

El dia d'una modisteta

El dibuixant Arteche ha registrat, en uns apunts ràpids i justos, uns quants moments de la jornada d'una de les nostres obreres de l'agulla. Des de la «toilette» matinal, al plegar de la feina, passant per una de les cues que cal fer de tant en tant. El gremi de les modistes, que tradicionalment hom associava a l'alegria i a l'esbojorament, ara ha sabut adquirir aquella responsabilitat a to amb les circumstàncies. Que ho diguin, sinó, els tallers col·lectius, en els quals s'ha treballat de valent en la confecció de roba per als nostres soldats. El llapis d'Arteche ha sabut copsar, hàbilment, les dues expressions, l'alegre i la preocupada, en el rostre de les nostres modistes.

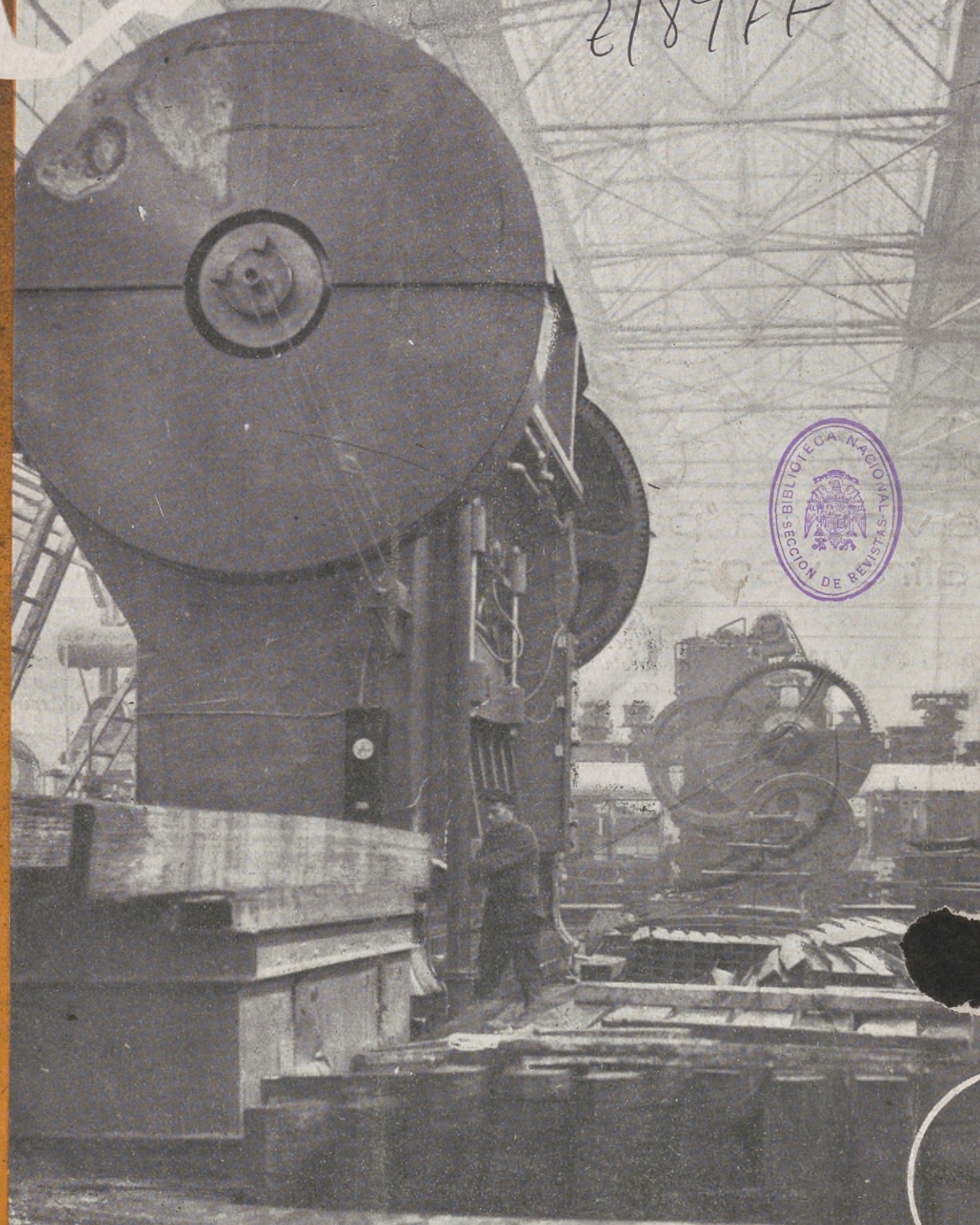

PL. CATALUNYA =

486

ARTECHE 38

18/504
Catalans!
2/8977

4

EL MAGAZINE POPULAR

Catalans!

EL MAGAZINE
POPULAR

Direcció: J. ROIG-GUIVERNAU

REDACCIÓ I ADMINISTRACIÓ:
PLAÇA DE LA REPÚBLICA
NÚM. 2, PRAL. - TEL. 19278

EL NÚMERO: 2 PESSETES

SUBSCRIPCIÓ
PER TRIMESTRES

BARCELONA 16 ptes.
FORA 22 »

Concessionària per a la venda a Catalunya,
resta d'Espanya i estranger:
CATALONIA, S. A.
Ronda de Sant Pere, 3 - Barcelona

SURT ELS DIES
10 - 20 - 30

NÚMERO

4

20 DE MARÇ DEL 1938

MÀQUINES

La màquina és un dels grans elements de l'època moderna. En la mitologia d'avui, ocupa un lloc important, un lloc de primer pla, com l'ocupa aquesta màquina en la fotografia de la nostra portada. La màquina fou, quan la seva aparició, combatuda per la gent; després, fou reverenciada fins a la deïficació; modernament, ha tornat a ésser desacreditada, com a causant de moltes malures... Tot, per no situar la màquina en el seu punt just, que és al servei de l'home, en una categoria del tot inferior a la que correspon a l'esperit.

La riquesa de Catalunya

Factor essencial de la política catalanista

Es difícil lluitar contra la realitat viva. I el problema català, no pot desconnectar-se de la realitat

PER
MARIAN RUBIÓ

què Catalunya representa una massa de ciutadans de tres milions, al costat d'una massa de divuit milions de ciutadans espanyols, no catalans.

Un altre fet igualment integrant d'aquesta realitat, és que els tres milions han produït una agitació política en el cos de l'Estat espanyol, notòriament desproporcionada amb la migrada força numèrica que tenim els catalans, en relació amb els altres ciutadans de l'Estat espanyol.

¿Com lligar aquesta escassetat de nombre amb la considerable influència dels catalans, dintre de la política de l'Estat espanyol?

La cosa es molt senzilla, si es profunditza una mica en la realitat nacional. El fet que els catalans, tinguin una educació política, en general molt superior a la de la resta dels ciutadans de l'Estat espanyol, no és una explicació suficient.

El motiu veritat és la riquesa de Catalunya; l'existència de voluminosos interessos privats que exercien una pressió considerable dintre de l'Estat espanyol, simultàniament amb el Poder polític, que és la Generalitat de Catalunya.

Si no s'hagués oblidat excessivament la modèstia del nostre nombre i per consegüent del Poder polític; i no s'hagués caigut en l'errada de creure que la influència de Catalunya estava desvinculada de la seva riquesa industrial i comercial, els catalans ens hauriem estalviat molts disgustos. Perquè, en efecte, amb el Govern de la República a Barcelona; amb la mobilització i aportació als rengles de l'exèrcit d'un nombre de catalans que no és res menys que el 40 per 100 de totes les forces útils; amb el fet que tota la indústria de guerra republicana sigui a Catalunya; que tots els recursos financers mobilitzats hagin de procedir necessàriament de Catalunya, que és l'única porció del territori lleial que era veritablement rica, sorprèn que la República espanyola, no tingui un to més al gust català.

Soprèn en certa manera. Perquè si pensem que hem renunciat, per la nostra actuació interior, a la força que ens venia de la nostra riquesa malbaratada, destruïda o desorganitzada a favor d'una revolució social no pensada, ho trobarem tot explicat.

Com reprendre doncs la nostra influència? L'Esquerra i els seus governants s'esforcen per redreçar les posicions polítiques. Per assolir-ho veritablement hem de tenir present que hem perdut la nostra influència, perquè hem perdut la nostra riquesa. Es necessari, doncs, refer la nostra riquesa privada, per reguanyar la nostra influència.

Es precis tenir les idees absolutament clares en aquest assumpte. Mentre no es refaci la riquesa privada de Catalunya, serem nosaltres una minoria dintre l'Estat espanyol.

Quan els catalans, a més de llur vot, a més de llurs braços per defensar les línies fortificades dels territoris de la República, tinguin una riquesa, seran respectats per aquesta riquesa i pel poder que d'ella se'n segueix.

Per exemple, la indústria que essent d'algu —patró o obrer— s'hauria defensat amb tots els mitjans, i s'hauria posat al costat de la Generalitat de Catalunya, avui —no essent de ningú— espera tranquil·lament que la Generalitat la defensi. Perquè el Decret de Collectivitzacions de 24 d'octubre del 1936, en realitzar una atrevida reforma social, oblidà de crear un interès que substituïxi l'interès patronal que suprimí, i és per això que es pot afirmar que el Decret va fer desaparèixer l'interès privat, en no crear un interès privat dels obrers que substituïxi l'interès privat dels desapareguts patrons.

La Generalitat és, doncs, l'únic representant de Catalunya; de la seva riquesa, de la seva massa treballadora, i del poder polític. És l'únic organisme que tenim, per actuar i defensar Catalunya.

Naturalment, la Generalitat de Catalunya sent la seva pròpia feblesa en les seves relacions amb l'Estat, perquè la Generalitat no representa més que tres milions de ciutadans. I l'Estat parla en nom de la collectivitat entera, i argumenta que tots els ciutadans són iguals, i que tots han de suportar igualment el sacrifici. Desapareguts els interessos privats només compta el nombre i el nombre ens posa, àdhuc dins la part de l'Espanya restada lleial, en minoria.

Problema és aquest d'una transcendència extraordinària en els moments presents en què el poder públic actua amb una absoluta autoritat contra la qual no hi cap la defensa procedent de textos legals, sinó la defensa de les grans realitats de la nació. I és en aquest moment, en què nosaltres hauríem hagut de menester oposar a la real existència d'un poder absorbent, la realitat d'interessos constituïts que formessin al costat del Poder polític de la Generalitat, que no tenim, per oposar a aquell moviment de concentració, més que la representació política de la Generalitat.

El catalanisme és, pels que som catalanistes, una preocupació fonamental. Tot problema l'examinem i resollem des del punt de vista catalanista. I tota revolució realitzada oblidant el catalanisme ens sembla dolenta.

Hi ha qui ha cregut en fórmules polítiques i socials que creia avençades i per servir-les ha prescindit com d'una nosa del seu catalanisme. Al capdavant de l'experiència hi trobarà el fracàs. Fracàs de l'experiència per ella mateixa, que transplantada i amb menyspreu de les realitats catalanistes, serà eixorca. I fracàs del que ha anat cercant fora del catalanisme o contra el catalanisme algun bé, ja que per aquest camí no hi haurà trobat més que disgustos i l'amarg sabor d'haver traït la Pàtria.

En una presó de Catalunya feia estada un grup de catalanistes per la seva intervenció en els fets del 6 d'Octubre. S'apropava la Festa Major del poble i no era pas qüestió de deixar-la transcórrer sense subratllar-la amb un àpat i licors. Hi havia, però, l'inconvenient de la prohibició d'entrada de tota mena de beguda i calia cercar la manera de fer entrar licors «silenciosament». Calgué recórrer a la més aguda astúcia per a fer arribar una carta a l'hoteler. En ella es demanava un menú extraordinari, xampany, vi, conyac, ganivets, forquilles i diaris, és a dir, gairebé tot el material que prohibeix el «Reglamento». El procediment per a entrar el contraban

UN HOTELER VIU

havia d'ésser senzill: la mateixa cistella de cada dia, com la cosa més natural del món.

Matí de Festa Major a la presó: Cants, traca de mistos, panegíric del Sant Patró, roba de festa, etc. S'apropa l'hora en què el «rastrillo» s'omple de cistelles de menjar i un de la colla vigila que vigilaràs. Passarà? Nerviosisme general. A l'últim entra el cistell, la qual cosa produeix un moment d'emoció. Es procedeix a buidar-lo. Damunt de tot hi balla un sobre que, en descloure'l, causa la indignació dels estadants

La consumació mundial de paper de diari

Ara que els nostres periòdics s'han hagut de sotmetre a una mena de dieta de paper, són curioses les xifres següents, que no sorprendran a aquells que han vist els diaris anglesos i americans amb les seves vint i trenta pàgines de gran format.

Són, efectivament, els Estats Units i la Gran Bretanya les qui van al davant per la consumació de paper de diari per habitant, que ateny 62 quilos als Estats Units i 58 quilos a Anglaterra.

Després vénen Austràlia i Nova Zelanda amb 44 quilos; després Argentina, 28 quilos, i Holanda, 25 quilos.

França no ocupa sinó un lloc modest amb 19 quilos, superior, no obstant, al d'Alemanya, 12 quilos.

Itàlia i la U. R. S. S. figuren en la llista amb 3 quilos cada una.

de la cella. L'hoteler ha jugat a cartes vistes, puix que ha escrit el secret en aquella carta que havia d'ésser forçosament vista per la «guàrdia». Deia així la nota: «Ilustrisimos presos. He puesto al final del cesto, con muy disimulo, el xampany, les forquilles y el cuchillo. Ya me dirán si lo han podido recibir, porque los oficiales ahora vigilan mucho».

Tota la festa major aigualida. Tantes precaucions i té, l'hoteler posa als nassos de la guàrdia el cos del delictu.

Però, no. Per sort, a l'hora de la recepció dels cistells hi ha hagut una baralla al «rastrillo» i «¡Vamos, entrenlo todo!».

D. I. P.

OFEREIX ELS SEUS SERVEIS DE DISTRIBUCIÓ A EDITORS, LLIBRETERS, SINDICATS, PARTICULARS...

"DISTRIBUIDORA IBÉRICA DE PUBLICACIONES"

OFICINES: Rambla Centre, 37 - DESPATX: Mendizàbal, 22 - Telèfons 15689-19331 - BARCELONA

us recomana, extrets del seu fons, els següents llibres: *"De Julio a Julio"*, un any de guerra i de revolució; *"Acuerdos del Pleno Económico Nacional Ampliado"*, labor constructiva de la C. N. T.; *"Crónicas del Frente de Madrid"*, del periodista guerrillero Mauro Bajaterra.

D. I. P.

HE tornat a llegir, aquests dies, "Les dieux ont soif", d'Anatole France. No sé com fou que el llibre em caigués a les mans. L'havia llegit, anys enrera, i recordava que era sobre un tema de la Revolució francesa. Vaig fullejar-lo i les pàgines que encetava, a bell atzar, tenien, per a mi, un interès tan viu d'actualitat, que em forçaren a reprendre la història des del seu començament.

¿Eren escenes passades, les que narrava France, o fets i episodis de la nostra revolució? Amb lleugers retocs, com hauriem pogut prendre l'obra per una novella de la nostra reraguarda! I ens sembla que el món canvia! I que canvien els homes!

No és solament de fons que els grans moviments trasbalsadors de la humanitat —guerres, revolucions— presenten processos idèntics. Fins el detall és u. Aquelles perquisicions domiciliàries! Aquell cotxe fatal que s'atura a la porta d'una casa i fa estremir de calfred tots els que el veuen! I la puja terrible dels queviures! I la misèria! I les cues als forns! I el pa que no arriba per a tots! I el neguit i la desesperança! I la interminable corrua de dies i de mesos... i el final, incert; el final que no s'albira!

I, per part dels governants, la necessitat de les mateixes mesures: recollida de l'or individual, del coure; apropiació de bona part de les indústries; obligació civil d'estatjar —unes vegades— evacuats —d'altres—, tropa.

I els comerciants, davant l'ordre de vendre a preu de tassa, amagant les mercaderies i venent-les, d'amagat, a sobrepreu; i la gent enterrant les seves joies i els objectes preciosos.

I, tothom, amb aquell desentendre's de la sort aliena, amb aquell egoisme monstruós que el fregadis o la convivència amb la mort desvetlla i desenrotlla en el cor de l'home.

I, davant del cataclisme regnant, Brotteaux, undels protagonistes de la novella, posant damunt la taula uns raonaments d'Epicuri (raonaments que, a cada ensorrada de l'ordre establert, es deuen haver formulat els homes, amb més o menys clara consciència, d'ençà que el món és món, i continuaran formulant-se fins a la fi dels segles).

Digué Epicuri: "O bé Déu vol privar el mal i no pot; o bé pot i no vol; o bé no ho pot ni vol; o bé ho vol i no ho pot.

Si ho vol i no ho pot és impotent; si ho pot i no ho vol, és pervers; si no ho pot ni ho vol, és ensems impotent i pervers; si, però, ho vol i ho pot, per què, doncs, no ho fa?"

* * *

Però la Revolució que el poble s'havia emprès amb fam de justícia i ànsies de millorament, no podia perdre's; la República havia de vèncer els seus enemics.

I ací és on el procés del moviment, anàleg al nostre, ens fa comprendre que a través dels temps, no hi ha sinó un sol bon camí.

Els enemics eren a les portes de París; llurs exèrcits coaligats, amos dels camins i carreteres; la Vendée, victoriosa; Lió, insurreccionat; Toló, abandonat als anglesos que hi desembarcaven catorze mil homes...

Calia vèncer. L'allistament voluntari no havia pogut proporcionar a la República un exèrcit nombrós i ben disciplinat. I calia aquest exèrcit. Les llesves obligatòries el forniren. I, amb aquest exèrcit, disciplinat i nombrós, la República pogué salvar-se.

* * *

Una altra de les sorpreses que ens reservava el fet de viure els esdeveniments que vivim, és la de constatar que cada u de nosaltres és capaç de resistir el que mai no hauriem cregut possible. En efecte, quan havíem llegit episodis de guerres, de revoltes, ens havia semblat que, cas d'haver nascut en aquells temps, hauríem desdit de la gent de l'època. I pensàvem que aquella gent, sumida en una calamitat general tan grossa, no devia haver tingut vida individual, que ni per un instant haurien pogut desseixir-se de l'opressió i l'angoixa de l'ambient.

Avui modifiquem moltes d'aquelles nostres apreciacions. L'home, sense que sigui, precisament, un heroi, aguanta el que li cal. I pot aguantar molt. Però enmig de totes les calamitats, són innumbrables els moments de cada dia en què s'evadirà del medi ambient per viure, solament i intensament —com sempre—, només que la pròpia vida.

* * *

Deia, l'altre dia, Ferran Soldevila, que mai com en les grans crisis collectives, l'home no es gira de cara a la Història. "Hi cerca explicació i guia per al present", deia. "Obsessionat per l'eixida que tindran al demà els formidables conflictes que el volten i l'angunien, inquireix com han estat menats a desenllaç, i a quin desenllaç pretèrits conflictes similars."

Hem recordat aquestes paraules bo i rellegint "Les dieux ont soif". Si tants punts de coincidència hi hem trobat amb el nostre moviment revolucionari en episodis menors, no dubtem que la coincidència hi serà també pel resultat final: la victòria esclatant de la República.

MIRANT ENRERA

per
Carme
Montoriol
i Puig

¿Eren escenes passades,
les que narrava Anatole
France, o fets i episodis
de la nostra revolució?

RODA EL MON...

El caricaturista genial que plasmà en un «carro» viatger el seu afany de córrer món, de veure sempre horitzons nous

(Ve de la pàgina 2)

Un dia, essent molt jove, va fugir de casa seva i se'n va anar a córrer món. La primera col·locació la va trobar al Migdia francès, a l'època de la verema. Després va treballar en un circ...

—Em deturava massa—em deia.

I amb els estalvis es va comprar una bicicleta i unes medalles. Es feu fer unes targes i es va convertir en empresari d'ell mateix. No l'he tornat a trobar, però estic segur que ara deu fer de renta vidres a Nova York, de vaquer a l'Arizona o de rei d'alguna illa de l'arxipèlag de Sandwich.

UN EXEMPLAR VIVENT...

No fa gaires dies, una personalitat mexicana descendent d'empordanesos, ens parlava del seu avi, que havia arribat fa un segle a Mèxic i s'havia casat amb la germana del President de la República d'aquell país. I, com aquest, en trobariem a centenars de catalans que han fet fortuna pel món. Penseu, si més no, en aquell famós virrei Bonet...

Aquest exemplar vivent que avui oferim a l'avidesa dels nostres lectors també és diu Bonet i també va aspirar a heretar la fabulosa fortuna. Però el nostre Bonet és conegut per Bon. El coneix tothom. El seu nom al peu dels milers i milers de dibuixos que ha fet al llarg de la seva vida l'han popularitzat a tots els recones de la terra.

Vam conèixer Bon fa cinc anys, en ocasió d'una venda de dibuixos, a 0.95, a l'Amic del Llibre, allà, sota els porxos de la Plaça Macià. Aquella idea de vendre dibuixos a noranta-cinc cèntims només se li podia ocórrer a un hom com ell. En tenia fets un milenar i els esgotà en tres dies. Després els altres els venia més cars. I és que Bon,

com a bon català, porta dintre d'ell un comerciant. Bon es disposava en aquell moment a realitzar una "tour-née" per Europa amb la seva "roulot-

te", la seva casa ambulat, el seu carro, com ell en deia.

L'havíem perdut de vista, fins que fa uns dies ens el vàrem trobar en una

BON: Autocaricatura

I TORNA EN BON

festa infantil. Bon donava una conferència muda —una d'aquelles conferències mudes que fa uns anys era considerada com una manifestació surrealista per alguns poca-soltes— una conferència muda per als infants. El seu llapis ens ho deia tot i els menuts no s'hi veien de contents quan els convidava a dibuixar amb ell dalt de l'escenari. Imagineu-vos Bon, amb aquella cara que algú ha dit que s'assembla a un cigró, amb pantalon curt i un davantale —que ens portà vint-i-cinc anys enrera— dalt d'un escenari fent dibuixos per a les criatures. I l'èxit que té ara! Els menuts que han assistit a una d'aquestes conferències no se'n deixen perdre mai més cap. .

La vista de Bon ens ha fet sentir la temptació que ens digué coses, que ens parlés dels seus viatges, del seu carro, de la Pepa i del 14 d'Abril; en fi, de totes aquelles coses que emplen la vida pintoresca d'aquest esperit aventurer, que un dia es va sentir influenciat per aquells viatges de Rossinyol, en Cases i l'Utrillo, aquella bohèmia de "L'Alegria que passa".

I quan va fer uns estalvis es va comprar el seu carro...

EN EL CAMI DEL MON...

Quan li preguntes a Bon que t'expliqui la seva vida, et mira amb un aire un si és no és mofeta i t'engega un disc. L'ha explicat tantes vegades! Per això nosaltres en farem un breu resum.

Bon, que es diu Romà Bonet, és fill de Barcelona i als quinze anys va abandonar la llar paterna. Un premi en metàl·lic que va guanyar en un concurs organitzat per l'Ajuntament, li va obrir les portes del camí del món. Va explicar al seu pare que se n'anava a València a veure la batalla de flors i no va tornar fins després d'uns anys. S'orientà i marxà cap al sud. Quan podia feia dibuixos i quan els dibuixos no li proporcionaven el suficient per viure es dedicava a fer de cotxer o de torero. Per a ell, tot estribava en veure cada dia uns horitzons nous. Era el "globe-trotter" del conte, però en un altre sentit. Amb el seu tarannà, allà on passava hi deixava sempre una rastrellera d'amics i aviat el seu nom començà a fer-se popular. Els seus dibuixos, les seves caricatures, eren molt apreciats i aviat aconseguí col·laborar en diaris i revistes. D'Algecires pasà

a Tànger i recorregué bona part del Marroc.

Més tard, Bon ja és un artista popular. Té un estudi a Barcelona i un altre a Madrid. La majoria de les publicacions de Catalunya i d'Espanya li demanen la seva col·laboració. Les caricatures de Bon comencen a proporcionar-li fama i diners.

Després, ve el viatge als Estats Units. El Govern el designa per a representar a Nova York la Unió de Dibuixants espanyols. Els treballs que porta Bon no criden massa l'atenció. Els dibuixants espanyols han volgut assimilar l'estil americà i el seu treball n'ha sortit perjudicat. Però Bon, una vegada allà, s'imposa. Els seus dibuixos i les seves caricatures són molt celebrats. Col·labora, entre altres, al "New York Times", "Herald Tribune" "Guild Theater" i "World Traveler". En aquest darrer, per una pàgina al mes, li pagaven dos-cents dòlars. Fa tres exposicions una de cartells, una altra de caricatures, una tercera de tipus del Metro. L'empresa del "Gallo Theater" li signa un contracte original. Durant la representació havia de sortir a escena i fer set caricatures d'altres tantes persones de les que assisteixen a l'espectacle i que així ho vulguin. Això li val mil dòlars setmanals.

RODA EL MON...

Ja tenim a Bon instal·lat a Nova York, en un trenta-sisè pis d'un "building" de quaranta-un. Des del seu pis, Bon veu Nova York als seus peus, als peus del triomfador. La fama li somriu. Bon és l'home del dia i els milionaris americans conreen la seva amistat. Mr. Vanderblitt és diu amic seu. Es converteix en amic inseparable del banquer Thompson.

I un dia, quan tot sembla indicar que la nau de Bon ha tirat l'àncora a Nova York, l'esperit aventurer que porta dintre —un follet inquiet— se li desvetlla i sent el pessigolleig de veure altres terres. Es a la fi de l'any 1928; l'Exposició de Barcelona és com un crit de la terra.

I Bon, com un milionari més, empaqueta els seus records, fa les maletes i un bon dia lleva l'àncora i posa rumb a la Plaça de Catalunya. Bon arriba a Barcelona i posa en pràctica allò que havia estat el seu somni daurat: tenir una casa ambulant, que

pogués portar-lo sense les incomoditats de la guia de ferrocarrils arreu del món. I com que té els estalvis, es compra un carro, una pintoresca "roulotte", la construcció de la qual ha dirigit ell mateix. La decora d'una manera pintoresca, la posa en condicions d'habitabilitat. El carro serà, des d'ara, la nau que el porti a través de totes les rutes i totes les mars.

El dia que va a iniciar el primer viatge, sent una pregona emoció. Enganxa un cavall i posa proa cap a Montjuïc. El seu pas pels carrers de la ciutat és objecte de molts comentaris. Es un humorista —diu la gent—. Però Bon, en aquell moment, és l'home més feliç del món. Ha abandonat tot el confort que li brindaven els Estats Units per a satisfer aquell desig de tota la seva vida. Davant les portes d'Àvila, del Poble Espanyol, la nau de Bon tira l'àncora...

EL CARRO DE BON

Des d'aquell moment, el carro de Bon esdevé una atracció més de l'Exposició catalana. El caricaturista, per a donar una major sensació de realitat, s'ha inventat un cavall, la "Pepa", que roman constantment al costat del carro i que la seva factura està en relació amb la resta de la indumentària. Pel carro de Bon ha desfilat el bo i millor de Barcelona..., i també el pitjor. Què caram, tothom hi troba gust a tenir una caricatura de Bon! 40.000 són els dibuixos que ha fet.

—Tinc quatre o cinc llibres —ens diu Bonet— amb les signatures de tots els que han estat caricaturitzats.

Bon és l'home dels llibres. En té set o vuit amb tots els retalls de diaris que parlen d'ell.

Acabada l'Exposició, Bon inicia per segona vegada el seu viatge per terres espanyoles. Ha muntat el seu carro damunt un xassis de camioneta i —bohemi transhumant— el seu "palau" flotant singlava per les carreteres d'Espanya a la recerca cada dia d'horitzons nous, el seu somni daurat. La proclamació de la República el sorprèn a València i el carro de Bon es converteix en tribuna pública, des d'on els oradors espontanis arenguen el poble. Aquell dia neix un gos que bateja amb el nom de "14 d'Abril". Rafael Alberti i altres poetes espanyols saben del carro de Bon. A Madrid, el carro és popular i des d'ell es reciten

poesies, es fa música, es fan discursos. Bon ha visitat també França, Suïssa i Alemanya. A Ginebra ha fet la caricatura de tots els delegats que assisteixen a la Societat de Nacions. La seva vida és un seguit de quilòmetres i més quilòmetres. De tant en tant, arriba a Barcelona o a Madrid, els dos punts on ancora el seu "carro". Però un dia, de sobte, fa el ple de gasolina i desapareix. L'endemà està fent caricatures a la Plaça Major de Catalunya o a l'Avinguda dels Anglesos, a Alacant...

LA FI DEL "CARRO" I BON, VARAT

El "carro" de Bon ha tingut una fi tràgica. Ha mort, i en morir ha deixat varat el bohemí. El 19 de Juliol, el carro de Bon té una participació activa en la lluita. Serveix per a traslladar homes, mercaderies, matalassos. Va al front, voreja la línia de foc, sap dels impactes de les bales faccioses i un dia...

—Ha estat el dia més trist de la meua vida —ens diu Bon—. Em vaig trobar el meu carro al "cementiri d'au-

tomòbils". Un obús llançat per un vaixell facciós havia esclatat prop d'ell i l'havia esventrat. Ja no podia marxar. Havia perdut la vida i amb ella havia jo perdut el que constituïa el millor alicient de la meua. Vaig plorar. Havia envellit molt de pressa en uns mesos, però encara servava la seva personalitat. Jo hauria volgut poder-li fer un enterrament com es mereixia, però no em van fer cas. I avui és molt probable que, encara després de mort, hagi prestat un altre servei. N'haurant fet fustes per a encendre el foc. Quina irreverència...

I ara Bon es dedica a donar conferències mudes, als infants. Són més comprensius i menys cruels que els homes. Però el follet que porta dintre l'inquieta i el seu pensament, posat en un demà futur, que concreta el seu desig més viu, pot concretar-se amb aquests mots:

—Tantost acabi la guerra, un altre carro, i guanyar el temps perdut. Li manca aire...

Ara en Bon és una vida en "panne".

MARIAN VIVES

Un Museu de la caça

¿Ja sabieu que no existia a Europa més que un Museu de la caça: el de Budapest?

N'hi haurà dos a partir del mes de setembre pròxim. En efecte, en aquesta data s'obrirà, en una galeria del castell de Pierrefonds, un Museu de la caça, que comprendrà armes, caps d'animals embalsamats, estàtues, quadres, mobles, gravats, trofeus, tapisseries, etcètera.

Ja ha rebut el seu primer donatiu: la «Diana caçadora», de Debarre, que adornava el pavelló de l'Ile-de-France a l'Exposició de París.

I, sota el patrocini de la famosa Acadèmia dels Gastrònoms, manifestacions de... cuina de caça tindran lloc en aquest Museu, el futur animador del qual, el senyor Ferrand, ha decidit d'organitzar, per a la inauguració, una caceria segon Imperi amb armes i vestits del temps.

EDICIONS EUROPA - AMÈRICA

Acaba de publicar en el número 9 de la seva interessantíssima col·lecció, **Sèrie Popular de Clàssics del Socialisme**, l'obra de **CARLES MARX**

"Las luchas de clases en Francia"

amb una introducció de **FREDERIC ENGELS**

136 pàgines... .. TRES pessetes

COMANDES A:

Distribuidora de Publicacions - Diputació, 260 - Barcelona

L'ofensiva franquista al Sud de l'Ebre

per A. ROVIRA I VIRGILI

No ens enganyàvem pas quan en la nostra crònica anterior donàvem com a immediat un recomençament de l'activitat bèl·lica, que s'havia deturat després de la reocupació de Terol pels facciosos, el dia 22 de febrer. En efecte: el dia mateix de l'aparició del número 3 de CATALANS!, el comunicat oficial del Ministeri de Defensa donava compte del començament d'una gran ofensiva de l'enemic, en un ample sector del front del sud de l'Ebre, des de l'oest de Belchite a l'oest de Montalban.

Aquesta ofensiva, iniciada el dia 9 de març, ha estat la més forta de les que han emprès els facciosos i llurs aliats estrangers a Espanya, tant pels contingents de tropes com pel material de guerra utilitzat. Els comunicats oficials de la República han exposat clarament la magnitud de l'ofensiva. Les informacions franquistes, reproduïdes per la Premsa europea, no amaguen aquesta magnitud ni dissimulen la intervenció de les forces italianes.

L'atac facciós, va dir el nostre comunicat del dia 9 al vespre, s'ha realitzat en tres direccions: les de Fuentetodos, Rudilla i Vivel del Río. El front de combat era, doncs, d'uns 90 quilòmetres. A l'esquerra del front d'atac, o sia al nord, actuaven els moros i els de la Legió, comandats per Yagüe. Al centre, actuaven les divisions italianes manades pel general Bergonzoli, i al sud les tropes d'Aranda (navarreses, gallegues i falangistes). La cavalleria del general Monasterio ha fet d'enllaç.

Les referències dels rebels donen les següents xifres: de 180.000 a 200.000 homes, amb un miler de canons i diversos centenars d'avions i carros d'assalt.

Comptant amb aquests mitjans formidables, l'atac facciós ha aconseguit, del dia 9 al dia 15, avançar per la seva esquerra fins a l'Ebre, i pel seu centre fins a Alcanyis. En canvi, no ha pogut fer progressos notoris per la seva dreta, que ha quedat deturada a la rodalia de Montalban i a la regió minera d'Utrillas.

Tenim, per tant, que el gran sortint que el front republicà formava pel costat de Belchite, ha desaparegut i que la de més avall ha retrocedit també una seixantena de quilòmetres. Com que això ha estat declarat oficialment per les dades geogràfiques conegudes dia per dia, el públic de l'Espanya lleial ha pogut seguir el curs de les operacions i fer-se càrrec de la forma com la situació ha anat evolucionant.

Els factors de l'avanç franquista han estat les grans masses d'aviació i d'artilleria aplegades per realitzar l'ofensiva. El primer paper ha correspost a l'aviació estrangera al servei de Franco. Sense aquest ajut d'e-

norme pes, l'empenta de les tropes rebels s'hauria estavellat davant les línies del nostre antic front, que si no eren molt resistents per les fortificacions ni pel material, estaven defensades pel coratge dels nostres soldats.

Així, el descabellament de l'ofensiva fins al moment d'escriure les presents ratlles, ha estat determinat per la superioritat del material. Es el mateix cas de la darrera batalla de Terol. Però tot indica —i a hores d'ara les indicacions són positives— que aquesta superioritat ja és a les acaballes i que l'abundant material de guerra promès pel doctor Negrin als nostres soldats va aplegant-se ben de pressa...

Hem vist a la Premsa estrangera, les informacions faccioses, i hem comprovat que llur to no és pas gaire triomfal. A despit de l'habitual exageració de les xifres que donen, aquestes són modestes. La de presoners és ben baixa, amb tot i haver-la ells quadruplicada següentment. El llenguatge de les al·ludides informacions oficials i oficioses fa un dring de desil·lusió en certs aspectes. Els franquistes havien dit que allò que ara els interessava no era el conquerir territoris, sinó destruir l'exèrcit republicà. I bé: en aquest objectiu han fracassat completament. Això no vol dir que no sigui molt de doldre, per part nostra, l'evacuació de poblacions i terres que havien conquerit els milicians catalans durant l'estiu del 1936.

Aquesta primera fase de les operacions ens ha estat desfavorable. Menys, però, d'allò que es podia témer en certs moments. Hem d'esperar les fases successives. La situació estratègica de l'enemic no és actualment bona, puix que tot el seu flanc dret es troba descobert en una gran extensió. D'altra banda, un cop ocupada per ell la plana d'Alcanyis, té al davant la imposant zona muntanyosa que el separa de la costa, lloc on li caldria arribar per a poder dir amb veritat que la seva ofensiva ha tingut èxit.

Esperem que en la nostra vinent crònica podrem comentar fases més favorables per a la República. Les esperances de victòria no han minvat. I per poc que les grans democràcies, durament alligades pel cop d'Alemanya damunt Austria, comprenguin quin és llur interès i llur deure, la victòria serà més pròxima i segura que mai.

Ningú no coneixia aquell tal García Lorca

PER
Sebastià Gasch

Fa onze anys, la jove Andalusia i la jove Catalunya, pactaren a Sitges

UN dia, en aquell inoblidable **Ateneillo** d'Hospitalet, tan ple de sordidesa al·lucinant, el pobre Barradas em va dir:

—Demà, vina a l'Oro del Rhin. Et presentaré García Lorca.

El pintor de la sèrie dramàtica dels Sants Joseps i dels casalots sinistres de Sants, va pronunciar aquests mots amb una gran naturalitat. Com si es tractés d'un personatge conegudíssim en aquella època. Un Unamuno o un Ortega i Gasset, per exemple.

Per por de no fer el pagès, i per tal de no engegar a rodar en dos segons la fama d'estar a la **page** que tenia, vaig acceptar amb una gran naturalitat també. Vaig assentir amb aquella rialleta suficient de l'home assabentat, de l'home que està en el secret. Però l'endemà, a primera hora:

—Qui és aquest García Lorca? —vaig preguntar a Montanyà, a aquest, a l'altre, al de més enllà, a tots els que aleshores s'ocupaven d'art i de literatura... Ningú no sabé donar-me'n raó. Ningú no coneixia aquell tal García Lorca.

Amb tot, vaig anar a l'Oro del Rhin. I

hi vaig anar molt tranquil. Molt segur de no fer cap mal paper. Perquè la meua intuïció m'ha ajudat sempre en aquests casos. I encara no feia tres dies que, gràcies a ella, havia pogut discutir dues hores seguides de Ruben Dario amb el barfón Màximo de Rysikoff sense haver-ne llegit mai ni un vers.

Al cafè del carrer de Corts, immediatament després de les presentacions, Lorca em va regalar **Canciones**. Allà mateix vaig devorar aquell primer llibre seu. I vaig quedar bocabadat. Veient visions. Que n'era de bo tot allò! Vaig fer a Lorca una mena d'elogis que li van agradar moltíssim. Vàrem conversar llargament. Coincidirem en una pila de punts. I ens vàrem fer de seguida molt amics.

Fa onze anys de tot allò. Lorca vivia a Barcelona, perquè Barcelona li tenia el cor robats, i perquè la Xirgu havia d'estrenar-li al Goya **Mariana Pineda**. Els decorats d'aquella obra eren de Salvador Dalí. Dalí i Lorca... Lorca i Dalí. Els dos pols. Asèptic,

esterilitzat, niquelat, Dalí s'havia assassinat el cor —o ho havia fet veure—. Deliquescent, putrefacte, exquisit, treballat per totes les metzines literàries, Lorca era un sentimental com una casa. Dalí i Lorca... Els dos pols... Per això lligaven tant. No se separaven mai. Anaven junts a tot arreu.

Dalí no es cansava d'inventar els seus estirabots genials. Lorca s'hi feia uns grans panxons de riure:

—Es un loco, es un loco! —exclamava, rient a llàgrima viva.

Els dos, Montanya, Martí Font, Víctor Sabater, un **dilettante** intel·ligent, i jo, sortíem junts molt sovint. Lorca s'avorria sobiranament als cabarets. Si alguna dona s'asseia a la nostra taula, i era bonica, li deia:

—Seu. Pagaré el que sigui, però no badis boca.

I se la contemplava tota la nit, com si admirés una estàtua.

En canvi, es divertia, i de valent, als **merenderos** de Montjuïc. Hi anava de sorpresa en sorpresa. D'admiració en admiració. Impetuós com una força de la natura, ho comentava tot amb la seva vehemència apassionada de meridional.

I nosaltres... Quins paperets! Sense ni cinc cèntims a la butxaca, havíem de tolerar, despistant, la paradoxa que ell, hoste d'honor, pagués sempre les despeses.

Molts diumenges anàvem a Sitges. Allà hi trobàvem Josep Carbonell, **gentleman** del Sud, J. V. Foix, fred i lúcid, i el crític Casanyes. Quin home tan divertit, aquest! Dues coses li feien una por terrible. La platja, al migdia, perquè, acostumat a sortir només a entrada de fosc, hi tremolava de valent. I els galls d'indi, davant dels quals fugia corrents com una criatura esporuguida. A més a més, era molt distret. N'era tant que, un dia, en acomiadar un dol, va dir a un familiar del mort que li allargava la mà: —Déu l'empari!

Una tarda, a Can Carbonell, Lorca, asse-

gut al piano, ens va fer conèixer unes cançons populars andaluses, que eren una pura delícia, i que ell va cantar amb accents d'una dolçor irresistible. Acabat el concert:

—A Catalunya, també en tenim, de cançons d'aquestes —va dir En Foix amb la seva impagable seriositat. I es va posar a cantar i mimar:

**Tres a la morra me'n fan violeta
Tres a la morra me'n fan violó...**

L'escena fou d'una comicitat involuntària de primer ordre.

A Sitges s'editava l'òrgan del nostre grup, **L'Amic de les Arts**. Gràcies a aquesta revista, i sobretot a l'entusiasme de Lorca, que fou un intermediari molt eficient, la jove Andalusia i la jove Catalunya, que es desconeixien profundament, es conegueren íntimament. Gairebé tots els poetes joves andalusos col·laboren a **L'Amic de les Arts**. I tots nosaltres publicàrem coses a les joves revistes andaluses.

García Lorca, a Sitges, l'any 1927, amb el grup de «L'Amic de les Arts». D'esquerra a dreta: M. Font, J. V. Foix, Sebastià Gasch, Lluís Montanyà, Josep Carbonell, García Lorca, Salvador Dalí i M. A. Cassanyes

Josep Dalmau
Salvador Dalí - J. V. Foix - Josep
Carbonell - M. A. Cassanyes - Lluís
Góngora - R. Sainz de la Maza
Lluís Montanyà - Rafael
Barradas - J. Gutiérrez
Gili-Sebastià Gasch

US INVITEN A VISITAR L'EXPOSICIÓ DE
DIBUIXOS DE

FEDERICO GARCÍA LORCA

OBERTA A LES GALERIES DALMAU. DEL 25 DE JUNY
AL 2 DE JULIOL DE 1927

B A R C E L O N A

La invitació amb què un grup de joves intel·lectuals barcelonins convidaren a visitar l'Exposició de dibuixos de García Lorca, oberta a les Galeries Dalmau, a l'estiu del 1927.

A estones perdudes, Lorca dibuixava. I ho feia molt bé. Es que tot el que toca l'artista dotat ho transforma en poesia. Diuen de Picasso, per exemple, que un tros de paper, un tros de cartó, un tros de zinc, triturats pels seus dits miraculosos, es converteixen de cop i volta en objectes d'una plasticitat poètica definitiva. Fes el que fes, Lorca era també sempre poeta. I sota els arabescos finíssims dels seus dibuixos, sota aquelles línies vives i trèmules d'emoció, l'espectador sensible descobria tanta poesia com en els seus poemes.

Aquells dibuixos ens agradaven tant, que un grup d'amics del poeta granadí decidírem exposar-los. Presentades per nosaltres,

aquelles obres s'exhibiren a les enyorades Galeries Dalmau. Aquells dies Lorca no era a Barcelona. Tenia un familiar malalt i va haver de traslladar-se a Granada. Però, as-sabentat de l'exposició, em va trametre una carta donant-nos les gràcies a tots, i afegint-hi aquests mots bellíssims sobre els seus dibuixos, que no em sé estar de reproduir:

«Estos dibujos me han costado un trabajo de elaboración grande. Abandonaba la mano a la tierra virgen y la mano, junto con mi corazón, me traía los elementos milagrosos. Yo los descubría y los anotaba. Volví a lanzar mi mano, y así, con muchos elementos, escogía los característicos del asunto o los más bellos e inexplicables, y componía mi dibujo. Así he compuesto el **Torero sevillano**, las **Sirenas**, el **San Sebastián**... Hay milagros puros como **Cleopatra**, que tuve verdadero escalofrío cuando salió esa armonía de líneas que no había pensado, ni soñado, ni querido, ni estaba inspirado, y yo dije ¡**Cleopatra!**!, al verlo. ¡Y es verdad! Luego me lo corroboró mi hermano. Aquellas líneas eran el **retrato exacto**, la **emoción pura** de la reina de Egipto. Unos dibujos salen así como las metáforas:

unos bellos y otros buscándolos en el sitio **donde se sabe de seguro que están**. Es una pesca. Unas veces entra el pez solo en el cestillo y otras se busca la mejor agua y se lanza el mejor anzuelo a propósito para conseguirlo. El anzuelo se llama **realidad**. Yo he pensado y hecho estos dibujitos con un criterio poético-plástico o plástico-poético en justa unión. Y muchos son metáforas lineales o **tópicos** sublimados. He procurado escoger los rasgos esenciales de emoción o de forma, o de super-realidad y super-forma, para hacer de ellos un **signo**, que como llave mágica nos lleve a **comprender mejor** la realidad que tienen en el mundo.»

Pobre Federico! Mai més no m'escriràs aquelles cartes en les quals recordaves amb nostàlgia les bones estones passades a Barcelona. Mai més... T'han assassinat uns criminals que, avergonyits de llur crim, no s'han atrevit a confessar-lo i l'han hagut d'atribuir a uns vagues incontrolats... Pobre Federico! Mai més no tornarem a parlar d'aquelles estones que tan inhàbilment he intentat evocar en aquestes notes... Mai més...

El canvi, les divises i l'edat de les dones

En un sopar, es parlava de l'edat d'una artista de cinema. Dos o tres invitats l'aixafaven d'anys.

—No, jo la conec molt bé—intervé un—. Us puc afirmar que no passa dels vint-i-vuit.

—Esten de broma—respon la mestressa de l'acasa—. Fa sis mesos la vaig trobar a casa uns amics, a Londres. I em va confessar que tenia quaranta anys.

—Però, senyora. És cert, és cert... Però oblideu que això passava a Anglaterra. Hi hi ha el canvi...

LINDBERGH

troba el cor artificial

A l'Institut Rockefeller, de Nova York, dos homes treballen en un dels laboratoris. Són dos homes de ciència, lliurats de ple a un dels estudis científics més apassionants d'avui dia: la perllongació de la vida.

Aquests dos homes, aquests dos màgics, són conegudíssims a tot el món. Potser l'un d'ells, el doctor Armand Carrel, no té una popularitat tan cridanera com el seu company d'investigació...

Perquè, aquest no és altre que Lindbergh, el gran aviador, un dels homes més famosos que avui dia existeixen. ¿Quin és aquest secret que els dos investigadors de l'Institut Rockefeller volen arrencar a la ciència? Simplement, treballen en la construcció d'un cor mecànic capaç de continuar, en cas de defalliment de l'òrgan natural, les funcions d'aquest.

Com Lindbergh ha baixat de la carlinga de l'avió als instruments de Laboratori? Fou una intuïció genial del doctor Carrel, el qual cregué que el primer triomfador de l'Atlàntic, mecànic formidable, podia vèncer també les dificultats de la fisiologia.

Els més grans savis, els manipuladors més hàbils i amb més anys de laboratori, havien fracassat en la tasca de construir un cor artificial.

No obstant, les dades del problema no podien ésser més senzilles: agafeu qualsevol òrgan, ronyó, tiroide, etc., calculeu la quantitat d'oxigen que li és necessari per respirar, i construïu un cor artificial que proveeixi a aquest òrgan, sota la pressió convenient i al ritme de les pulsacions indicades, el líquid i l'oxigen necessaris a la vida, sota la condició d'una asèpsia rigorosa i de la possibilitat de poder treure fàcilment l'òrgan de l'aparell per examen, sense interrompre l'experiència.

Des que Lindbergh s'hagué familiaritzat amb la tècnica especial del laboratori, les regles de l'asèpsia i els mètodes de cultura dels teixits, es posà al treball. Hom posà a la seva disposició recursos gairebé inexhauribles en diners i en material de l'Institut.

Durant més d'un any, Lindbergh treballà amb un zel i una tenacitat que forçosament havien d'ésser coronats per l'èxit. Com ha dit el doctor Carrel: «Sabia atrevir-se». Aquell que un dia va comprendre que podia travessar sol l'Atlàntic, havia de mostrar la mateixa audàcia en el terreny de la investigació científica.

Solucions que a un esperit més teòric i més científic, haurien semblat utòpiques, Lindbergh les assajava indiferent als fracassos, reconeixent, simplement, les equivocacions.

Més de cinquanta aparells foren així realitzats, sense arribar al resultat cercat. Anant del simple al compost, Lindbergh s'acará successivament als diversos aspectes del problema.

Sense descoratjar-se ni un instant, vencé l'una darrera l'altra, cadascuna de les dificultats que sorgien, i finalment, per primera vegada l'any 1935, la bomba Lindbergh-Carrel permeté de fer sobreviure durant uns dies un òrgan sencer en condicions anàlogues a les de la vida.

El problema, doncs, està resolt i un camp desconegut s'obre a l'experimentació científica. Es impossible precisar encara quines seran les conseqüències d'aquesta descoberta. Cal esperar que els aparells Lindbergh s'hagin generalitzat i que tots els laboratoris de biologia n'estiguin proveïts. El savi té ara, a la seva disposició, l'òrgan vivent.

Pot estudiar-ne les secrecions i determinar el seu paper exacte en l'organisme, paper encara molt misteriós per les glàndules endocrines, per exemple. L'òrgan més conegut, les seves malalties i el seu tractament també ho seran, i totes les possibilitats estan obertes. ¿Serà prematur el dir que, si el càncer és un dia vençut, ho serà per l'aparell de Lindbergh, car és aquest el que haurà permès la cultura, l'examen i l'estudi d'òrgans cancerosos?

Lindbergh, sota la impulsió i la direcció del doctor Carrel, continua les seves recerques. A l'hora actual, s'ha enfrontat, tot perseguint el perfeccionament de l'aparell que conservarà el seu nom, amb un nou problema biològic que l'absorbeix enterament, i el plantejament i la solució del qual no seran publicats sinó després de l'èxit definitiu, i mitjançant un senzill comunicat, segons la costum de l'Institut Rockefeller.

Un dia, fa anys, Lindbergh va escollir per companya la fama. I mentre tantes i tantes popularitats es fan i es desfan, l'estrella del gran aviador no va pas en camí d'apagar-se. Al contrari, cada dia resplendeix amb noves llusors.

TRANQUIL·LITAT

—No temis, Jordi, acabo de trobar un punt d'apoi.

El President

*Sobre del pit voleiadissa blanca,
símbol de pulcritud i austeritat...*

*El President té la paraula franca,
i un gest sensiblement emocionat.*

Un catorze d'Abril, claror de festa...

Un sis d'Octubre que era un plor trencat...

Un Juliol encès roig de tempesta...

I el President, al mig, il·luminat!

President de cada hora i cada dia...

*(Catalunya va fent la seva via,
amb un pressentiment de destins grans!)*

*I a l'obrir-se els balcons d'aquesta plaça,
un alenar d'història apar que passa,
si el President exclama: «Catalans!»*

A. BLADÉ I DESUMVILA

Del llibre de poemes d'imminent aparició *La Guerra dels meus trenta anys*. — «CLAMS DE GUERRA I DE PAU». — (Editorial Forja).

TRES HISTÒRIES DE NAZILÀNDIA

UNA

Hitler, visitant una escola alemanya, interroga els tres primers de classe.

—Què hauries volgut ésser, si jo fos el teu pare? —pregunta al primer.

—General!

El segon deixeble li confessa la seva afició als uniformes d'almirall. El tercer de la fila és un xicotet jueu, però Hitler, fent el cor fort, també li pregunta:

—Què hauries volgut ésser, si jo fos el teu pare? Apa, contesta sense por...

—Jo —respon simplement el petit jueu—, jo, hauria volgut ésser orfe...

UNA ALTRA

—Ja sabeu que Hitler ha decidit convertir-se a la religió israelita?

—I ara! Per què?

—Per tenir la satisfacció de dir, el dia que es mori: «Un jueu de menys!»

I L'ULTIMA

Dos pescadors estan asseguts un prop de l'altre, a la riba de l'aigua. El primer pesca molts peixos, però el segon, ni un tan sols. Aquest li pregunta:

—Com és que tens ja el paner ple i jo no n'he pescat cap?

—Però, si està clar, home! Com que pesques amb uniforme nazi, els peixos no gosen a obrir la boca.

L'invisible Imperi... de la por

PER DEU DOLARS...

—Ciutadà americà, pare de fills americans... Per deu dòlars, només que per deu dòlars, pots convertir-te en un conservador de l'ordre, de la família. Pots defensar l'americanisme. No hi ha engany ni estafa. Per deu dòlars, tindràs el títol de defensor de la moral pública...

La gent, que voltava el predicador, vestit de negre i amb una caputxa punxaguda tirada sobre les espatlles, es disolgué, després d'escollir la filípica. Alguns dels oients es reuniren amb el que l'havia llançada, al mig del carrer i, traient-se la cartera, li canviaren el bitlletet que tants esforços oratoris havia costat d'arrencar, per una credencial de coloraines. Després, satisfets, amb passà de persona important, es separaren, segurs d'haver complert un acte de patriotisme. Perquè ells sí que ho eren de veritat americans 100 per 100!

Som en 1921, quan als Estats Units, des de Califòrnia a Nova York, des de les costes suaus de la Florida fins les terres gelades del Nord, hi ha dos

Història verídica dels cavallers de la creu flamejant

milions de ianquis que han fet el "gest" relatat abans.

Per tot el país hi han escampats cinquanta mil predicadors de carrer, que gaudeixen del pompós títol d'"àguiles del KKK" i que obeeixen les ordres i les consignes d'una Aguila Suprema. A més, gaudeixen de considerables comissions...

La petita societat que fa seixanta anys varen fundar uns quants oficials sense feina, està esdevenint una empresa poderosa, armada, i que estén la seva xarxa per tot el territori de la Unió.

EN 1866

Va ésser pel maig, quan els camps de cotó començaven a blanquejar. La

guerra estava acabada de poc. Per les ciutats i hisendes del Sud, els oficials nordistes manaven com a petits tirans, més preocupats de passar per vencedors, que no pas d'ajudar els negres. La mirada de Lincoln no podia arribar a tots els recons.

Uns quants fills de terratinents i expropiataris d'esclaus, oficials desvagats dels exèrcits rebels, es reuniren, un vespre, en el despatx d'un advocat sense plets de la minúscula ciutat de Pulaski (Alabama). Trobaven la vida massa fàcil, massa dolça, després dels anys durs de la guerra...

I fundaren un club d'antics combatents sudistes, al qual només serien admesos els que haguessin tingut ga-

lons o condecoracions, i que es dedicaria a l'esport.

A LA RECERCA D'UN TITOL

Donar un titol a una Associació és sempre difícil. Només quan la popularitat ja l'ha fet habitual, ens sembla natural i fàcil.

L'advocat sense plets proposà als seus amics un nom grec: "Kukloi", que venia a voler dir, simplement, club. Però els sonà malament. Un altre dels contertulius proposà deformar el mot i fer-ne "Ku Klux". I un altre, matemàtic d'afició, hi afegí la partícula "Klans" (de la vella denominació de les tribus pells roges).

Així nasqué el primer "Ku Klux Klan".

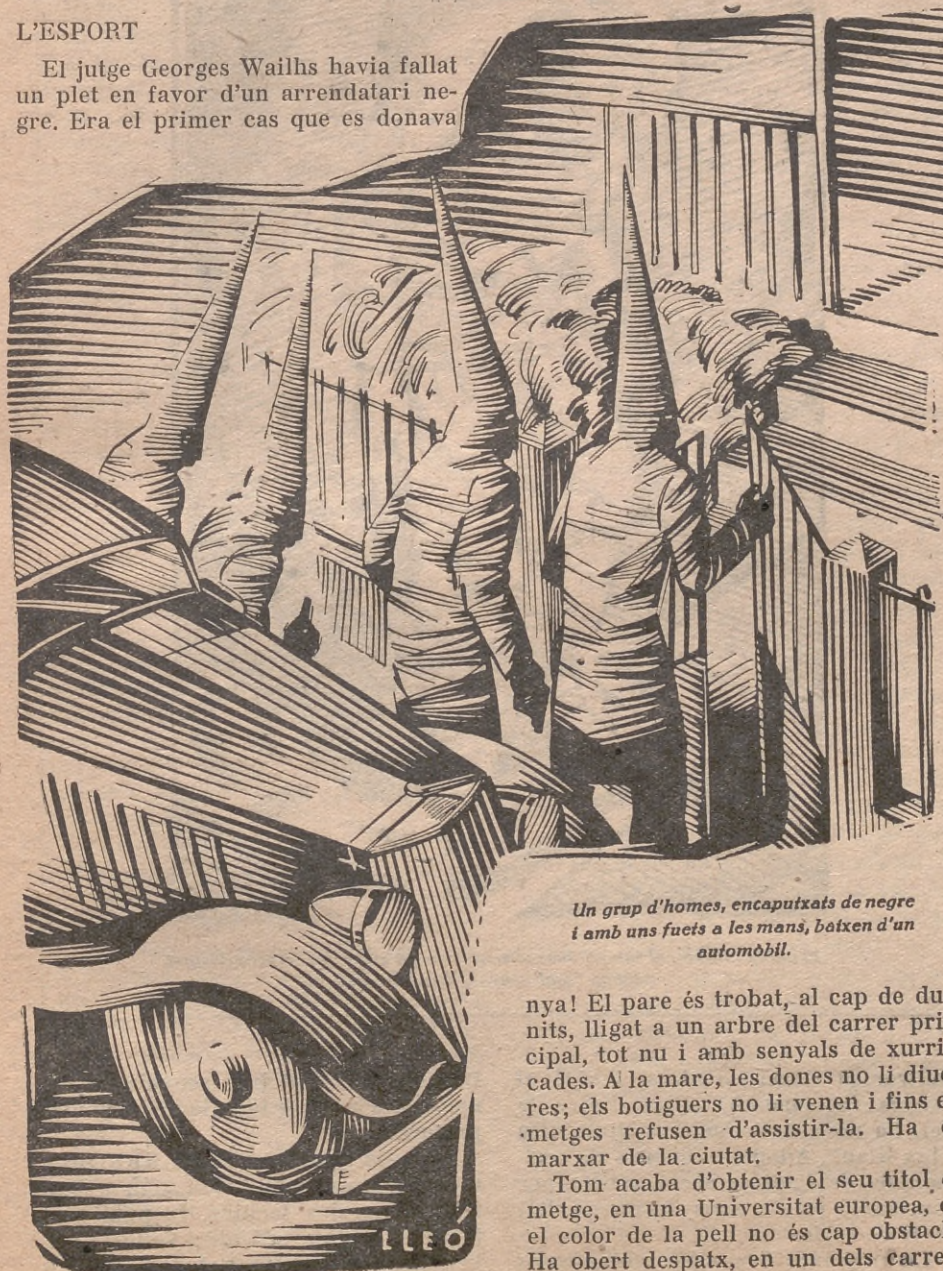
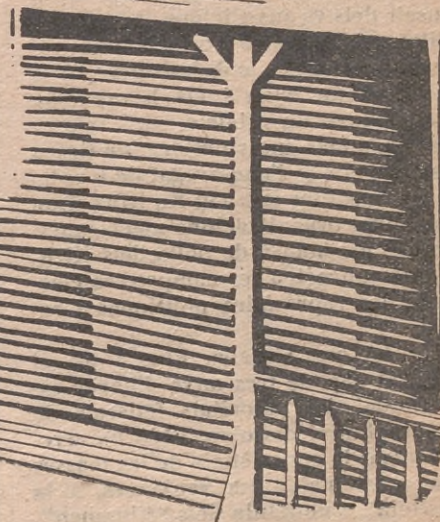
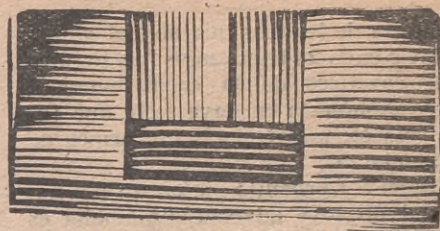
L'ESPORT

El jutge Georges Wailhs havia fallat un plet en favor d'un arrendatari negre. Era el primer cas que es donava

en la regió. Quin escàndol! Al vespre següent, mentre anava a casa seva, als afores de la ciutat, un grup de desconeguts li clavà una llisada perfecta, que l'obligà a estar-se un parell de setmanes al llit.

D'aquesta manera heroica, el KKK inaugurà les seves sessions esportives. Des d'aquella data memorable, ben poques han estat les nits que, en un recó o altre de la unió, els adherits no hagin continuat aferriessadament el seu entrenament.

El negre Jones ha pegat un parell de pillets blancs que li robaven les fruites de l'hort. L'endemà, apallissat. Una noia blanca ha tingut un fill amb un advocat negre. Crim! Vergo-

Un grup d'homes, encaputxats de negre i amb uns fuchs a les mans, batxen d'un automòbil.

nya! El pare és trobat, al cap de dues nits, lligat a un arbre del carrer principal, tot nu i amb senyals de xurriacades. A la mare, les dones no li diuen res; els botiguers no li venen i fins els metges refusen d'assistir-la. Ha de marxar de la ciutat.

Tom acaba d'obtenir el seu titol de metge, en una Universitat europea, on el color de la pell no és cap obstacle. Ha obert despatx, en un dels carrers

del barri negre de la capital. Un matí la seva placa apareix coberta de quitrà i hi penja un cartell, que diu: "Si no marxés tot seguit, et faré menjar aquesta placa". Tom és valent i es queda. A la setmana següent, en el seu mateix piset, modest i quasi sense mobles, el troben tot morat d'asfíxia, amb la boca inflada i plena de trossets de coure, que li han tallat la llengua i les galtes.

La policia no es mou, no descobreix res ni ningú. Els diaris publiquen la ressenya d'aquests fets amb títols elogiosos, o almenys, excusant-los. Les autoritats callen i somriuen. Les eleccions s'apropen.

DEL GRAN BRUIXOT ALS GRANS DRAGONS

Però, tot això no són més que els primers passos. Els joves de Pulaski tenen molta audàcia; han llegit moltes novel·les d'aventures; porten un odi a mort als que ells encara consideren com els seus esclaus. Però això no els basta. Necessiten masses, diners, subvencions, i ajuda declarada de les autoritats, la complicitat de la policia, dels poderosos.

La necessiten i l'obtenen. A poc a poc, la influència del KKK s'estén, aterroritza regions senceres, Estats enters. La gent comença a sentir a parlar

cada dia de les tres inicials del pànic, a llegir cada 24 hores nous fets heroics dels cavallers de la creu flamejant (perquè aquesta ensenya és la que encapçala els papers i els uniformes de l'Associació).

Aquesta s'organitza ja en un pla nacional. El jove advocat d'Alabama és nomenat Gran Bruixot, amb un sou anual de cinc mil dòlars —que en el segle passat era una quantitat considerable—. Sota d'ell hi ha el Gran Consell dels Grans Ciclops. A cada localitat, els adeptes formen una caverna, que unides amb les altres de la regió fan un Klan i els Klans d'un Estat formen un reialme.

Hi ha, a més, un triumvirat de Grans Dragons, que és l'encarregat de mantenir les relacions entre el Ku Klux Klan i les altres organitzacions americanes. Són ells els homes de palla dels KKK, els que concerten les campanyes electorals, les represàlies polítiques i racials.

Tot bé que s'acaba. Fins i tot el KKK. Al cap de tres anys d'haver estat fundat, les autoritats federals de Washington el dissolen. Però ha arrelat massa; la consciència de les masses s'ha acostumat a les venjances, a la "justícia" espontània dels "Kluxmen". I la secta es passa perfectament del permís de l'autoritat.

"NO SE RES"

Es més, gràcies a la clandestinitat forçada, es fa una depuració, una selecció dels fanàtics sincers, dels que creuen de veritat en les consignes demagògiques dels Grans Bruixots i altres Grans.

Són ells el que formen els quadres del Ku durant aquest interregne. Es el que ells mateixos anomenen el "Know nothing" (no sé res), perquè sempre contesten amb aquesta fórmula a les preguntes policiaques sobre la seva activitat.

No admeten més que els que són americans de tres generacions, els que pertanyen a la generació protestant i que prometen combatre els emigrants, els catòlics, els jueus i els internacionalistes. Es com si, adonant-se que Amèrica serà un Estat, un poble, però mai una nació, volguessin crear artificialment aquesta consciència nacional que els manca. Patriotes a la força, en resum...

Són ja un milió i mig de membres.

KKK, SOCIETAT ANONIMA

1915. Un tal William Joseph Simmons reuneix, el dia 16 d'octubre, tres dotzenes justes d'amics i funda una societat. Porta els seus estatuts a le-

galitzar al Govern Federal i obté el permís reglamentari. Està dintre la llei. La nova Associació es titula "Ku Klux Klan". Adopta el noms i els cerimonials de l'antiga secta, morta per consumció en els anys de prosperitat de fi de segle.

Els mateixos Grans Bruixots, Grans

Dragons; els mateixos senyals en donar-se les mans i idèntiques fórmules protocolàries.

A penes nascut, el segon KKK pren mesures encertades, rida com a col·laboradors dos tècnics de publicitat famosos en tota la Unió: Young Clarke i Elisabeth Tyler. I el KKK és llan-

El pare és trobat, al cap de dues nits, lligat a un arbre del carrer principal, tot nu i amb senyals de xurríades.

cat al mercat com si fos un nou dentífrici. Cinquanta mil agents, ben commissionats, corren carrers, cases, pobles i fàbriques, predicant la bona nova:

—Per deu dòlars! Defensors de la moral pública. Americans cent per cent, subscriuiu-vos, afilieu-vos! Per deu dòlars a l'any. I encara us donarem una caputxa amb la creu flamejant bordada en or. Per deu dòlars! Només...

Als pocs mesos, després de veure les primeres actuacions, el Ku Klux Klan arriba a la xifra rècord, monstruosa i fantàstica, de quatre milions d'adherits.

TRENCA-VAGUES I TRENCA-CLOSQUES

La primera actuació del KKK.

A Mobile (Alabama), els obrers d'una fàbrica de teixits es declaren en vaga. Ja fa dos dies que dura. Un grup d'homes, encaputxats de negre i amb uns fuets a les mans, baixen d'un automòbil davant el domicili d'un dels dirigents del moviment, pugen al seu pis, l'engrapen pel coll, el pugen arrossegant-lo a l'automòbil i se l'emporten. Dos dies després, apareix tot ple de morats, quasi agonitzant, en un bosc proper a la ciutat. Els patrons han guanyat la vaga.

¿Quin serà, des d'aquest moment, el propietari de fàbriques, magatzems o terres que es refusarà a ajudar, afiliant-s'hi i subvencionant-lo, un moviment tan lloable i de finalitats tan nobles com la de defensar l'ordre?

Al cos expedicionari americà a la Sibèria —enviat a lluitar contra el Govern dels Soviets— hi ha hagut rebel·lions. Un general Kux (és a dir, del KKK) sap el nom d'uns quants dels revoltats. Els seus pares, un bon matí, són arrabassats a les fàbriques o despatxos on treballen i passejats pels carrers de la ciutat, nus de tors i amb uns grans cartells penjats a l'esquena, que diuen: "Per haver criat mals patriotes".

El reverend Simmer és un predicador catòlic molt famós. Per a escoltar el seu verb encès, multituds d'irlandesos i polonesos envaeixen les esglésies on predica. Però intervé el KKK. El pare Simmer és presentat als seus fidels amb els braços lligats al coll, tapant-se ell mateix la boca amb les seves mans i obligat a contemplar com, a xurriacades, els encaputxats buiden el temple.

MILITARS, FILLS DE PIS, PINXOS I FANATICS

Al KKK hi cap tothom. Hi ha militars, advocats; hi ha protestants fer-

vorosos i engegats; hi ha els capataesos que volen fer-se ben veure de l'amo; hi ha confidents de la policia, agents provocadors, pagesos ignorants i que creuen en el valor sagrat del costum. Hi ha fills de pis acostumats a viure dels diners del "papà". Hi ha de tot, des del pinxo professional a l'aficionat a la sang per sadisme.

I tots es barregen, sense categories ni diferències de sang i posició en les sessions "esportives" que es celebren, a la llum blava de la lluna, en els boscos o en els parcs de les ciutats. Armats de fuets, engiponats amb les caputxes, seguint un ritual digne de les misses negres medievals, els "americans 100 per 100" bramulen, insulten, canten i s'embriaguen, mentre les espatlles colrades d'un miner, d'un manobre o d'un radical es van cobrint de filets vermells, que augmenten fins a enrogir tota la pell. I entre el xivarri de disbauxa, els gemecs i els ais dels martiritzats, es perden com el plor d'un infant en una casa de feres.

"SLOOGANS"

"Salomó no tenia més dones que el papa de Roma" —escriuen dirigint-se als catòlics.

"Els roigs moriran sota les nostres mans, per salvar la civilització."

"Els jueus són els gossos grocs; que s'amaguin en els seus cataus, si no volen que els cremem vius."

Hitler, Mussolini, els racistes demagogs d'Europa no han inventat res, com podeu veure. Si sabessin la història del KKK empaïdirien d'enveja.

Coses com aquestes, tan delicades i dolces, omplen durant anys i anys les parets i els diaris de la Unió. El KKK és totpoderós. Quan una de les Cavernes ordena una execució, els seus adeptes amotinen les masses i la llei de Lynx té cura de tapar totes les responsabilitats. Homes cremats vius, penjats de les branques més altes dels riures, enterrats en vida, mutilats de les mutilacions més terribles o més abjectes. Tot és bo, si la víctima és un estranger, un negre o un roig.

Els jutges que condemnaren els negres de Scootsbooro, eren del KKK. Els que empresonaren per sempre Tom Money, pertanyien també a una Caverna; un d'ells era, fins i tot, Gran Àguila. Si un Kluxmen és elegit jurat, ha d'oïr les ordres que rep dels seus superiors. Si forma part d'un Consell d'Administració, ha de fer que es votin crèdits secrets per a armar les bandes de l'"Invisible Imperi".

PER FI

Del KKK n'han sortit les bandes de "gangsters". (I, a vegades, per segons quines feines, aquestes mateixes bandes han passat a sou del KKK.)

Els grups de trenca-vagues, les agències d'esquirols professionals recluten el seu personal entre els adeptes a la secta de les tres lletres.

Però les coses canvien. La llei seca puja al cel. Roosevelt, el demòcrata, ocupa la Presidència. L'Administració es va sanejant lentament. Els obrers veuen reconeguts alguns dels seus drets més elementals. S'obra una enquesta contra el KKK, que dona resultats aterradors, malgrat uns dels seus caps continuen amb la resposta tradicional: "No sé res". Per segona vegada, la secta del terror, és dissolta. La gent del carrer comença a veure-hi clar, fins al punt que un dels jutges de la Cort Suprema és acusat d'haver-se adherit al KKK i se n'ha d'excusar públicament. Deu anys abans, això no hauria estat possible, ni tan sols somniar-ho.

Ara el KKK, clandestí i desprestigi, és només l'aglutinant del pànic, dels que ho temen tot: el perill roig, el perill estranger, el perill catòlic, el perill de l'alcohol, el perill del modernisme, el perill...

Es el gran conglomerat de la por. Són els terroristes aterrits.

Nova York, febrer 1938.

EL SEU DIMONI INTERIOR LA PORTÀ

COSSIMA LISTZ

JO dirigiré la vostra obra!

Listz, el gran pianista i compositor hongarès, idol del melòman de París, pronuncià aquestes paraules amb força. Passejant nerviosament d'un extrem a l'altre de la cambra, Ricard Wagner, un jove talent que començava a ésser conegut, però que feia por als empresaris, escoltava amb entusiasme la paraula del mestre.

Va ésser aquell dia que Cossima Listz conegué Wagner.

Filla del famós pianista i de la Comtessa Maria d'Agoult, Cossima tenia, als vint anys, tota l'experiència d'una dama de cort. Passava la vida entre les reunions dels salons parisencs, les festes íntimes en la Riviera italiana i els estudis musicals prop del seu pare.

I aquella tarda de primavera, mentre escoltava com Wagner llegia lentament les escenes finals del «Crepuscle dels Déus», i Listz les tocava al piano, Cossima entreveïa un gran esdevenidor, una meravellosa missió.

Però Wagner torna poc per casa del pianista. Era més aviat esquerp i gens airos en les modes de saló. Cossima fou enviada a Berlín, per estudiar música. La casa on va anar a parar —la d'uns vells amics de la família—, era animada per un xicot, crític musical i ja conegut Hans Bulow.

Empès per l'aurèola de bellesa i de gràcia de Cossima, admirat de les seves dots musicals, Hans volgué casar-s'hi. I al cap de dos mesos, es celebrava el casament.

La mare de Cossima, escrigué amb aquest motiu, una lletra en la qual ens retrata francament la figura de la seva filla. «Cossima —diu— és una noia plena d'energia i, qui sap si de geni, molt semblant al seu pare, la seva poderosa imaginació l'arrossega lluny dels camins comuns. Sent el dimoni interior i li sacrificarà sempre tot el que li demani. Les circumstàncies l'han empesà a un casament en el qual em temo que no hi haurà felicitat per ningú.»

Les circumstàncies pel seu compte, s'encarreguen ben aviat de confirmar aquest judici.

Bulow era un dels més íntims amics de Wagner. Va ésser un dels que primer ajudaren el nou geni i dels que el defensaren amb més ardor, no sols de les crítiques adverses, sinó de les persecucions polítiques i de la fòbia tradicionalista.

La crisi esclata el 1861, quan Cossima apenes tenia vint-i-cinc anys —havia nascut el 1838, ara farà un segle—. Bulow, que veia l'aproximació cada dia més estreta entre la seva muller i el seu millor amic, que pressentia el final de tot el drama que s'estava preparant, no deixà, però, de seguir ajudant Wagner. Gràcies a la seva influència fou estrenada a Munic, per ordre de Lluís II, una de les més belles obres wagnerianes: el «Tanhauser», i, poc després, el «Lohengrin».

Qui sap si Bulow sofria més encara que de la infidelitat de la seva esposa, de la defecció del seu amic. Però tingué prou serenitat per comprendre que tant l'un com l'altra, formaven part d'aquesta mena de gent d'excepció que estan «més enllà del bé i del mal», i els actes dels quals no poden ésser jutjats per la mesura vulgar de la moral burgesa.

Demana el divorci i marxà lluny, i envià les filles del matrimoni prop de la seva mare, que havia abandonat la casa per acudir al costat de Wagner, en el refugi de silenci i treball de les riberes del llac dels Quatre Cantons. Al voltant del compositor, creà amb la seva sola arribada, l'ambient que s'ha fet famós entre tots els apassionats de Wagner. Gràcies a aquest ambient, potser, han estat creades obres mestres del gran músic. «Els Mestres cantaires de Nuremberg», l'acabament del «Sigfrid», són d'aquesta època. Allí, en la villa de vora les aigües agitada del gran llac, germinà la idea del «Parsifal», i és pot dir que

COSSIMA

allí fou creat, en projecte, el famós teatre de Bayreuth, la gran ambició de Wagner, una escena en la qual es pogués muntar sense restriccions tota l'ampla obra de «L'Anell dels Nibelungs» i el «Parsifal». Cossima no fou ni escriptora ni música; fou, simplement, una amant comprensiva. Amant de l'home i de la seva obra.

Cornelius, Judith Gautier, Catul Mendes, Villiers de l'Isle Adams, Taurig, hi anaven sovint, a escoltar, sortides de les mateixes mans del mestre o de les de la seva companya, les notes inèdites de les noves obres que, a cada estrena, revoltaven la crítica, públic i músics de tota Europa.

Frederic Nietzsche, el filòsof famós, era un dels més entusiastes concurrents a la villa. Arribà, fins i tot, a passar-hi temporades senceres, i es pot dir que més que per la música, de la qual entenia molt i gustava poc, hi anava per Cossima, «una de les persones que més admirava del món», segons ell mateix escriví.

Aviat, obtingut el divorci, Ricard i Cossima es casaren legalment, a Lucerna, i al cap de poc, nasqué el primer fill de la parella. Mentre Cossima estava en els dolors dels deslliurament, Wagner dirigia personalment, des de sota la finestra de la seva cambra, una petita orquestra que tocà «L'Idilli de Sigfrid», acabat de compondre la nit anterior.

A ÉSSER LA COMPANYYA DE WAGNER

La dedicatòria d'aquesta peça, tan dolça i tan tendra, deia: «Es la teva noble voluntat, valenta i plena de sacrificis, el que ha fet possible el naixement de la meua obra. I heus-aci que en aquest lloc consagrat per tu, heus-aci que un crit generós s'ha elevat fins a mi: l'ha nascut un fill. Aquest fill havia d'anomenar-se Sigfrid. Per ell i per tu jo havia de remerciar el cel amb un cant musical, perquè, ¿quina millor recompensa puc oferir per tants benifets de l'amor?»

Així, fins que Wagner morí...

Cossima vídua, fou encara més noble, més digna de la seva «missió». —com ella deia— que mentre visqué el seu company. Retornà a Bayreuth, a conti-

nuar l'obra, la màxima ambició del músic: el teatre especialitzat en les seves obres. La primera cosa que trobà fou un telegrama de Hans Bulow, el seu primer marit, amb aquests simples mots de perdó i d'esperança: «Germana, cal viure».

Després...

Ricard Strauss, l'autor de «El cavaller de la Rosa», fou endevinat i «llançat» per Cossima. Hans Richter, Hermann Levi, directors famosos, escoltaven les seves advertències i els seus consells, durant els assaigs de les obres wagnerianes. Les vegades que li sentiren repetir una frase que és el lema actual de Bayreuth: «No ens cal crear, sinó intentar realitzar!» No parava un moment, encoratjava els músics, guiava els amateurs, vencia tots

els obstacles. Fou, de la mateixa manera que abans havia estat, mussa i inspiradora, el guardià de la glòria de Wagner.

El 1886, al cap d'unes hores d'haver dirigit, Listz, el pare de Cossima, morí. El 1896, Sigfrid, el fill del mestre, debutà dirigint el quart cicle de representacions. Aquestes són les dues dates que marquen fites definitives en la vida de Cossima, que activa i creadora, rendia al seu company —al seu ídol, quasi— un homenatge de fets i realitzacions, homenatge diari i profitós, tal com ella sabia que li hauria plagut.

Fins al darrer moment, dos dies abans de morir, Cossima es féu tocar, en el silenci de la seva cambra, de malalta, «L'Idilli de Sigfrid»...

El Club dels Excèntrics

A CABA d'ésser fundat a Nova York. Agrupats, com en una federació, tots els clubs, per petits que siguin, del món i que tinguin un objecte inesperat o poc freqüent.

Si és cert que n'hi ha prou amb tres membres per a fundar un club, no ho és menys que cal humor i enginy per sis, per tal que aquest club tingui una mica d'originalitat i faci passar bé el temps. Des de tot temps, els homes que tenen manies o costums estranys —excèntrics, com diu la gent—, s'agrupen i formen societats que els reuneixen periòdicament. Idees divertides, gustos macabres, ganes de fer els gegants...

Heus ací unes quantes dades extretes de l'anuari que acaba de publicar «El Club dels excèntrics».

Encara no fa dos mesos, a Serajevo, no es parlava d'altra cosa que d'un Club que s'acabava de fundar en la ciutat iugoslava: el dels suïcides. Un grup d'intel·lectuals fracassats, plens de somnis i de visions llòbregues, havien fet jurament de matar-se si, en un nou joc de cartes, la carta que primer sortís fos una d'inèdita, imaginada per ells, consistent en un gran rectangle blanc ostentant una calavera al centre. Després del segon suïcidi, la policia entrà en moviment, per evitar els altres. Però tot ha estat inútil... La sèrie continua. I sempre, en la mà crispada del suïcida, s'hi troba la carta fatal... Tot un fulletó!

Varsòvia també ha tingut un club macabre: el dels suïcides fracassats, presidit per un enginyer que per trenta-dues vegades intentà llevar-se la vida sense aconseguir-ho. Però no hi ha res de nou sota el sol: un club semblant havia estat fundat, fa quaranta anys, a Sant Petersburg, pels escapats a la navalla, al verí, o al fred acer del revòlver.

Hi ha, però, clubs menys tràgics. Anglaterra es pot dir que en té el monopoli. Hi ha, per exemple, un Club dels fracassats, que es pot comparar amb el parisenc Club dels autors xiulats, del qual sols formen part els autors, una de les obres dels quals ha estat xiulada i patejada. Una tragèdia fracassada, donava dret a un banquet. Si la peça era xiulada i no podia passar del primer acte, l'autor n'esdevenia membre honorari. Cal dir, que no pocs dels més famosos dramaturgs francesos en formen part.

Helsingfors, la capital finlandesa, té el seu club dels contrabandistes, que el 1934 celebrà un Congrés internacional dels honorables membres de la corporació. A Alemanya, fins a la pujada de Hitler, hi havia un Club dels vagabunds, veritable organització d'ajuda i defensa, amb el seu codi d'honor, els seus signes secrets i la seva Directiva honorària, composta per: Màxim Gorki, Sinclair Lewis, Jak London i Knut Hansum.

El Club dels corpulents, de Londres, fa passar els aspirants per dues portes: una d'un sol batent i baixa, i una altra d'alta i de dos batents. El que és capaç de passar per la primera, és refusat. En canvi, el que no pot, veu obertes davant seu les dues badanes de la porta d'honor.

Per acabar. La més estranya associació és, sens dubte, la de la «Gent al revés». Té un local luxós i espaiós, pel qual deambulen uns escassos membres. Perquè per a ésser-ne soci cal una condició molt difícil d'omplir: posseir el cor a la dreta, el fetge a l'esquerra, o alguna altra part del cos col·locada en lloc que no és el seu. Hi ha exemplars de tota mena. Al sumptuós local hi van metges de tots els països per estudiar els casos més extraordinaris, però s'assegura que fins ara no hi han trobat mai un home, amb el cor... a la mà.

El matí de Sant Joan

EL tema d'aquesta cançó és un dels preferits de la musa popular que el glossa en nombroses variants. A jutjar pel detall de les armes que el galant posa la xarpa sembla que el personatge pertanyia a l'estament cavaller i per tant la cançó pot ésser qualificada de cavalleresca atesa la categoria dels personatges. Fixant-nos també amb el detall indicat hem de creure que la cançó és relativament jove en relació a l'edat reculada que acostumen tenir aquesta mena de documents, puix que les pistoles de què parla el galant són d'invenció força novella. Podria molt ben ésser que aquest detall no es trobés en la versió original de la cançó i que hi hagi estat afegit quan ja feia anys que havia estat dictada.

L'allusió feta al forner i a la fornada fa referència al costum molt corrent en poblacions viletanes de pastar el pa a casa i portar-lo després al forn perquè el cogui el forner. El que no era corrent és que el forner anés de matinada a cercar el pa per les cases que havien pastat i que tenien la fornada per a coure; el sistema més en ús, per bé que avui perdut en les poblacions que encara es pastà a casa, és que el forner voltés la població tocant el corn per a prevenir al veïnat que el forn estava encès i perquè poguessin portar-hi el pa els qui havien pastat.

Les paraules de la muller ens semblen, per tant, forçades i dites només per a dissimular al marit la veritat.

Aquesta cançó té un gran nombre de variants melòdiques i literàries. La rescòbla d'una de les versions comença: sota de l'om, i per aquesta circumstància se li ha donat aquest nom i amb ell forma part del repertori dels orfeons. Hi ha variants que comencen:

La ciutat de Balaguer,
ciutat noble i regalada,
que s'hi entra per un pont,
un pont de pedra picada;
que s'hi entra per un pont,
un pont que té vuit arcades
i de les vuit només set
que per sota hi passa l'aigua.

Aquest començament, que pot molt ben ésser afegit i no propi de la cançó original, ha fet creure que la facècia descrita per la cançó va tenir lloc a Balaguer.

La present versió ha estat recollida a Castellar del Vallès. La lletra, sense ésser cap document excepcional, és força correcta i acceptable i la melodia està posseïda de singular gràcia i d'una escaient frescor.

JOAN AMADES

El matí de Sant Joan
n'és festa senyalada,
poso la sella al cavall
les pistoles a la xarpa.

Jo que no puc dormir a la nit
sinó un xic a la matinada,
jo que no puc dormir a la nit
sinó a la matinada un xic.

Jo me n'anava carrer avall,
carrer de l'enamorada;
quan ne sóc a mig carrer
trobo la porta tancada.

--Ai, noia; baixa'm a obrir,
que en tinc la barba gelada,
i la sella del cavall
blanca n'és de la rosada.

El matí de Sant Joan

—Com vols que te'n vaixi a obrir
siestic al llit enconxada,
al costat tinc el marit
i a l'altre hi tinc la mainada.

Al ser en aquest parlar
el marit se'n despertava.
—Què és això, ma muller;
amb qui era que parlaves?

—En parlava amb el forner
que ve a cercar la fornada,
si et llevessis mon marit
i anessis a la caçada.

Trobaràs conills al bosc,
i perdis a la llevada
i dotzenes de perdis
que esperen t'escopetada.

—Lleva't, lleva't tu, muller,
que és a tu que t'han cridada;
baixa, baixa amb el forner
a donar-li la fornada.

Qui et pugués veure, muller,
dintre d'una caixa tancada,
voltada de capellans
que et cantessin la mortalla.

—Qui et pogués veure, marit,
dintre d'un paller de palla,
cremant pels quatre costats
i la porta ben tancada.

Allegro Moderat

Veu *Allegro Moderat* *Rall.* *a temp.*
 El ma-ti de Sant Jo-

Piano *Allegro Moderat* *Rall.* *mf. a temp.*

an com u'is fes-ta se-ma-la-da po-so la se-lla-d ca-va-ll les pis-to-les a la

xar-pa-jo que no puc dor-mi'a la nit se-n'oxia a la ma-ti-na-da jo que no puc dor-mi'a la

Per a repetir *Per a acabar*
 nit, si-n'ó la ma-ti-na-da un xec

Per a repetir *Per a acabar* *Rall. molt.*

STRAUSS PEREL LOWMANN

Era un mati assolellat de desembre del 1934. Jo sortia de l'Estadi de Montjuïc després d'haver tensat els múscles en l'exercici i d'haver hidrogenat una mica els pulmons. A la porta vâreig ésser presentat a uns estrangers que tenien interès a visitar l'edifici. Acabaven d'arribar en dos cotxes magnífics, de matrícula forastera.

Anaven dos cavallers i una dama, i d'ells, només un parlava espanyol. En allargar-me la mà em donà el seu nom: Daniel Strauss, d'origen mexicà, feia molts anys que vivia a Molanda, motiu pel qual parlava un castellà calmos i una mica enrevessat. L'altre cavaller es deia Perel, i la dama, que era l'esposa d'Strauss, Lowmann, holandesos ambdós.

Strauss i la seva muller vestien elegantment, amb distinció. Recordo que la cosa que va cridar-me més l'atenció d'aquests tres personatges, foren les joies. Portaven al damunt cada brillant com l'ungla del dit gros.

Férem una detinguda visita a l'Estadi i a les seves dependències; no paraven de demanar detalls: Quantes vegades s'havia emplenat, quina cabuda tenia, quin havia estat l'import de les recaptacions més importants que s'hi havien fet...

Strauss, sens dubte per donar-me una satisfacció, em va insinuar que ella era un home empresari iniciatives.

Nedor, que ja havia muntat negocis importantíssims en gran escala i que venia a Barcelona— atret per la seva bellesa, pel seu modernisme i per tot el que es sol dir en aquests casos— amb

L'home, en to confidencial, va confessar-me que un dels principals projectes que portava, era organitzar una gran manifestació esportiva, una manifestació esportiva de caràcter internacional, que atrauria l'atenció de tot el món. I em va fer una altra confessió: que no entenia res d'esport, fins a l'extrem que el de Montjuïc era el primer estadi que veia. En canvi, el seu "soci" Perel, com ell el presentava, tenia molt de coses d'esport; havia estat manta vegada empresari de la cursa ciclista dels Sis Dies d'Amsterdam. Amb ell no havien fet mai cap mena de negoci esportiu; n'havien fet "d'altres" de molt importants.

Ben aviat vâreig comprendre quina era la procedència dels tres "negociants internacionals". Eren tres semites de procedència germànica. Els noms de Strauss, Perel i Lowmann són semites pels quatre costats, el seu instint comercial tampoc no deixava lloc a dubtes.

Strauss, home acostumat a planejar grans empreses, es va decantar de seguida pel costat pràctic.

—Hi ha molta afició a la boxa a Espanya?

—Molta. En aquest mateix Estadi es va disputar el combat Uzcudun-Carnera, amb el qual l'organitzador Jeff Dickson va guanyar més de dos milions de francs.

Bé, molt bé. Coneixeu el boxador Max Schmeling?

—Sí. Qui no el coneix, almenys pel nom?

—Doncs bé, jo tinc l'exclusiva de Schmeling per a celebrar un combat contra Uzcudun. Ara bé, a mi la pràctica m'ha ensenyat que amb l'exclusiva de Schmeling no en tinc prou per celebrar la vetllada a Barcelona. Aquí hi ha una empresa organitzadora de combats de boxa i jo, que sóc un foraster que acabo d'arribar, no puc tirar endavant sense comptar amb ells, perquè em farien fracassar.

Com es pot veure, Strauss, com a bon semita, era un home que sabia anar pel món. Als dos dies s'havia entrevistat amb l'empresari Joaquim Gassa i als tres dies ja havia estat llançada als quatre vents la notícia de la celebració del combat.

Gassa, home buit i ignorant, que en el seu orgull personal es feia nomenar el "Jeff Dickson català", va aparèixer com a ànima de l'organització, sense que Strauss i Perel no desessin per a res la cara. Després veurem perquè.

A l'organització, Gassa no hi aportava ni cinc cèntims. Ell deia tenir l'exclusiva d'Uzcudun per a celebrar combats a Espanya i amb això fonamentava la seva força. En l'organització del combat, ell seria l'encarregat de la propaganda.

La mà astuta de Strauss va començar a treballar tot seguit i ben aviat va mostrar el resultat del seus treballs. L'exclusiva d'Uzcudun, la qual Gassa creia tenir a la butxaca, als pocs dies estava en poder de Strauss, que havia anat a cercar-la a San Sebastián.

Quan va arribar a Barcelona i Gassa es va assabentar de la maniobra, hi hagué una escena violentíssima, però Gassa va veure de seguida que es jugava els diners amb un home molt més llest que ell, i es va ajupir.

Aquella nit, al seu despatx de l'Olympia, Strauss deia a tothom que volia sentir-lo, que ell havia anat a cercar l'exclusiva d'Uzcudun, perquè "per tot negoci d'envergadura és necessari tenir a la mà tots els ressorts que donin el màxim de seguretats d'èxit possible. A més —va afegir—, amb

Tres noms que, integrats en un, han passat al llenguatge corrent del nostre país

Uzcudun hem quedat d'acord per altres empreses més importants".

Dies després, pocs abans del combat, Strauss es queixava; deia: Gassa era un home poc escrupolós. Els anuncis del combat que costaven dotze mil pessetes mensuals, en passar les factures per les mans de Gassa en costaven vint-i-cinc mil. De la boca de Strauss es va escapar aquest dia una exclamació que més tard vârem tenir ocasió de comprendre'n el seu abast. Va dir: "Si no fos per altres coses de gran compromís que li tinc confiades..."

Passarem per alt el combat, i el seu catastròfic resultat econòmic, que va costar a Strauss prop de les tres-centes mil pessetes. Els que a la nit després del combat, vârem veure'l sopant i bevent xampany tranquil·lament com si res no hagués passat, vârem comprendre seguidament que ens trobâvem davant un home acostumat a suportar esteioicament les tretes de la fortuna. Hi havia, però, aquell dia en el seu parlar una cosa estranya, un desig de voler fer-nos comprendre que aquella pèrdua no significava res per a ell. Per exemple, va bastar que un dels companys manifestés una opinió sobre si el veredict del combat havia estat ben o mal donat, perquè Strauss plantegés una juguesca. Es va treure de la butxaca una cartera ta de cuir que estava plena de moned s d'or i digué:

—Em jugo aquesta moneda d'or de cinc florins, contra una moneda de cinc pessetes...

Després de feta l'exhibició de les peces d'or, a Perel li va faltar temps per fer-me saber que de monedes com aquella Strauss en tenia més de cinc milions al Banc d'Amsterdam. També va assabentar-me que a part d'aquesta fortuna immensa, en tenia una altra en brillants i tapissons, les quals col·leccions eren famoses a Holanda.

GASSA, AVENTURER DE GRAN HOTEL

Per a fer el retrat literari de Joaquim Gassa, amb el grafisme suficient perquè tothom el compregui, diré que era un home que reunia en si mateix la ignorància supina d'un Pic i Pon, la pedanteria d'un Lerroux i la murrieria d'un Emiliano Iglesias. Tot això i una dosi de barra més gran que la d'aquests tres "personatges", portava Gassa a dintre.

Una vegada vâreig sentir-li dir, que "per tenir sort en els negocis bastaven tres coses: un bon cotxe, quatre vestits i molta barra". Gassa es coneixia molt a fons.

Gassa era un aventurer baratet. Ningú no sabia

si tenia o no família, ni quins eren els seus béns, ni d'on podia venir-li la protecció que li oferien pels seus negocis promotorils. Ell, però, tenia el seu cotxe, els seus quatre vestits... i una gran dosi de cinisme.

Correntment vivia a l'Hotel Orient. També tenia l'obsessió dels hotels. Això li permetia enlluernar els "cavalls blancs".

Quan una vetllada havia donat un resultat financer catastròfic i no es podia fer front als compromisos. Gassa marxava a Madrid en "viatge de negocis". I a Madrid el trobâveu hostatjat al "Palace" o al "Ritz", com si nedés en l'abundor.

La revolució del 19 de juliol el va sorprendre a Madrid, i com que en veure el caire que prenia les coses va comprendre que aquell que es quedés al nostre costat per viure hauria de treballar i ell això no ho havia fet mai, es va passar als facciosos. Avui el trobareu al "Grand Hotel" de París. Ara "treballa": fa d'espia a les ordres del feixisme.

EL STRAPERLO EN DANSA

Poques setmanes abans del combat, o sigui, quan l'organització estava ja en marxa, Strauss va començar a revelar altres activitats. Ell, de costum alegre i rialler, extremadament "causeur", va tornar-se malhumorat, esquerp i rondinaire. Els qui el voltaven, en més d'una ocasió, el veïeren disputar-se acaloradament, ara amb el seu soci Perel, ara amb la seva pròpia muller, mistress Lowmann. Hi havia en ell, ara, una preocupació més pregona que la del gran combat, sense que, per això, el combat deixés d'interessar-li... i sense que abandonés un sol moment el control de l'organització a les mans de Gassa.

EL GRAN "NEGOCI" QUE FARIA RIC A MIG BARCELONA

En moments de serenor, Strauss parlava ensimismat de l'altre gran afer que tenia entre mans per a després del combat, el seu "gran negoci", la "gran empresa" que faria rica mig Barcelona. Però a ningú no revelava quin era aquest gran negoci, aquesta gran empresa. A tothom deia invariablement: "Deixeu-me fer; després del combat ja us en parlaré."

Recordo que fou precisament el darrer dia d'entrenament de Schmeling a Sitges, que en un moment de calma espiritual, Strauss va fer-me revelació d'un secret: "el secret més gran de la seva vida".

EL SECRET MES GRAN DE LA VIDA D'UN GRAN AVENTURER

Aquestes paraules que subratllo, que són exactes, varen impressionar-me. Quin podia ésser el secret més gran de la vida d'un gran aventurer?

Strauss em parlava d'aquesta manera una tarda d'aquella primavera del 1934, asseguts, un enfront de l'altre, davant la finestra oberta a la platja daurada de Sitges, on les ones batien furients i aixecant muntanyes d'escuma blanca.

Per conèixer la veritat del "gran secret", jo disposava aquella tarda d'un magnífic aliat, d'un col·laborador de confiança. Damunt la taula hi havia una magnífica ampolla d'Hennessy, el cònyac predilecte de Strauss; tan predilecte que se'l bevia a gots i a grans glopades.

TANT SE VAL!

—Sereu el primer a conèixer els meus projectes —va dir-me—. El combat, per a mi és el de menys. Ja sé que hi tinc embrancats molts mlers de duros i que no me'n rescabalaré; tant se val. El combat no ha de servir-me a mi d'altra cosa que de marxa-peu per a assolir altres coses. Jo vâreig fer-me tot seguit la situació de lloc següent: Tinc el propòsit —vâreig dir-me— d'anar a establir un ramal del meu negoci d'Holanda a Espanya. Bé, això necessita anar precedit d'un reclam personal que no pot ferme'l ni la Premsa, ni ningú. He d'anar a Espanya precedit d'una "reclame" i vâreix idear això del combat. A redós del combat sonarà el teu nom i prepararàs el terreny. Això no és pagat ni amb mig milió de pessetes. No crec perdre-les amb el combat. Veritat?

—Depèn.

Strauss va escoltar la meua contesta sense immutar-se. Reflexionà un moment, espolsà amb el dit la cendra del cigar, i digué:

—Es que creieu que puc perdre més?

—Home, no crec que la pèrdua arribi de bon tros a la xifra que heu donat, però... no sé, depèn. El públic espanyol no creu ja en Uzcudun; els combats contra Carnera i després contra l'anglès Corkindale varen decepcionar-lo. Amb tot, la presència de Schmeling...

L'EXCLUSIVA DEL JOC A ESPANYA

A Strauss li degué plaure la meua sinceritat perquè en to decidit va contestar-me:

—Estem d'acord, perfectament d'acord, però és igual, ja us ho he dit. Mireu; el meu gran negoci, la gran empresa que vaig a convertir en realitat a Espanya, és la d'obtenir l'exclusiva de joc. De fet, Sitges, San Sebastián, Mallorca, Barcelona, serien filials del meu Casino de Scheveningen. Sabeu què vol dir el Casino de Scheveningen? Doncs no gens menys que uns vuit milions de florins mensuals.

"CON ORO NADA HAY QUE FALLE"

—Ruleta? Bacarrat? Ja sabeu que a Espanya el joc està prohibit àdhuc als casinos i balnearis.

—Sí, ja ho sé, però és que jo tinc la clau d'aquesta prohibició —em digué mostrant-me la cartera—. A més que el que jo porto no és una ruleta corrent. Res de "caballitos", res de joc d'atzar tan desacreditat arreu del món. La meua

velocitats. La boleta de marfil queia a "la pastera" —respectem l'argot— per mitjà d'un mecanisme especial i sense que el grupier hi intervingués per a res.

—Veieu —em digué l'esposa de Strauss—, cal tan sols fer la jugada seguint les disposicions del reglament del joc i si els càlculs es fan amb la rapidesa deguda, es guanya sempre.

EN MITJA HORA PODIA HAVER GUANYAT CINC MIL DUROS.

I, en efecte, vâreig fer la prova i la sort va afavorir-me infinitat de vegades. Recordo que en el corosat que la clau que posava damunt la taula cor a senyal, hagués estat un bitllet de cent pessetes, hauria guanyat amb mitja hora prop dels cinc mil duros.

—Això és una ruleta ideal per al jugador! —vâreig exclamar—. ¿I vostès fan negoci amb una ruleta que fa perdre els empresaris?

—Home, és que oblideu que l'empresari sóc jo? El jugador no guanya sempre, guanya gairebé sempre. Hi ha un tant per cent de jugades que el jugador, amb tot i seguir al peu de la lletra el reglament, les esguerra degut a un fenomen ocular que s'opera quan fa una estona que té la vista fixa a la ruleta. El nostre negoci està precisament en aquest tant per cent de fallides.

EL SECRET DEL NOM STRAPERLO

Després Strauss va explicar-me què volia dir la paraula "Straperlo" amb la qual havien batejat aquesta ruleta. És un anagrama format per les primeres lletres dels cognoms Strauss, Perel i Lowmann.

—A major aportació de capital —va dir-me—, cabuda de més lletres en el nom patentat.

—I aquí, senyor Strauss, de quina manera pensau explotar un negoci prohibit?

La pregunta, després de feta, em semblà un xic inoportuna i impertinent, però vâreig tranquil·litzar-me en veure que Strauss l'acceptava com una conseqüència lògica de la conversa que teníem.

STRAUSS TENIA LA COL·LABORACIO DE POLITICS INFLUENTS

—Es que jo, amic, no penso pas tirar endavant un negoci que sé que en aquest país és illegal; res d'això. Jo faré el negoci perquè estic segur que em serà autoritzat. Compto per això amb la col·laboració de persones influents en la política de Madrid.

Tres negociants internacionals s'enamoraren de Barcelona...

és una ruleta en la qual no juga sinó el càlcul; és una ruleta en la qual tot ho fa la capacitat del jugador. Res d'atzar i un màxim de garantia. Veniu, ara ja veureu funcionar.

En una sala-menjador de l'Hotel Terramar hi havia muntada la taula de joc. Una taula de joc com totes les taules de joc. Dos tapets verds amb quadres vermells i negres i al mig "la pastera". La taula estava coberta amb una funda de roba i al mig, brodades, unes lletres molt grans que deien "Straperlo".

Mentre amb la seva esposa descobrien la taula, em digué:

—Recordo un adagi mexicà que diu: "Con oro nada hay que falle".

—Es un adagi espanyolíssim.

DOTZE MIL DUROS FRANQUEJAREN EL PAS D'UNA RULETA PER LA FRONTERA.

—No ho dubto pas. El joc està prohibit a Espanya i per tant aquesta taula no podia passar la frontera. Dotze mil duros li franquejaren el pas. Aquí la teniu.

La ruleta "Straperlo" es diferenciava de les altres ruletes perquè rodava mecànicament, impulsada per un motoret instal·lat sota la taula, que es posava en marxa per mitjà d'un interruptor. Aquesta ruleta, segons digué Strauss, sempre rodava a una mateixa velocitat i per tal que el públic en pogués portar el control hi havia damunt el tapet un rellotge compta-

I com si l'assaltàs una idea fugaç, va preguntar-me:

—Digueu-me, sabeu vos quins punts de contacte pot tenir Gassa amb el partit de Lerroux?

—Ho ignoro.

—Em fa por Gassa. Ha entrat a formar part de la societat, aportant com a capital la seva influència prop de destacats elements del Govern, però, per ara, tantes vegades com aquestes influències han hagut de començar a moure's, no ho han fet. Veurem. En canvi, Uzcudun i Oyarzábal han fet ja efectives les seves aportacions i han començat a treballar de valent per quan arribi l'obertura del joc a San Sebastián.

En arribar a aquest punt de la conversa, vâreig comprendre quin havia estat l'acord a què havia arribat amb Uzcudun per a altres empreses més importants que les del combat amb Schmeling.

A mi hauria, doncs, d'acabar el meu reportatge, si la circumstància d'haver fet coneixença amb una persona que venia a ésser una mena de secretari particular de Strauss, no m'hagués facilitat les dades per a completar i arrodonir el reportatge, quan volia publicar-lo en esclatar l'escàndol del straperlo. Avui, res no ha perdut actualitat. Ja ho veureu; escolteu el testimoni:

LA PRIMERA ENTREVISTA GASSA- STRAUSS-PIC I PON.

—A les poques setmanes de celebrat el combat, Strauss i Gassa varen començar a actuar.

Per les conseqüències que va tenir la descoberta a temps de l'afer del Straperlo i per la significació de les persones que varen intervenir-hi, creiem interessant en aquest moment, publicar el present reportatge que fou escrit ja aleshores, però que la censura no va permetre de publicar.

Per les interioritats que el reportatge revela i per la veracitat que les declaracions respiren i l'habilitat amb què el cronista les expressa, creiem interessant donar-lo a conèixer als nostres lectors

Ben aviat es va veure que la influència de Gassa era nul·la; amb això Strauss va estar molt aviat d'acord amb mi. Gassa deia que era amic íntim de Pic i Pon i va resultar que a Pic i Pon no el coneixia ni en retrat. Per a poder celebrar l'entrevista amb Strauss va haver de tirar mà d'un destacat periodista d'un dels dos diaris d'en Pic. Amb en Pic, però, varen arribar aviat a un perfecte acord.

UN XEC DE QUARANTA MIL PESSETES

—Quèstió de cartera?
—De moment, no: Strauss va dir-me que en principi s'havia acordat que en Pic percebria un tant per cent del benefici. Però l'hora d'estendre xecs no es va pas fer esperar molt. Un dia vàregis sentir una conferència telefònica tinguda per Pic i Pon i Strauss des del despatx del primer. Parlaven amb Aureli Lerroux, el fill del líder radical. El resultat d'aquesta conversa va ésser la signatura de Strauss al peu d'un xec de cent quaranta mil pessetes, "per atendre els primers compromisos a Madrid".

ELS QUATRE FAMOSOS RELLOTGES D'OR I UN COTXE "PLYMOUTH".

—Per començar, la xifra no fou del tot menyspreable.

—Si la cosa hagués acabat aquí, encara. Strauss fou cridat a Madrid, i allà, els Lerroux, Sigfrid Blasco i Salazar Alonso, per poc el deixen sense camisa. En quèstió de quinze dies —paraules textuals de Strauss— va lliurar més de cinc-centes mil pessetes, quatre rellotges d'or —els quatre famosos rellotges d'or que varen constar en el sumari de l'afer— i un automòbil "Plymouth" regalat amb destí a la família Lerroux.

EL MINISTERI DE GOVERNACIÓ CONVERTIT EN CASA DE JOC.

—I amb tot i això, l'autorització del joc sense arribar.

—Es veu que amb tot i el que els temptava la cartera de Strauss i el negoci que els plantejava, ni Lerroux ni Salazar Alonso no es decidien a posar el cascabel al gat. Els feia por l'escàndol. Amb tot, però, la ruleta Straperlo fou desmuntada ràpidament de l'Hotel Terramar de Sitges i traslladada al Ministeri de Governació de Madrid. En una de les habitacions del Ministeri fou instal-

lada la taula de joc i es féu funcionar el Straperlo a la vista del ministre lerrouxista, perquè "es fes càrrec" de com funcionava. Per fer-se'n càrrec, la ruleta va funcionar durant vuit o deu nits i a veure-la funcionar hi assistiren destacats aristòcrates madrilenys amb la cartera ben carregada.

—Hi anaven a jugar-se els diners?
—Naturalment! Qui podia anar al Ministeri de Governació a sorprendre una "timba"? A més, per a poder fer-se càrrec de com funcionava el Straperlo, no res millor que jugar-s'hi els diners.

L'ESVERAMENT DE LERROUX

—Durà molts dies aquesta "timba" ministerial?
—Fins que el secret va començar a esbombar-se als cercles polítics de Madrid. Llavors Lerroux es va esverar i ordenà a Salazar Alonso que trasgués la ruleta del Ministeri. De Madrid, el Straperlo va anar a parar a San Sebastián. Strauss va fer per aquest motiu alguns viatges a la ciutat del Nord. Per cert que recordo una anècdota que demostra fins a quin punt arribà a la immoralitat dels "personatges" radicals que intervingueren en l'assumpte.

EL TIMO DELS TAPISSOS

—A San Sebastián —continua dient l'amic— Paulino Uzcudun, que coneixia l'afició que tenia Strauss per col·leccionar tapissos, va oferir-li la compra de tres tapissos antics, per 50.000 pessetes. Strauss els va veure i no li varen interessar. Al cap de pocs dies, va arribar a San Sebastián Aureli Lerroux portador d'una carta de Sigfrid Blasco, en la qual li recomanava l'adquisició de tres tapissos antics meravellosos pel preu "irrisori" de 175.000 pessetes. Eren els mateixos tapissos que li havia ensenyat Paulino Uzcudun dies abans, i com que a Strauss li convenia estar bé amb els dos "personatges", va pagar pels tapissos els trenta mil duros.

EL JOC A SAN SEBASTIÁN... I ALTRES COSES

—Recordeu com va anar allò del joc a San Sebastián?

—Senzillament, es veu que Salazar Alonso no va saber com lliurar-se de l'Strauss i va donar-li un volant per les autoritats de San Sebastián, pel qual se li concedia l'exclusiva del joc en el territori espanyol, amb la ruleta sistema Straper-

lo. Strauss, en arribar amb l'ofici a San Sebastián, el primer que va fer —això ho recordo perquè jo vàregis acompanyar-lo— va ésser cridar els directors dels periòdics de dretes, assabentar-los de l'obertura del joc a San Sebastián i lliurar-los xecs per un valor global de cent mil pessetes. A més, els va prometre un tant fix mensual. Després va tocar el torn a les autoritats de San Sebastián, per tal de "convèncer-les" de les delícies del Straperlo. Les degué convèncer, perquè als pocs dies varen obrir-se les portes del Casino. Una riuada de gent va envair la gran sala del local. La ruleta va funcionar tres o quatre hores, o sigui, fins que l'enrenou que va produir a Madrid la notícia de l'obertura del joc a San Sebastián, espantà tant Salazar Alonso, que va cursar un telegrama al governador de San Sebastián, pel qual ordenava que fes tancar immediatament el Casino.

—I Strauss què va dir?

EL STRAPERLO A MALLORCA

—Va marxar immediatament cap a Madrid, i d'allí va venir a Barcelona, on ens vàrem trobar. Va dir-me que havien hagut de suspendre allò del joc a San Sebastián per qüestions polítiques, però que ho obriria a l'Hotel Formentor de Mallorca. A Mallorca anà igual que a San Sebastián. A Mallorca, Sigfrid Blasco va dir-li que per tal d'arranjar definitivament l'assumpte i poder implantar definitivament el joc a Espanya, era necessari donar algunes "satisfaccions" a diversos governants de la situació. Aquestes satisfaccions sumaven prop de les vuit-centes mil pessetes. Strauss, ja completament desesperat i coneixent amb què es jugava els cabals, va dir que s'ho pensaria, i encara ho deu estar pensant a hores d'ara.

"MOT DE LA FIN"

Heus-aci les interioritats del repugnant afer del "Straperlo", interioritats que perquè posen de relleu el baix fons moral de les persones que hi intervingueren, potser varen escapar del secret del sumari, però sí que foren escamotejades al públic.

A simple vista, fer avui un recompte de l'afer, potser semblarà un xic desplaçat, però no ho és. No oblidem que l'afer del Straperlo va significar per la República de Lerroux i Gil Robles, el que l'expedient Picasso per la Monarquia.

Les vergonyes que l'expedient Picasso va posar al descobert, varen aconsellar al Borbó la implantació d'una Dictadura. Les vergonyes del Straperlo i la reacció del poble contra els partits que l'empararen, va aconsellar a Lerroux i Gil Robles la revolta militarista del 19 de juliol.

Per això avui fixem-nos on són el del Straperlo i on som nosaltres.

Avui, com ahir i com sempre, els terrenys estan ben delimitats.

ROGER

El darrer formulisme per a la constitució de la «Societat Straperlo» a Espanya, fou aquest que mostra la fotografia presa en un dels salons de l'Hotel Ezcurra, de San Sebastián. ♦ La fotografia mostra a Paulino Uzcudun en el moment de signar l'escriptura. L'avui elevat pels rebels a President de la Diputació de Guipúscoa, té al darrera a Justo Oyarzábal i a la seva esquerra a Joaquim Gassa. El primer, a l'esquerra de la fotografia, és Strauss.

UNA CAMBRA FLORIDA

—Quin va ésser el vostre primer amor?

—El meu primer amor?... Una nina!

La pregunta la féu Edmond de Goncourt; la resposta, Sara Bernhardt.

Indubtablement el nostre primer amor ha estat sempre una nina. Aquesta figureta insensible, tota ella plena d'un estrany encís, desperta en nosaltres el més profund i perdurable dels sentiments: l'amor maternal.

Per a ella, per a la nina, són les cançons més tendres de bressol, les paraules més maganyadores, la besada més fina, més sincera.

Hi ha una vella imatge literària que diu: jugant amb les nines, les dones aprenen a ésser mares.

La nina desperta en el cor de la dona l'anhel de bressolar altres nines que puguin tornar aquestes carícies; d'altres de carn i ossos, que plorin i riguin.

La joguina maternal, la nina, ha estat un tema literari tan poètic com novellístic.

En la història de les arts plàstiques, reconstruïm períodes de la vida passada segons la senzillesa o fastuositat de les nines. Les civilitzacions més rares i exòtiques posseeixen aquests objectes estimadíssims, de vegades construïts amb fustes pobres, d'altres amb materials preciosos.

Els escriptors del segle passat, especialment els francesos, els novellistes famosos, alguns d'una buida grandiloquència, han fet sortir sovint en llurs obres literàries aquest personatge immòbil.

Fins els fulletonistes han fet aparèixer en les pàgines atapeïdes de les seves produccions el somriure estandarditzat d'aquests ninots femenins. Exemples, n'hi ha masses, masses per a un article que no vol esdevenir un assaig, sinó això: un article.

Amèrica llatina té cinc grans noms de dones, magnífics dins del panorama no massa esplendorós de la seva literatura: Gabriela Mistral, Delmira Agustini, Alfonsina Storni, Joana de Ibarbourou i Maria Monvel.

Aquesta última no ha tingut joguines al llarg de la seva infantesa, però els infants als seus braços són acaronats com aquelles nines que ella no conegué.

Si Maria Monvel, una de les més altes poetesses hispano-americanes, no va conèixer ni estimà durant la seva infantesa la draperia enlluernadora d'una nina, no els passà així a altres dones que han estimat sempre aquest objecte desvetllador de somnis.

La Jorge Sand vestia ella mateixa els seus ninots.

Recordo encara aquella primavera mallorquina. L'aire era finíssim, carregat de perfums. Hi havia a l'atmosfera un estrany encanteri. Valdemosa apareixia aclofat dins la vall poblada d'arbres florits.

El cel us feia mal de tan intensa que era la seva blavor. No recordo bé quina festa s'acabava de celebrar al poblet mallorquí, servidor de dolços records sentimentals.

Encara el carrer Chopin apareixia cobricelat de papers de colors. A la plaça de la Cartoixa hom desmuntava un ample empostissat.

Pel camí de Miramar, entre oliveres i pins,

La Jorge Sand, una enamorada de les nines

—PER—
REGINA OPISSO

les tartanes iniciaven el seu lent caminar. Entre la pineda verda veïeu el mar tan blau i lluminós com el cel, i enmig dels arbres, es distingia la taca blanca del templel hel·lènic de l'Arxiduc, enamorat de Mallorca.

Vosaltres, dins una cambra, oblidàveu per un moment el defora magnífic. Malgrat la literatura fàcil i gratuïta que s'havia fet parlant d'aquell regó, estàveu en un dels llocs més íntims i més bells del món, més ple de drings musicals.

Era l'estança on sojornaren Chopin i Jorge Sand. El mateix piano dels «nocturns», els mateixos mobles, potser... Retrats, papers, les coses menudes que serveixen per a reconstruir tot el procés de dues vides fugaçment enllaçades.

Dins una vitrina, més retrats i més autògrafs, i presidint-ho tot, una nina francesa vestida per la pròpia Jorge Sand, a la manera mallorquina, una figura que evocava millor que tot, el fi esperit femení que havia sojornat un hivern en aquella cambra.

Catalunya té dues grans enamorades de les nines: Margarida Xirgu i Lola Anglada.

Al camerino de l'artista sempre hi ha el testimoni d'aquestes figures que no han pogut sentir les ovacions interminables, que han romàs callades les nits triomfals de l'actriu catalana, quan les grans multituds aclamaven la intèrpret magnífica.

Lola Anglada, al seu barceloníssim pis del carrer del Carme, hi té un petit i exquisit museu de la nina.

Dins de les vitrines s'arreglaren els estands d'aquell saló.

Són figures vestides per Lola Anglada, mirinyacs i polissons evocadors d'èpoques passades, que la nostra artista ha tingut la virtut i el bon gust de ressuscitar.

La nina, com una de les més belles il·lusions infantils, no morirà mai. Es per això que ens ha estat tan grat el seu record.

Visca el TEATRE!

Visca el teatre! Si; visca el teatre!

Aquesta setmana, el teatre català ha estat refrescat per un airet optimista. Als dos mesos i mig del veredict del Jurat del «Premi Iglésies 1937», que no trobava cap obra digna de rebre el Premi, un altre Jurat, el del «Premi del Teatre Català de la Comèdia», tria deu obres que poden ésser estrenades a la nostra escena subvencionada.

Deu obres, deu! Deu obres, deu... que si fossin deu obres, el Teatre Català de la Comèdia tindria el cartell ple durant, almenys, cinc temporades...

Joan Oliver fa companyia amb Pere Quart. Mentre aquest tira als premis de poesia, i els guanya, l'altre s'emporta brillantment els premis teatrals.

Joan Oliver és un gran autor català. De la bona escola dels autors: dels que saben fer una comèdia intel·ligent i ensems divertida. En la seva, per ara breu producció teatral —Joan Oliver i Pere Quart, dos en un, són joves— hi ha una comèdia que és una pura delícia: «Allò que tal vegada s'esdevingué».

Tenim fam de conèixer aquesta «Fam», a la qual ara ha estat concedit el «Premi del Teatre Català de la Comèdia». Malgrat el títol, suposem que tots plegats passarem una bella estona.

Joan Oliver escriu «La Fam» en sis dies. Primerament, això no vol dir res. Després, però, diu molt en favor de la facilitat de l'autor. Una setmana abans de finir el termini d'admissió d'obres al concurs, Oliver es retirà al camp i féu, a raig, la comèdia.

Per cert, que després ens confessava que feia temps que no havia menjat tan bé com els dies aquells en què, reclòs sota el Montseny, havia treballat en «La Fam».

Hi haurà qui, naturalment, voldrà comparar el veredict del «Premi del Teatre Català de la Comèdia» amb el del «Premi Iglésies», desert.

Un veredict, però, no desmenteix l'altre. L'obra que ara ha estat premiada, no va anar al «Premi Iglésies». De les tres altres obres que el Jurat fa seguir a la guanyadora, en ordre de mèrits, dues d'elles tampoc no havien anat al «Premi Iglésies». Es a dir, que el Jurat del «P. del T. C. de la C.», no ha esmenat gens la plana al Jurat del «P. I.».

Només «César i Angèlica», de J. Navarro Costabella, distingida ara, pot servir de tret per a fer blanc a l'anterior Jurat, que no sabé veure-la.

Alegrem-nos d'aquesta mena de reparació feta a Navarro Costabella, un dels nostres escriptors que més estimen el teatre.

Ai! la «mise en scène»

Opera al Teatre Nacional de Catalunya. Primer, «Samsó i Dalila». Quan Samsó enderroca el temple, uns quants coixinets figurant pedres queien de dalt de les bambalines. Els espectadors somreien.

Per a impressionar els barcelonins, en matèria d'ensorrades, són impotents tots els recursos del millor director d'escena.

Aigües encalmades

Gairebé tots els cartells dels teatres barcelonins estan ocupats per reposicions. Només hi ha obres noves en dos teatres que conreen l'«astracanada».

On són els nous autors? ¿On és aquella fúria de renovar el teatre, que es despertà posteriorment al 19 de juliol?

I és que el teatre demana un amor i una voluntat permanents, i no s'adiu gaire amb les rauxes. Per atzar, es poden fer moltes coses. Difícilment, però, hom farà una comèdia.

JOAN OLIVER
guanyador del «Premi del Teatre Català de la Comèdia»

Els braçalets de l'actriu

—Oh! quins braçalets més bonics— exclamà un dia un debutant en el periodisme, mirant el braç d'una coneguda actriu castellana, que avui es troba a Sud-Amèrica donant-se-les de perseguida pels «rojos». El més gros, especialment, és esplèndid!

—Es el premi de la deshonra! —li respongué José Luis Salado, l'agut crític madrileny.

—I el més petit?

—Aquest, no és sinó un accèssit.

Totes les novetats de la Literatura Antifeixista

REVISTES:

«L'Esquella de la Torratxa», «Meridià», «La Correspondència Internacional» i les revistes estrangeres més importants.

P.A.C.O.D.

Distribuidora de Publicacions Antifeixistes de Catalunya. Coop. Obrera

Rambla del Mig, 17 - Telèf. 19937
BARCELONA

UN DEIXEBLE
DE COSSÍO

SANTALÓ

MIQUEL SANTALÓ

UNA nit, camí de Girona, Miquel Santaló em deia:

—El meu ideal fóra viure en una casa d'un llogarrèt, que per arribar-hi encara hagués de fer-se un tros de camí.

—I allí, treballar —afegia tot seguit—. Uns llibres, unes quartilles, una serenor d'esperit que fa esguardar les coses en el seu punt just i exacte.

Aquest fill de Saus —dues dotzenes de cases al mig de l'Empordà— sent, en les escasses hores de lleure que la seva activitat creixent li proporciona, la nostàlgia del camp. I —afegim-ho tot seguit— l'avversió per les misèries que, sovint, la vida política obliga a presenciar...

Parlàvem d'anècdotes. Santaló va dir-nos:

—Tota la meua vida n'és una...

Aquells anys de principis de segle, quan venint del poblet, amb un afany immens d'aprendre, arribà a Girona i, mentre treballa de barber, cursa els primers anys de la carrera de mestre. L'estada a Barcelona, continuant la lluita empresa, per acabar-la. L'anada a Madrid, després, per esdevenir professor de Normal.

Quan evoca aquelles hores heroïques de lluita i il·lusió, el diputat gironí s'emociona. Les classes, els consells, la bondat i l'estima de Cossíol...

—No hi ha res de comparable a una classe de Cossíol, a aquelles seves converses prenyades d'ensenyances i consells. Cossíol, detestava el monòleg. Ell volia la conversa amb l'alumne, encarregava a qualsevol de nosaltres que fes una exposició d'un problema determinat. I llavors, enmig les intervencions i preguntes més diverses, Cossíol deixava el llevat inapreciable, valuosíssim, de les seves ensenyances.

Temps de Madrid!... Formació d'una ànima liberal, laica, esquerrana. Institució Lliure de l'Ensenyança. Concepció d'una Ibèria que, sorgint de la decadència, acomplís decidida els seus destins. Prúiges, il·lusions, utopies.

Acabada la carrera, una breu estada a Guadalajara; una temporada d'a-

PER

EMILI VIGO

ventura i il·lusió a França i, finalment, el retorn, a la terra, a Girona.

—La meua vida es divideix en dues fases: Una, la d'estudi, constant i ininterromput, fins que arribo a Girona; d'actuació política, cada jorn més intensa, l'altra, compartida, sovint, amb les activitats docents.

Quan el 1917, Santaló posa els peus a Girona, la ciutat viu en l'endormiscament secular de totes les hores. Capellans, monges, militars, beates intransigents, caciquisme... Compleu la torrentada d'odis que acumularà un home que hi arribà amb un bagatge audaciós i viu, de sentiments. Els carques gironins, de llavors fins ara, han odiat el catedràtic de geografia. Tot-hora ha existit el mateix antagonisme. Santaló representa la consciència liberal i oberta enfront l'obscurantisme i la tortuositat que alena en els carrers sordids de la Girona vella; sintetitzà la Institució Lliure de l'Ensenyança davant les Conferències de Sant Vicenç de Paül i l'Educació confessional; esguarda els fets d'una manera oberta, cordial i dilatada, contra la limitació absoluta de les dames resseques, els botiguers egoïstes i els militars del Casino de sota les voltes de la Rambla. I Santaló, amb la seva tasca d'anys i anys, aconsegueix formar una veritable consciència catalanista i republicana, que ha de fer passar moments de veritable amargor al reaccionarisme "enragé dels seus adversaris.

Amb una actuació model·lica, es guanya la confiança absoluta de tota la democràcia de les seves comarques. Als pobles gironins, parlar de Santaló equival a evocar-ne un seguit de fetes i anècdotes escampades arreu. Hom està orgullós i satisfet del seu diputat. Malgrat la campanya que vingué a fer-li en contra, quan les eleccions de diputats al Parlament de Catalunya, Rodrigo Soriano. Amb la seva cara de garri inconfusible —mai no haurà po-

gut dir-se amb més raó que el semblant és l'espill de l'ànima—, amb un bastó monumental i una armilla d'un verd tendre, que tant podia comparar-se a un camp d'ausarda, com a un tapet de billar, baixà a Girona, juntament amb un altre trànsfuga —Ramon Franco—, a fer propaganda per la candidatura dels "jabalis", explicar acudits i obscenitats i dir mal de Santaló:

—Este Santo-oló que anda per ahí...

Rodrigo s'indignava perquè el públic feia barrila amb les seves paraules. La cosa, indefectiblement, havia d'acabar en vodevil o en tragèdia.

Alcalde de Girona, Diputat, Ministre, Conseller Primer, Cap de la minoria al Parlament de la República, Vice-President de les Corts espanyoles, President del Consell del Treball. Fites que assenyalen clarament la vida política de Miquel Santaló. Plenes de fetes i anècdotes. Cap tan picant i palesadora de la seva manera d'ésser, com aquella esdevinguda el dia de la presa de possessió del seu càrrec de Ministre.

Com sempre, sense esperar el cotxe que ha d'anar a cercar-lo, surt de l'hotel de la Plaça de Santa Anna. Es dirigeix a peu al Ministeri de Comunicacions. En arribar-hi es troba amb dos ordenances, mig ajeguts en un banc de l'entrada. Pregunta pel despatx del Ministre. Sense moure's, mig d'esma, li diuen:

—Seguiu avall i trobareu l'ascensor.

Quan gairebé hi és, sent, encara, que s'exclamen:

—Però... Es espatllat...

—Voleu acompanyar el Ministre al seu despatx oficial? —els diu, mentre s'hi apropa novament.

Excuses, corredisses, esblaiments...

—Jo només desitjo —fa com a únic comentari— que atengueu el públic d'una manera decent.

En Santaló, hom hi troba la convergència del mestre en el polític, de l'aimant de la cultura en el demòcrata. I, per damunt de tot, una fidelitat absoluta als principis que sustenta.

Sovint sent la recança de no poder dedicar-se a allò que voldria. Acabar, per exemple, aquell llibre que començava, quan la dictadura, sobre La Selva. Llegir més intensament. Gaudir, en major proporció, de les delícies de la llar. Santaló té un fill petit i simpàtic, del qual mai no es separaria. Diuen que la seva esposa, ho tolera tot, menys que el noi esdevingui polític.

—Amb el seu pare, n'he tingut ben bé prou!

EMILI VIGO

El primer home?

Almenys, el primer home conegut...

Ha estat descobert a la U. R. S. S. per l'expedició arqueològica de l'Institut d'Etnologia de Moscou. L'han trobat, en el curs d'unes excavacions al poble de Kostenki, a les vores del Don.

Al voltant de l'esquelet, bastant ben conservat i complet, han estat trobats, també, diversos utensilis i "objectes" de pedra sense pulir.

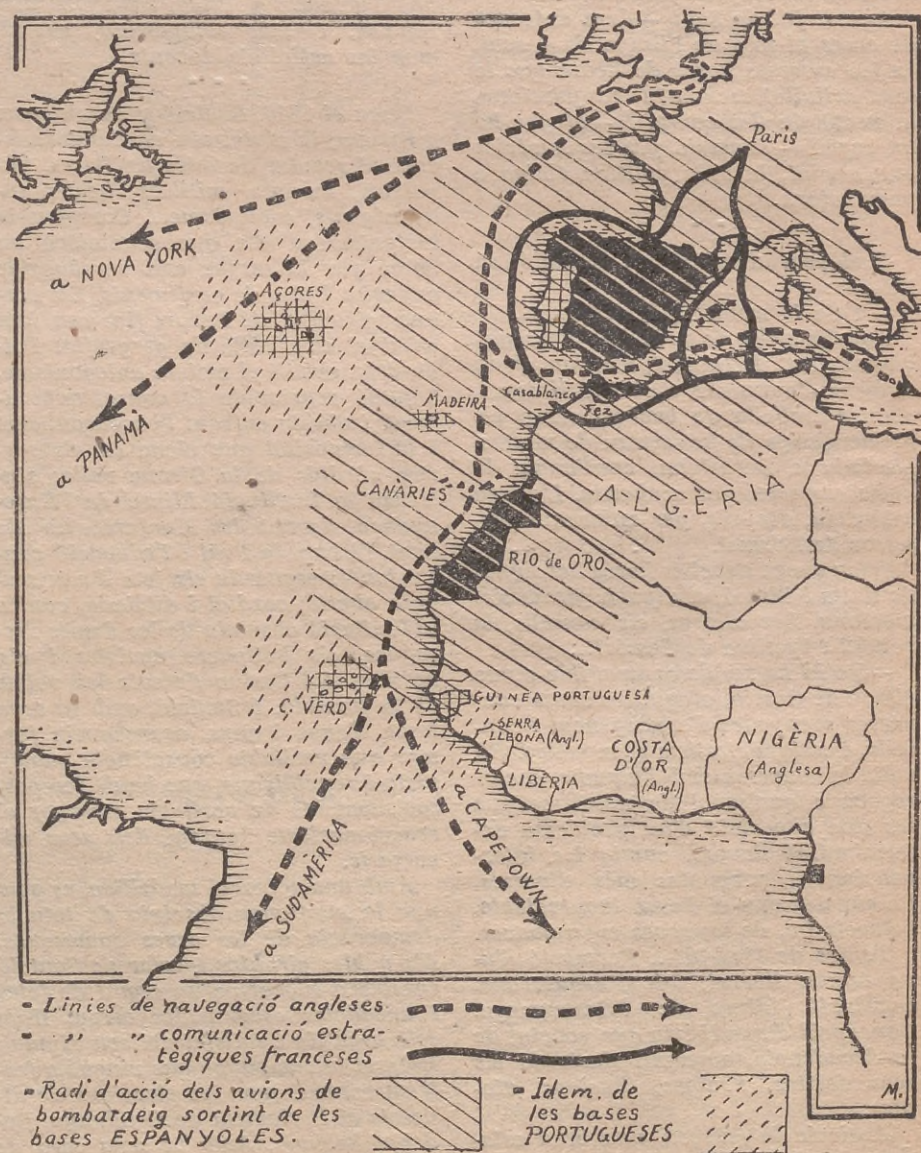
Aquesta descoberta té un gran interès científic, perquè els instruments que emprava l'home descobert—el cadàver actual—són força perfeccionats. Es més, ha estat trobat en estat de petrificació una mena d'embut, es suposa que fet de fusta, la qual cosa demostra que els nostres primitius avantpassats coneixien ja les botelles o els recipients, car sinó, no haurien necessitat embuts.

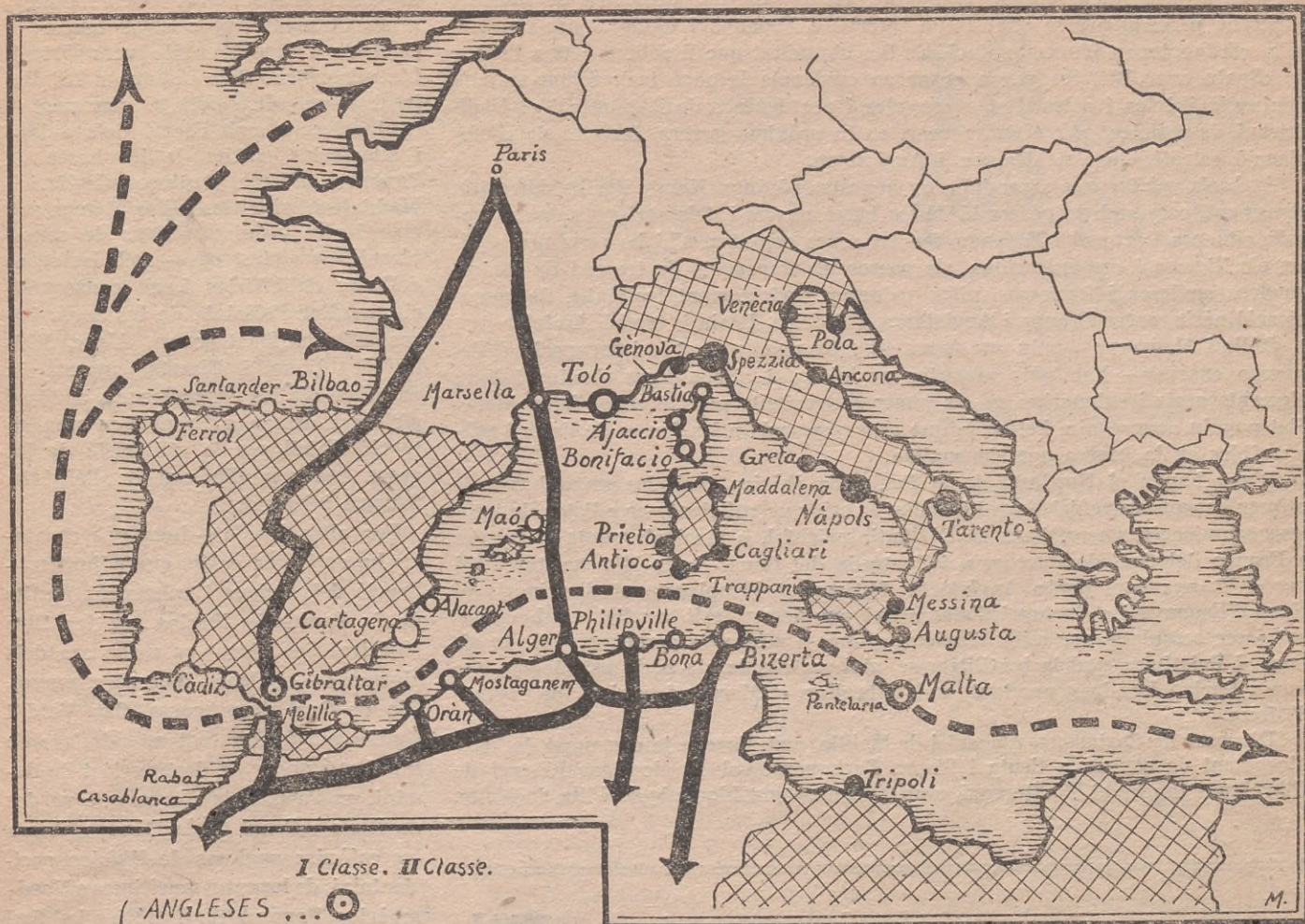
Es considera que aquest esquelet és el més antic dels descoberts fins ara, ja que bat el "rècord" del que fou trobat en una gruta del Nord de França, fa tres anys. Es calcula, amb l'ajut de les dades geològiques, que es tenen sobre el terreny de la regió on ha estat feta la descoberta, que el bon home degué morir 40 mil anys abans de la nostra era. Els ossos de l'esquelet tenen, doncs, uns 42 mil anys, sense comptar els que formaren la vida del que els "usava".

Com es prepara l'atac contra França i la Gran Bretanya

PER

ENRIC PALAU

I Classe. II Classe.

BASES
NAVALS

ANGELES	...	●
FRANCESSES	...	○
ESPANYOLES	...	○
ITALIANES	...	●

LINIES DE COMUNICACIÓ ESTRATÈGIQUES

ANGELES
FRANCESSES

El perquè de la intervenció de Hitler i Mussolini a Espanya i Portugal

CONSIDEREM com a arma decisiva per a la guerra futura europea o mundial, la de l'aire, completada, probablement, pel submarí — ens diuen la majoria dels tècnics militars de tots els països. L'avió i el submarí han transformat totalment la tàctica guerrera. Cada dia que passa i, per tant, cada nou progrés en els elements de destrucció i de mort, ens demostra l'enorme eficàcia ofensiva i defensiva d'aquestes dues armes.

«Ah! però —afegeixen tot seguit els perits en qüestions bèl·liques—, si bé la possessió de gran quantitat dels més perfectes avions i submarins donarà el triomf en la lluita futura, caldrà que el poderós exèrcit de l'aire compti amb el major nombre possible d'aeriports, i els submarins amb un ample enfilall de bases navals.»

Aquestes consideracions expliquen el per què Alemanya i Itàlia intervenen en la nostra guerra. Aquests països, ho diuen i ho repeteixen a cada moment els seus dictadors Hitler i Mussolini, van a fer la guerra, es preparen i prenen posicions per a la topada contra França, si pot ésser, primer, i després contra Anglaterra; o, si cal, contra ambdues ensems. A l'empar de Franco, aliats amb ell, prenen posicions estratègiques a Espanya i Portugal per a la utilització, amb major eficàcia, de les dues armes més poderoses, contra França i Anglaterra.

¿Es que, aquests dos països, s'adonen amb prou suficiència del perill, no jo llunyà, sinó immediat, que els amenaça? Això és el que tracta de demostrar en un llibre acabat de publicar Henry Blythe («Spain over Britain. A Study of the Strategical Effect of Italian Intervention on the Defense of the British Empire»), pel que a Itàlia es refereix.

Amb argumentació sòlida, abundant, Henry Blythe demostra la finalitat concreta, precisa, per la qual Itàlia intervé a Espanya i ajuda, sense recatar-se'n, els facciosos. L'argumentació és tan abundant que li sobren fets a l'autor de «Spain over Britain» per a posar en evidència la seva tesi: Situar-se a la Península ibèrica i a les illes espanyoles i portugueses de l'Atlàntic i el Mediterrani, és suficient per a enderrocar, en la pròxima guerra, les vies de comunicació estratègiques de França i Anglaterra.

Amb els gràfics que reproduïm en aquestes pàgines, Henry Blythe demostra, clarament, com amb la possessió de les bases navals i dels aeroports que es puguin situar a Portugal i Espanya, i a les seves colònies, n'hi ha prou per anul·lar els lligams i comunicacions, els passos de transports de tropa i de les esquadres angleses i franceses, ultra vulnerar perfectament les línies de comunicació aèria, entre França i Anglaterra, i l'Àfrica, l'Àsia i, també, Amèrica.

Itàlia i Alemanya —puix que és un altre fet prou provat la intervenció d'Alemanya ensems— han pres aquestes posicions, i situen llurs tècnics i llurs elements aeris i submarins en els punts convenients perquè en el futur immediat puguin aconseguir l'eficàcia que està reservada a les forces de l'aire i submergibles en la guerra que s'aproxima.

D'una banda el Nordoest de la Península ibèrica, amb les seves bases de primer i segon ordre del Ferrol i Càdiz, és més que suficient per a l'atac de totes les comunicacions marítimes de l'Atlàntic oriental, o sigui els punts vitals per a França del Golf de Gascunya, i l'entrada del Canal de la Mànega, tan vital per a França com per a Anglaterra. Mitjançant l'emplaçament d'aeroports al Nord d'Espanya i a Portugal, l'atac a què ens hem referit, confiat a submarins, pot ésser completat per mitjà d'avions. A més a més, pels aerodroms que es situen al País basc, podria inútilitzar-se, així mateix, la via aèria estratègica que uneix París i Londres, per tant, amb Gibraltar, el Marroc francès i tot el reste d'Àfrica.

Disposar de Cartagena, Alacant i de Melilla, amb l'avenç ja consumat de l'emplaçament de canons a Ceuta i Sierra Carbonera, vol dir dominar l'Estret de Gibraltar i tancar el Mediterrani, amb el consegüent bloqueig de l'illa de Malta,

la principal base naval i aèria mediterrània d'Anglaterra, o sigui tancar el camí de l'Imperi anglès vers Orient. L'emplaçament dels italians a les Balears —un altre fet ja consumat—, conjuntament amb l'acció dels avions i submarins sortits de les bases de Sardenya, Pietro, Antioco, Cagliari i Maddalena, significa aïllar França per mar i aire —únics mitjans de comunicació en aquest cas— amb les seves colònies de l'Àfrica i, en conseqüència, anul·lar l'eficàcia de les seves bases d'Oran, Mostaganen, Alger, Philipville, Bono i Bizerta, aquesta la principal de les franceses en el Nord africà; i deixar a França en una situació difícil per la utilització de les grans reserves d'homes de l'Algèria, Senegal i Marroc.

Per altra banda —hom pot constatar-ho en l'altre gràfic que adjuntem— l'acció dels avions i submarins sortits de la Península ibèrica, de les illes Madeira, Canàries —en mans ara dels alemanys—, Balears, Marroc espanyol, Río de Oro, illes Açores, Cap Verd i Guinea portuguesa, pot estendre's, amb tot el seu poder de destrucció i de domini, en l'amplíssima zona que va des de París i Canal de la Mànega, fins a les colònies angleses de l'Àfrica occidental; i, de les rutes marítimes a Nord-amèrica, Panamà, Sud-amèrica i el Sud d'Àfrica, al cor de l'Algèria, Sahara, i les rutes marítimes del Mediterrani, àdhuc fins a impossibilitar tota comunicació amb Egipte, el Canal de Suez i els Dardanels. O sigui una de les zones de mar, terra i aire, ampla zona vital, que comercial i estratègicament té més importància en el món i d'una manera especial per a Anglaterra i França.

El domini, ja iniciat i en plena realització, dels punts neuràlgics d'aquesta zona per part d'Itàlia i Alemanya permetria —en cas de consentir que es consumin els fets fins al final— vulnerar amb total eficàcia i, en molts llocs, àdhuc anul·lar el poder naval i aeri de França i Anglaterra.

¿Fins a quin punt Anglaterra i França deixaran fer a Hitler i Mussolini? ¿Com i quan van a reaccionar els anglesos i francesos davant els fets demostrats a bastament i que, d'una manera precisa, acabem d'assenyalar ací?

—Es un banquer. Li han permès portar el número del seu auto.

(De «MARIANNE». París)

ENRIC PALAU

Els catalans som esclaus de la paraula donada

No calia, certament, que els facciosos recordessin als catalans la seva fòbia; la tenim sempre ben fresca a la memòria. La insistència, però, amb què produeixen els atacs a Catalunya i a les seves característiques més apreciades obliga els catalans a fer el màxim dels esforços per a evitar que siguin acomplertes aquelles amenaces.

¿Vol dir això que els catalans ens desentenem d'altres preocupacions que planteja la mateixa lluita? De cap de les maneres. Catalunya, recordem-ho, rebutja la frase d'aquell component de la «masa encefàlica» que ens denominava «Isote acantilado». Lluitem per les nostres llibertats, però aquestes estan intimament lligades a les de la resta de l'Espanya lleial. Els catalans som esclaus de la paraula donada ja fa set anys i estimem massa la dignitat perquè la Història pogués posar-li un dubte el dia de demà, per petit que aquell fos.

Hem citat una obligació en al·ludir «la paraula donada», però no voldríem que ningú es cregués que la nostra aportació a la lluita contra el feixisme es circumscriu a una cooperació freda; ben al contrari, ens llancem a la guerra a mort, amb tot el fervor que ens surt del cor. Podria Catalunya estar més allunyada geogràficament de la tragèdia i no per això deixaria —com ja s'ha demostrat— d'abocar en la contesa tota la força i l'entusiasme de què és capaç.

Invents infal·libles

Tan bon punt començada la guerra sorgiren com bolets els inventors d'aparells bèl·lics que asseguraven la infal·libilitat de la victòria d'adoptar-se la meravella mecànica que oferien als nostres governants. En totes les antecambres de les Conselleries de la Generalitat hi veïeu el ciutadà amb uns papers llargs i un paquet que contenia el

fruit meravellós d'un estudi fet en un reconet de Catalunya. Anava pel rotlle un fusell amb una mena d'ulleres que sabien tant i tant la seva missió que només calia engegar i tret segur; ell mateix renovava l'objectiu sense molestar el soldat que podia fer petar la xerrada ben indiferent a la tasca del fusell amb ulleres.

Un Conseller rebia cada dia carta d'un guillat que amb tots els miraments i amb tots els «Excehntissims», li donava directrius per a fer la guerra. Es d'aquest mateix corresponsal l'invent següent per a evitar el que aleshores es creia imminent desembarc de tropes estrangeres.

«Que pretenen desembarcar? Rieu-vos-en; per sort ja hi ha qui s'ha preocupat de l'afer i aquest benemèrit ciutadà no és altre que el que avui us escric, el mateix de tots els dies. Atenció, Excehntíssim company! Mobilitzeu immediatament tres-cents obrers i feu-los ruixar de quitrà tota la Porta de la Pau, de manera que a l'entrada de Barcelona hi hagi dos pams de gruix d'aquell material.

»Aleshores només cal posar soldats amagats a l'edifici de la Junta d'Obres del Port, darrera el qual es disposarà un nombre suficient de camionetes. Vénen els vaixells facciosos, llancen escales (Montjuïc, mut!) i «voluntaris» cap a les Rambles; això és un dir, perquè en petjar terra els italians quedaran clavats al quitrà. Aleshores els nostres soldats surten, els desenganxen i cap als camions, i així fins a buidar els vaixells expedicionaris.»

—Vull entrar!
—A aquesta hora? Però, que sou boig?
(De «PRAGER P ESSE», Praga)

CADA Una 10 estona de DIES POLÍTICA

per JOAN SAURET

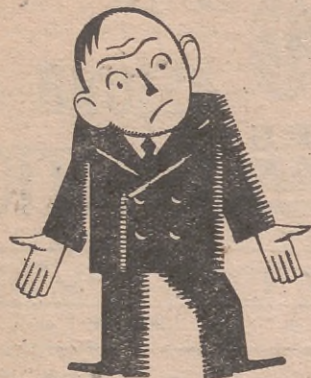
Una curiosa lluita

El President Lluís Companys no s'ha pogut despenjar d'un «enemic» que el segueix a sol i a ombra. En vida del malaguanyat Joaquim Vilà aquest constituïa el «perseguidor» número u, puix que el gran reporter sabia sempre per intuïció on podia haver anat el President. «Que no sabeu on ha anat S. E.? Aviat el trobareu!», deia el malaguanyat Vilà. I en efecte, agafava el seu petit auto, feia cap al lloc i allà que era immediatament es posava a actuar de mestre de cerimònies. Ara Lluís Companys només compta amb un simpàtic «enemic»: «Laya Films». Els nois filmadors també hi senten de nas i cauen com ploguts del cel en el lloc menys insospitat; es discuteixen la puntualitat amb els policies de l'escorta presidencial. De vegades hom es diu: «Vaja, els nois de la «Laya» han badat avui», no us ho creguéssiu pas, és que aprofiten el moment tot filmant algun metre de cinta en algun recó. Quan arriba Lluís Companys comença la lluita amb un bescanvi de mirades. «Laya Films» no es deixa impressionar i va a la seva.

—No vull cines ni retrats!, exclama el senyor President.

I efectivament, immediatament sentiu a la vora el borinot de l'aparell filmador que s'engega a trescents per hora i cospa tots els detalls i gestos del President de Catalunya.

Una vegada S. E. contemplava amb molta atenció la ferida d'un soldat hospitalitzat quan de sobte senti prop de l'orella el sorollet de l'«enemic». Alçà el cap immediatament i l'objectiu engoli tota l'expressió de la mirada presidencial de tal manera que calgué retallar uns metres, puix que aquell primer pla no era gens a propòsit per a sortir al llenc.

Perquè molestar-vos?

Podeu rebre CATALANS! (el magazine popular) a domicili, només retallant l'adjunt cupó, omplenar-ho i trametre'l a les nostres oficines: PLAÇA DE LA REPÚBLICA, 2, pral., incloint-hi $\frac{16}{22}$ pessetes, preu de la subscripció per a un TRIMESTRE.

Sr. Administrador de CATALANS!

Us prego vulgueu anotar-vos la meua subscripció per a un trimestre (9 números).

Nom

Adreça

Població

Observacions:

Incloset setze pessetes
» vint-i-dues ptes.

EL SAXOFON HA FET CENT ANYS

Si les darreres sonates per a piano, de Beethoven, tenen l'amplor de la simfonia, és degut, en primer lloc al fet que un inventor hàbil havia ampliat el teclat del clavenci que emprava Mozart..."

Així parlava fogosament i amb exemples, Adolf Sax. Estava davant del director de l'orquestra reial de Brusselles. Volia convèncer-lo perquè fes tocar pels seus músics un nou instrument que acabava d'inventar. La grassa figura del mestre oficial omplia gairebé completament l'estreta botiga de coses de música que, arreconada en un carreró brussel·lès, allotjava un dels instrumentistes que, amb el temps, havia d'esdevenir dels primers entre els més famosos.

Però l'ardor del jove venedor no aconseguia convèncer el saberut director.

—Com l'anomenau aquesta mena de sac de gemecs?

—Saxofon, senyor. Per què no volèu escoltar alguna peça tocada amb ell?

—No, no tinc temps per perdre. ¿Amb aquesta forma tan estranya, quin sons voleu que en surtin?... Es una cosa bàrbara, primitiva. No vull pas picar-m'hi els dits. Ja sabeu que la reina és molt entesa en música.

I donant aquestes explicacions, deixà palplantat Adolf Sax i el seu saxofon.

El nou instrument encara no havia estat presentat al públic. Feia poc que, mort el pare—el fundador de la botiga—Adolf havia pogut dedicar-se a les seves fantasies instrumentals. Havia ja construït una sèrie de set models, els "saxorns". Però no estava satisfet. Els trobava pobres, poc emotius, poc àgils.

—Vull fer un instrument que parli—li explicava a la seva mare, quan aquesta es capficava pels esforços vans del seu fill.

I ara ja el tenia, l'instrument que parlava. Resumia tota la sèrie inacabable dels instruments de vent. A vegades, fins i tot, tenia escapades genials cap als sons semblants als de cordes o els de metall. Si llavors haguessin existit, hauríem dit que era un "cock-tail" d'instruments. Construït amb coure, produïa un so personal, inequívoc, fins llavors ignorat. Des del gris clar del cor anglès al bru amenaçador del clarinet greu; des de les matisacions vermelles del clarinet agut fins als sons bèl·lics de les trompes monumentals. Tota una orquestra entre les mans!

—Escolteu-lo, plora i riu i parla i gemega. Sembla que canti i que es queixi, que renyi i que afalagui. Escolteu-lo...

Les vegades que Adolf repetí aquestes paraules! Però en va. Fins que un dia un famós director de teatre es deixa convèncer. Però, què podia fer ell? Un teatre no és el lloc més apropiat per a un saxofon. A la fi trobaren el desllorigador: fou posat en escena el drama shakesperià "Hamlet". L'escena del corn de caça i la música dels joglars fou audaçment tocada per Adolf, amb el seu saxofon. Produí tal sensació, que l'endemà el director de l'Orquestra de la Cort, per ordre de la reina, anà a la botigueta polsosa i encarregà mitja dotzena de saxofons 1838!

La invenció havia estat llançada. Amb poc temps s'introduí el nou instrument en totes les orquestres. Primer París, després Viena, després Berlín. Per tot el món els son àgils del coure ataconaven les orelles amatents dels aficionats.

Sax morí vell, a París. Li devem una altra innovació que ha perdurat. Ell fou el primer que tingué la idea d'amagar l'orquestra als ulls del públic, de treure-la del peu pla, davant de l'escenari, on fins llavors es posaven els músics, i de protollar en una mena de soterrani, tapat. Així l'espectador tenia la il·lusió que la música li venia de lluny, d'un país de somni. I l'efecte era segur. Wagner, uns anys després, en el seu teatre de Bayreuth, establí aquesta moda, com si fos cosa pròpia. Coneixia la idea de Sax o bé, realment, ell la tingué pel seu compte? Aneu a saber. Coses dels genis!...

Però, si no hagués estat pels negres ianquis, ara vosaltres i nosaltres, lectors, no coneixeríem del saxofon més que el nom—i potser ni això—com ens passa amb les dotzenes de complicats instruments que formen una orquestra. Però—cosa que ni tan sols Adolf Sax no s'atreu a somniar mai—vingueren els negres i el seu jazz. Ningú no sap com, però el cert és que des de bon principi fou el saxofon el seu instrument preferit. I així, pels escenaris, les emissores i les pantalles del món, els sons blaus i grisos, vermells i blancs, tristos i tendres del saxo serveixen per a escalfar-nos el cap amb els comapsos violats del jazz.

Lord HALIFAX

SIR Olivier Lodge, el famós físic anglès, i Lord Halifax eren íntims amics. Més d'una vegada, el Lord acudí i ajudà el Sir en les seves experiències espiritistes, que alternaven amb els treballs "seriosos" del laboratori de física. Els malintencionats arriben a afirmar que el polític s'encarrega de corregir i posar en clar les confuses pàgines que el savi escrivia sobre el que ell anomenava "el món real de l'altra vida".

Va ésser poc després de la mort de Sir Olivier Lodge, fa pocs anys, quan Lord Halifax es llançà de ple a la vida política activa. I per cert que féu una entrada de cavall sicilià. En la Cambra Alta —la dels Lords—, Halifax era una figura grisa, respectada per la tradició del seu nom i per la seva tranquil·litat a tota prova. Però no res més. Ni era ministeriable, ni els seus judicis podien canviar el resultat d'una votació. Era un Lord conservador i prou.

Però... Morí Sir Olivier. El seu amic es trobà una mica desemparat. Les sessions amb els esperits perden l'atractiu de la conversa afable i clarivident del savi. Les tardes de Halifax es trobaren, de sobte, buides. I es veu que decidí aprofitar el temps.

Mac Donald, després de passar-se dels laboristes al camp conservador, el nomenà Ministre de la Guerra, després de fer-lo passar ràpidament per unes quantes subsecretaries, per tal que agafés el vernís governamental, el to dels Ministeris i de les discussions entre bastidors.

El cert és que el deixeble ha estat aprofitat. Ell va ésser el que proposà, sense èxit, que s'instruís el servei militar obligatori en l'Exèrcit britànic, format exclusivament de voluntaris. Ell, el que doblà el número de les divisions encarregades de mantenir lliures d'enemics les costes de la gran illa. Això era en temps en què el vent de la guerra, encara no bufava. Però —podria suposar algú que volgués passar per viu—, és que Lord Halifax ha pressentit... Qui sap si els esperits, dels quals és tan bon companyó, l'han advertit i aconsellat?

Anglaterra, llavors, només tenia un parell d'enemics: Itàlia i Alemanya. El mateix Govern, que presidia Baldwin, es mostrava decidit a acabar amb les provocacions quasi diàries de Roma i Berlin. Halifax, doncs, preparava un

instrumental eficaç per aquesta operació que, si era de càstig, també era de defensa.

Però... Però Halifax passà del ministeri de Defensa al Consell de la Corona. I, sortint d'aquest lloc de confiança reial, no fa pas molt que se n'anà a Berlin, a parlar, a pregar, a "conllevar" el que tots consideraven que era un dels motius fonamentals de la previsora reorganització militar que el Lord viatger havia dirigit, no feia pas dos anys...

Potser sí. Potser, després de preparar l'Exèrcit per a contingències desagradables i perilloses, l'home volia intentar conservar-lo intacte, sense que es veiés obligat a intervenir. De les intencions personals, ningú més que ell, i els esperits que reben les seves confidències, en pot saber res. En canvi, dels resultats reals, de les conseqüències de la seva acció, ningú no en pot dubtar. Ni cal parlar-ne... I menys entre nosaltres, que som els primers a pagar-les. Els segons, el temps dirà si seran els mateixos electors de Lord Halifax.

El nostre home, però, té sempre un refugi obert, preparat per als moments d'amargor. El seu castell de les terres verdes del nord d'Anglaterra, prop dels límits amb Escòcia, és un clos tancat a tota persona del món. Allí només hi entren uns quants servents fidels i antics, el Lord propietari i els seus esperits amics.

el ministre que despatxa amb els esperits

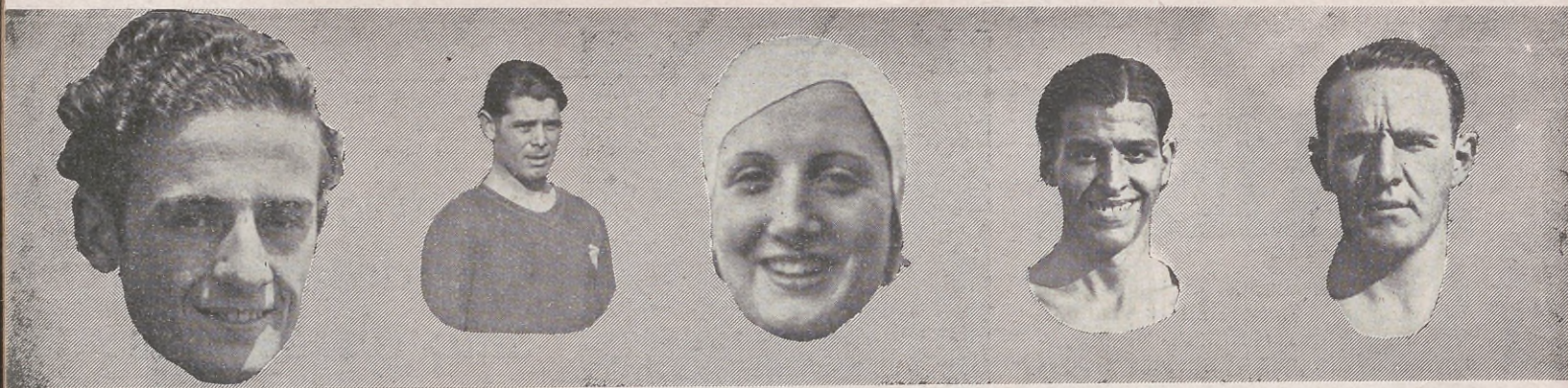
Les converses que hi ha tingut, les discussions que, abans de prendre cap decisió ha mantingut amb els representants de les velles tradicions angleses. Tot això ho sabem, perquè el mateix protagonista d'aquestes estranyes aventures misterioses ha descortegut la cortina del seu gabinet fosc i ens ha mostrat les seves manipulacions. "Els fantasmes de la meua vida", es titula un llibre —l'únic que ha publicat— que Lord Halifax llança a la curiositat voraç de la crítica i a la indiferència somrient del públic.

I en realitat, tota la vida del pobre Lord està plena de fantasmes i mals esperits. Pels seus fets —abans d'emprendre els quals sempre parla amb els que poden ben aconsellar-lo—, no sembla sinó que totes les seves amistats ultraterrenes hagin ingressat a la Gestapo i a l'Ovra, des de Disraeli fins a Pitt, des de Lady Hamilton fins al seu gos caçador "Nothym".

Els que saben qui era i com actuà i pensà Disraeli o Pitt, han de suposar, forçosament, que uns agents de Hitler i de Mussolini, fets esperits i disfressats de grans homes britànics, prenen sistemàticament el pèl al nou ministre d'Afers estrangers anglès. O bé que les seves manipulacions són més mal menades que les d'un principiant. I que l'amistat i col·laboració amb Sir Olivier no li serví per aprendre les regles més elementals de l'art de reproduir a domicili l'escena tenoriesca de "el convidado de piedra".

Bé, bé, el cert és que, entre esperits i viatges, Lord Halifax ha arribat a regir el Foreign Office, que és el càrrec de més responsabilitat del Govern de la Corona britànica.

Probablement aquesta responsabilitat no li dona temps per a llegir CATALANS! Si sabéssim que, malgrat tanta feina, pot tenir un instant per a fullejar la nostra Revista, li aconselleriem que es tanqués a la cambra fosca del seu castell de les terres de Robin Hood i que cridés a consulta l'esperit d'algun dels voluntaris anglesos morts en la nostra guerra, en les Brigades Internacionals, que encara que no hagi estat Lord, també era súbdit de Sa Graciosa Majestat Britànica...

Altafulla

Piera

Soriano

Garcia

Gorostiza

Els asos de l'esport, què

Vantolrà

Flix

Andreu

Gironès

Samitier

D'asos de l'esport, i, entre ells molts de professionals n'hem trobat aquests darrers temps d'incorporats a activitats diverses, completament diferents de les seves habituals fins el 19 de juliol. Els professionals han estat, però, els menys, sobretot ciclistes i futbolistes. Els boxadors, potser perquè per a dedicar-se per professió a la boxa és necessària certa vocació, cert romanticisme i, sobretot, un valor i una abnegació fora de límit, varen ésser una excepció; per això, des dels primers moments, a la quasi totalitat d'asos de la boxa hom els pogué veure incorporats als llocs de perill. Primer a les barricades, pels carrers de Barcelona; després, als fronts d'Aragó i de Madrid.

Però els boxadors són una excepció, una excepció que hem de creure filla de la seva habitud a la lluita i, per tant, al perill...

No pretenem pas fer l'apologia de la boxa; res més lluny del nostre pensar. La boxa professional, si de nosaltres depengués, estaria prohibida de fa anys a la nostra terra. Però, anem al gra.

En aquells esports en què no hi ha

una directa exposició al perill, com el fútbol i el ciclisme, posem per cas, els principis ètics de «practicar l'esport per dotar la Pàtria d'una raça forta i ardida», no s'han vist pas confirmats. Almenys, la Pàtria, de la fortalesa i ardidesa dels seus joves esportius professionals no n'ha rebut pas el tribut que mereixia. Sobretot d'aquells que, sota la bandera de l'esport com a arma regeneradora, en feren un mitjà per a viure amb l'esquena dreta. Aquesta mena d'esportius, en comptes d'incorporar-se a llurs llevs —no parlem pas de fer-se voluntaris a les milícies— o de quedar-se a la reraguarda a complir amb llur deure, treballant i oferint llur esforç personal a la Pàtria, trobaren més còmode i «més patriòtic» marxar a l'estranger, aprofitant viatges que organismes oficials els havien facilitat i pagat, per a continuar vivint de l'esport els principis del qual havien burlat sempre.

Ens plau avui de presentar alguns exemples; exemples d'esportius que han sabut complir amb llur deure i d'altres que sols l'han sabut trair.

LLUIS ALTAFULLA

Els finlandesos, que en matèria d'atletisme són els amos, inventaren una taula de valoracions dels resultats atlètics per mil·límetres i cinquens de segon. Per mitjà d'aquesta taula de valoració, es pot dir, per exemple, que és millor, si un temps d'11 segons en 100 metres o un salt d'alçada de 175 metres.

Doncs bé; segons aquesta taula de valoració, universalment acceptada, el campió i rècordman d'Espanya del salt de llargada, és l'atleta millor que tenim entre nosaltres. El mèrit d'aquesta classificació el té el seu rècord d'Espanya de 7 metres 21 centímetres.

Lluís Altafulla ha romàs sempre al seu lloc, abans de la guerra i en temps de guerra. Fins ara ha treballat del seu ofici; fabricant d'impermeables. Ara li ha tocat el torn, i ha ingressat a files amb la lleva del 1929.

VICENÇ PIERA

De tant en tant, el trobem pel carrer. Vicenç Piera és dels que va arribar a «as» a les acaballes de l'època de les «vaques grasses», que era quan els futbolistes cobraven per ésser

«amateurs» el que més tard no guanyaven per a jugar com a professionals. Cada vegada que topeu amb la seva figura corpòria, ens recordem que no tots els que trobaren amb l'esport el mitjà de fer-se una situació, han estat desagraïts i traïdors. Piera fou un professional honrat i conscient; per això com a ciutadà ha estat al seu lloc sempre; com a catalanista, abans de juliol, i com a català, avui. No ha claudicat mai dels seus principis; no ha fet de Zamora, possem per cas, ni de Paulí Alcàntara.

Gorostiza, baladrer, cerca raons, barreja de pinxo i de senyoret, està a Bilbao amb els feixistes i, si les cròniques no enganyen —i en aquest cas hem de creure que no— és l'amo dels falangistes bilbaïns. Acostumat a ésser «as», quan ha arribat l'hora ha volgut figurar també en el primer equip dels que sembren el pànic a Bilbao. Tot és bo de saber. Hi ha anècdotes que, al seu temps, serveixen de molt.

per a representar Espanya a l'estranger.

I aquest home que ha estat sempre al seu lloc, com esportiu i patriota, el trobareu encara avui fent el mateix: cuidant dels seus ramats i pasturant-los pels afores de Sarrià i per les muntanyes de Vallvidrera.

JOSEP GIRONES

Si hi ha a Catalunya un esportiu popular, aquest és, indubtablement, Gironès, el «canari» de Gràcia.

Gironès, ha estat l'únic veritable

han fet en temps de guerra?

CARME SORIANO

Pel que és la nostra natació, Carme Soriano és una gran campiona i és, també, una de les figures més destacades de l'esport «amateur» català.

No es pot dir pas, però, que Carme Soriano hagi estat al seu lloc durant la guerra.

El pensament dels nostres esportius hem d'endevinar-lo per llurs actes, i els actes de la nostra «recordwoman» no la destaquen pas com una ciutadana que hagi complert amb el seu deure. Ens plauria que rectificqués.

GUERAU GARCIA

Campió indiscutible de marxa. No n'ha tingut prou amb guanyar tots els campionats i adjudicar-se tots els rècords, que quan ha anat a Itàlia —país dels millors especialistes— ha tornat vencedor. Potser per això, potser influenciat per això, avui el trobem arreu on cal desenvolupar una activitat antifeixista.

La guerra el va trobar actuant a l'Estadi i preocupant-se de l'enfortiment de la joventut. I amb la guerra ha continuat al seu lloc, com l'artiller al peu del seu canó.

L'Ajuntament de Barcelona i la Generalitat li han confiat l'educació física d'un gran nombre d'infants. El seu lema és «fer esport i pàtria».

GOROSTIZA «BALA ROJA»

L'exterior esquerra de l'«Athlétic» de Bilbao —club que ha afegit al seu historial brillantíssim, la nota del seu patriotisme aferrissat lluitant tots, des del seu president Manuel de la Sota fins al soci més insignificant, per la llibertat de Bascònia— era més conegut per «bala roja» que per Gorostiza. Aquesta «bala roja» s'ha convertit, del 19 de juliol ençà, amb «bala negra».

MARTI VANTOLRA

Jugador científic, un dels valors més positius que ha donat el fútbol català. Però el seu art —Vantolrà, amb la pilota als peus, era un artista— sols sortia a relluir quan el marcava un mig que no l'amoïnés massa. Vantolrà no era pas un jugador valent.

Precisament per això, perquè era covard, va aprofitar l'anada del «Barcelona» a Mèxic, per a desertar. Perquè, diguin el que vulguin, cerquin els palliatius que cerquin, el fet és, que Vantolrà ha desertat, com ho han fet Canyardo, Gual, Escolà i molts d'altres.

Que li provi la seva estada a Mèxic i que procuri que sigui llarga, perquè de llista d'honor, quant «això» s'acabi, n'hi haurà una a cada casa. I abans d'obrir la porta es passarà la mirada per la llista.

CARLES FLIX

Abans de fer coneixença amb els guants, en va fer amb la brotxa. Flix té l'ofici d'empaperador i com que és tan noble, ni en els moments de glòria pugilística, quan tot marxava vent en popa, va renegar del seu ofici.

Ara, l'ofici li torna la recompensa. I a Barcelona el teniu treballant, sense renegar de la seva sort. És el que ell diu: «El món dona voltes. Ara torno a estar allà on era en començar.»

MIQUEL ANDREU

El vàrem conèixer a Vallvidrera, en ple bosc. Era pastor i vigilava les cabres i els xais. Anàrem a veure'l per a fer-li un interviu després de la seva gran victòria en el Campionat d'Espanya de «cross-country».

Després, Andreu ha assolit altres triomfs semblants i, durant la guerra, ha estat seleccionat diverses vegades

professional de l'esport, l'home que ho ha sacrificat tot al seu ofici i que, damunt del ring, ha donat de si tot el que ha pogut. Per aquesta honradesa professional, per la senzillesa amb què sempre s'ha comportat, Gironès ha estat l'ídol dels esportius catalans.

No parlem ara dels seus triomfs, de l'enfilada d'anys en què els seus combats es comptaven per victòries. Res d'això, perquè els triomfs de Gironès estan encara massa prop perquè ara haguem de pretendre recordar-los.

—Amb la suor del seu front —qui pot dir-ho amb més fonament de causa?— Gironès es féu una posició discreta. El noi tenia el seu reconet per anar fent amb la seva muller i la seva filla. Ara podia haver fet la maleta i marxar a explotar el nom i la seva fama internacional a l'estranger, com ho han fet altres amb menys mèrits. Però ell no ho ha volgut. Ha volgut quedar-se. I aquí el teniu incorporat al cos de policia, on fa de professor de cultura física.

JOSEP SAMITIER

Es feia dir catalanista i sempre signava en català. El professionalisme el va malmetre i l'orgull li va fer la vida impossible a Catalunya. Llavors va desertar per primera vegada; va anar a jugar al «Madrid».

Com que en la seva bona època no es va preocupar del dia que les facultats li manquessin, quan aquestes li varen restar va haver d'anar d'Herodes a Pilats a veure qui volia comprar el seu nom.

En plena guerra va tornar a desertar. Ara diuen que «juga» en un equip francès. Bona sort i llarga estada.

ROGER

EL 1888, TEATRAL

El cinquantenari de l'Exposició Universal ha mogut la Institució del Teatre de la Generalitat a inventariar el repertori corresponent a l'any 1888. El gust de recórrer els fondals de la història m'ha induït a precisar la passional i dissortada etapa escènica tan escaientment desenterrada.

••

L'any 1888 comptava la Ciutat amb els nou teatres permanents, que eren: Principal, Liceu, Circ Barcelonès, Tivoli, Novetats, Romea, Eldorado, Espanyol i Líric. A mitjan any s'afegí a la relació el Calvo-Vico, anomenat temps després Gran-Via, situat —penso que ho sap tothom— al solar que ocupa avui l'Hotel Ritz. Res no dona idea d'allò que a l'any 1888 era l'indret de referència com el fet que un periodista ètnic demanés per anar-hi, un pla que li ensenyés les dreces. «M'he aventurat tot sol per les llòbregues sines de la Gran-Via —escrigué—, cosa que és tant com dir que he tingut la vida a l'encant. Exceptuats dos forners ajaguts a la vorera del carrer de Claris, no acusa el paratge cap indici de poblat. Tip de caminar, vaig adreçar-me als forners. —El teatre Calvo-Vivo? —A la cantonada que ve. —Gràcies. I amunt, altra vegada, per l'estepa basardosa i inacabla.»

••

A les darreries de maig del 1887 cremà el teatre de l'Òpera Còmica, de París. La catàstrofe —400 morts— commogué el món. Les autoritats barcelonines —badoqueria i refiança— s'adonaren de la imperfecció de les sales pairals i del deure d'emparar el públic contra les traïdories del destí. Un sobtat rampell d'energia les menà a inspeccionar els locals i decretar un seguit de rectificacions, en part simplement renoueres i en part ardides, i de realització costosa.

La cosa, no cal dir-ho, requeria un simulacre burocràtic. Manifestassejaren l'afer, pel cap baix, la Comissió provincial, el governador, l'Ajuntament, i una Junta inspectora de teatres encauada per la data en un gres del

PER JOSEP ARTÍS

Govern civil. Els reports, les hipòtesis, les enraonies, absorbiren quantitats de temps. En plena requisa de dades sobre allò que en la matèria s'estilava a fora —era qüestió de donar a les prescripcions un bany d'europèitat—, sortí als diaris una llista dels teatres incendiats arreu del món des del desembre del 86 a igual mes del 87. En un any vint-i-set sales d'espectacles anihilades pel foc. La nova generà una esgarripança. S'esdevingué que una extinció involuntària del gas, una senzilla oscil·lació, donava lloc a temul·tes, a presses per a sortir, a espants i desmaís. El Tivoli i Eldorado tocaren d'aprop els efectes de la por. Es demanà als tècnics que intensifiquessin la labor. S'amenaçà, ensems, a les empreses, amb el tancament d'aquells locals que per tot el dia primer d'abril no estiguessin dintre de la llei.

Entre les reformes imposades cal assenyalar pel seu volum la construcció, al Principal i Romea, de les galeries dels carrers de l'Arc del Teatre i Mendizàbal. La substitució, al coliseu degà, d'unes finestres del vestuari dels artistes, per balcons. La instal·lació, al Romea, d'un teló de boca metàl·lic, primer d'aquesta mena introduït als teatres de Barcelona. Obertura, al Tivoli i Novetats, de diverses sortides al carrer. Reducció, en aquests mateixos teatres, dels rengles de seients, per tal d'espaiar els passadissos de platea. Canvi d'unes escales de fusta per altres de pedra, al Tivoli, constret encara, a augmentar les cambres dels actors. Acoblament, també al Tivoli, d'un teló metàl·lic. Col·locació de tuberies d'aigua i boques d'incendi, a tots els teatres. Restà en porta, per a un terme imminent, el propòsit d'adoptar l'electricitat i convertir en ininflamables els estris acumulats als escenaris.

••

A les despeses per a evitar el foc calgué ajuntar-hi l'import de les millores efectuades per a guanyar l'aten-

El Teatre Espanyol, existent al Passeig de Gràcia, en els dies aquells de l'Exposició del 1888

ció de les corrues internacionals. Les sumes invertides per a dotar les sales del confort i la visualitat màximes. El Principal, l'Espanyol i el Novetats conegueren una trasmutança completa. El Principal, com el Liceu, s'habilitaren per a l'estiu. El primer convià, ultra els ornaments i decoració, les butaques de vellut per altres de reixeta. L'Espanyol fou renovellat de cap a peus.

Al tràfec i als desemborsos apuntats, seguí l'enquimerar-se per a aconseguir un espectacle adient a les circumstàncies. Per encàrrec dels directius de l'Exposició, el banquer Arnús, propietari del Líric, convocà els empresaris i els encari la transcendència del moment; la responsabilitat enorme que els esqueia. No calgué a Arnús emprar frases suggestionadores. Els reunits expressaren tot d'unà i com un sol home l'optimisme de què estaven saturats i el desig de quedar bé davant del món.

••

En fer un mes que l'Exposició era inaugurada acordaren els empresaris interessar del governador que es suprimissin les festes nocturnes del Parc. Ignasi Elies, que fou, del grup, el qui en tots sentits jugà més fort, portà en l'avinentesa la veu cantant. Les lluminàries, les músiques, la font

màgica, els castells de foc, la «terrassa» de la Secció Marítima, la frescota i la sentor de «verbenas» que del Parc es desprenia, impediren a la gent — uns milers de comarcans i veïns de les províncies espanyoles que durant dos mesos feren la cadena— de pensar en còmics i comèdies. El gros públic, erm de sentit crític, tenia a més en matèria de divertiments, Circ Equestre, panorames, col·leccions zoològiques, cafès concerts, barraques amb atraccions diverses, etcètera. Els dies de festa, cursa de braus i frontó. Més espectacles dels que convenien a la població, comptant-hi i tot la infiltració turística somniada. Una parada de vespre, una retreta, bastaven per a suspendre una representació. Hi hagué teatres que rifaren entrades per als panorames, per a les col·leccions de feres, per als braus, etcètera. El Líric, al carrer de Mallorca, abonava als concurrents el bitllet del tramvia.

Ans que a barallar-se amb la corrent, invitaven els prencis a la dispersió. La Tubau, llogatera del Principal, s'acomiadà a la francesa. El Liceu, tot i comptar amb Gayerre i Maurel, tancà abans que acabés l'abonament. Bernis, carregat de bona fe, partí de la idea que els turistes sentirien almenys curiositat de conèixer el Liceu.

**

La causa del fracàs econòmic enregistrat pels teatres estrebà principalment en la manca de població flotant. La dita que l'any 1888 aplegà la ciutat tants i quants contingents de forasters, és pura llegenda. L'Exposició Universal —aquesta és la veritat— no cridà ningú. En anar-se'n la reialesa i desancorar les esquadres, no quedà a Barcelona ànima vivent. Ni els naturals que ja llavors estiuejaven, o feien cura d'aigües.

Bon punt tancada l'Exposició organitzà l'Ateneu una tanda de conferències sobre diversos aspectes del Certamen. Un dels conferenciats, Roman Foyé, no sé si agent de transport o de duanes, dissertà sobre «L'Exposició i els transports». Foyé havia estat comissionat per la Junta exposicionista per a promoure la vinguda de visitants francesos. Les dades i xifres contingudes en el seu treball són concloents. Hom va servir-se'n el 1929 per a evitar que el malastre teatral es repetís.

Va semblar-me una bona obra.

Un ninot - un Míliu ianqui-fa furor a Nord-Amèrica

Com Charlie Mc. Carthy, «partenaire» de fusta del ventríloc Edgar Bergen, ha conquistat, als Estats Units, la glòria i la fortuna

UNA nova «vedette», quasi un ídol, acaba de conquistar els cors ianquis. Es Charlie Mac. Carthy. No es tracta d'un seductor galant jove o d'un superatleta... No. Amèrica s'ha enamorat del ninot d'un ventríloc.

Si. Un ninot. Perquè el seu amo i mànager Edgar Bergen ja no comptava... S'ha despul·lat de tota personalitat a favor de Charlie, el ninotet de fusta que es posa damunt dels genolls.

**

Tots els diumenges a la nit, de Nova Iork a San Francisco i de Key West a Montreal, milions d'auditors estan pendents de les fantasies de Charlie Mac Carthy, personatge imaginari, hàbilment transportat de l'escena al micròfon i exclusivament suggerit per la veu.

Aquest homenet té tant d'èxit que acaba de guanyar el primer premi del concurs de popularitat radiofònica, tot i reunint cinc vegades més de vots que els programes de l'eminent director d'orquestra Toscanini i sis vegades més que els de la Filarmònica de Nova Iork... Si, senyors! Tal com sona. Aquests americans!

Aquest fantotxe fa furor. Tots els diaris fan veritables disbauxes de tinta per a comentar la seva malícia i els diàlegs humorístics que es descabdellen entre el seu mentor i ell.

**

Avui dia, el contracte d'Edgar Bergen li assegura 2.500 dòlars per a cada emissió setmanal a la glòria d'una certa marca de cafè. De més a més, li toquen més de 4.000 dòlars mensuals gràcies al furor publicitari que s'ha apoderat del petit Charlie. El seu nom o la seva efígie són a totes les vitrines... En fi, a hores d'ara el ninot de fusta ja ha fet guanyar al seu amo una veritable fortuna...

**

Tot això està molt bé. El que no ho està tant, però, és que els diaris americans vulguin fer creure als seus lectors que el número radiofònic d'Edgar Bergen i el seu ninot és una novetat.

Utilitzar la ventríloquia davant un micro i posar en joc un ninot té precedents. Ja els coneixeu, oi? El nostre Toreski feia el mateix. El seu Míliu era tan popular ací com Charlie Mac Carthy ho és a Amèrica. I si el pobre no es va fer mllionari, és perquè no va néixer al país del bluff com el seu afortunat col·lega.

DENTS D'ANTANY

Les dents artificials són d'un ús relativament recent. Per contra la idea de reemplaçar una dent avariada per una altra és molt vella. En la Roma antiga, les persones de l'aristocràcia utilitzaven de vegades les dents dels esclaus per a substituir les que havien hagut de fer-se arrencar. N'hi havia prou amb triar la dent corresponent i de fer-la fixar amb l'ajut de ganxos d'or.

L'HOME QUE NO FA L'AFER

Sàtira en un acte, de
PIERRE FONTAINE

Traducció de DEDÉU i CLIVILLÉ

Un vestibul d'una casa de banca, en el qual hi ha tres taules d'escriure, que d'esquerra a dreta ocupen respectivament el Sots-director, el Director i el Secretari. Més endavant i a la dreta, tocant al mur, la taula petita on feineja el primer Dependent. Cal notar que la dita taula està plena materialment de papers i de documents diversos. La taula corresponent a l'escriptori del Director és buida i endreçada, el que no vol pas dir, però, que el seu ocupant no tingui els segons comptats. Cal assenyalar, també, un rellotge en un lloc ben visible; aquest rellotge tindrà cura de dir-nos les hores que es fan notar en la farsa.

Ni res més ni res menys.

ESCENA UNICA

(Tots els personatges en l'ordre següent:)

L'HOME QUE NO FA L'AFER; EL CONSERGE; EL PRIMER DEPENDENT; EL SECRETARI; EL SOTS-DIRECTOR; EL DIRECTOR, I UN SUBALTERN

(Són les nou menys cinc minuts. L'home que no fa l'afar, enmig del vestibul, té tot l'aire d'un que s'espera. Després d'una pausa entra el Conserge. Mentre es posa l'americana d'uniforme i s'encasqueta la gorra de plat, esguarda el rellotge.)

L'HOME.—Bon dia tingui.

CONSERGE.—Les taquilles són a l'altra banda.

L'HOME.—Moltes gràcies... Però...

(Cercant alguna cosa dintre les butxaques.)

CONSERGE.—A més, les taquilles encara no són obertes. Es veu ben bé... Quin acudit de venir en aquestes hores!

L'HOME.—Tanmateix, no sou gaire amable, senyor.

CONSERGE (Més sorprès que no pas enfadat).—Eh!!

L'HOME (Que encara butxaqueja).—No sóc pas un client, com sembla haver suposat. Entro en funcions com a dependent nou, aquest matí, però abans voldria informar-me dels costums de la banca. Si vós fóssiu tan amable...

CONSERGE.—A les seves ordres, senyor...

L'HOME.—Es entutjó: per més que cerco, no trobo el paper.

CONSERGE.—Quin paper?

L'HOME.—La meua convocatòria.

CONSERGE.—A quin departament va destinat?

L'HOME.—Tercera secció. Departament B. Servei G. L. B.

CONSERGE.—Al Contenciós. Però a l'esquerra de la convocatòria hi ha un número. A la part alta. No sap quin número és?

L'HOME.—Un número?

CONSERGE.—Sí.

L'HOME.—No, no hi ha cap número.

CONSERGE.—Per força! Cal que hi hagi un número.

L'HOME.—Jo us asseguro que he llegit la lletra diverses vegades, i no he vist cap número.

CONSERGE.—Li puc certificar que hi ha un número. Totes les lletres que cursa el Crèdit Universal el duen. Aquest número és l'ànima

de la lletra. Si a la seva lletra hi manca el número, no podré, sentint-ho molt, atendre la súplica que em fa.

L'HOME (Resoludament, estoicament).—No hi ha cap número!

CONSERGE.—Bé; aleshores, aquesta lletra és una lletra falsa que no ha eixit d'aquí.

L'HOME.—Però si la lletra diu ben clar, molt clar, que m'ha estat concedida la plaça de dependent.

CONSERGE.—Sí, tot el que vulgui, però si la seva lletra no porta el número, no el puc considerar com un dependent i, per tant...

L'HOME.—Es impossible!

CONSERGE.—Es tal com li dic.

L'HOME.—I no podria donar-se el cas d'haver-lo oblidat?

CONSERGE.—Això sí que és impossible.

L'HOME.—Com impossible?

CONSERGE (Dignament).—No ha succeït mai.

L'HOME.—No és cap raó!... En fi, ja n'hem parlat prou: miraré d'entrevistar-me amb el Director.

CONSERGE.—El senyor Director no hi és. Ho té entès?

L'HOME.—Com si ho tinc entès?

CONSERGE (Assenyalant l'escriptori del mig).—

Sí, aquest és el teu escriptori.

L'HOME.—Excuseu-me: ho ignorava. I el Sots-Director?

CONSERGE.—El senyor Sots-Director tampoc no hi és. Es veu ben bé!

L'HOME (Assenyalant l'escriptori de la dreta).—

Aquest és, sens dubte, el seu escriptori...

CONSERGE.—No, senyor! Aquest és l'escriptori del senyor Secretari.

L'HOME.—Tampoc no hi és?

CONSERGE.—El senyor Secretari arriba a les nou i cinc minuts, el senyor Sots-Director a les nou i deu i el senyor Director, generalment, a un quart tocat de deu.

L'HOME.—En aquest cas no em caldrà esperar gaire. Si no hi ténien cap inconvenient, m'esperaré.

CONSERGE.—Pot fer el que li plagui...

(L'home que no fa l'afar s'asseu en un tamboret. Quasi no es veu. Cerca novament la lletra.)

PRIMER DEPENDENT.—Bon dia, senyor Bilis.

CONSERGE.—Bon dia, senyor Ploma! Avui farà un temps magnífic...

PRIMER DEPENDENT.—Sempre sou el primer...

CONSERGE.—Sí, certament, el primer d'arribar i el darrer de sortir... Sempre el mateix.

PRIMER DEPENDENT.—En canvi, jo sóc el segon d'entrar i surto primer que vós... Però no ens convé desanimar-nos: amb el temps, les coses poden canviar molt.

(Es posa a treballar. Són les nou i cinc minuts. Entra el Secretari i un instant després entra el Sots-Director al seu escriptori. El Conserge fa com una reverència.)

CONSERGE.—Senyor Sots-Director?

SOTS-DIRECTOR.—Voleu dir, si us plau, al senyor Secretari que faci el favor de venir?

CONSERGE.—Amb molt de gust, senyor Sots-Director.

CONSERGE (Que ha anat al departament del Secretari).—Senyor Secretari, el senyor Sots-Director reclama la seva presència.

SECRETARI.—Està bé. Gràcies. (Es trasllada al departament del Sots-Director.) Bon dia, senyor Ventrut. Es troba bé?

SOTS-DIRECTOR.—Bon dia, senyor Fidel, Em trobo perfectament. Gràcies. I vós?

LES SATIRES TEATRALS

PIERRE FONTAINE, l'autor belga que avui ens honorem a donar a conèixer als nostres lectors, enceta una fase teatral plena d'originalitat i amb una aguda visió del natural. Una sàtira que no és pas feta en cap gosadia de motllos que sovint arriben a l'extravagància. Pierre Fontaine, l'intel·lectual director de «Le Rouge et le Noir», ha estat una revelació per la faísó sincera i humaníssima que desenvolupa l'assumpte. Nosaltres, que hem furgat amb totes les provatures més agosarades de teatre, hem pogut veure que sense perfilar l'absurd d'algunes d'elles es pot bastir una peça de teatre original i objectiva a l'hora.

SECRETARI.—¿M'havia demanat, senyor Ventrut?

SOTS-DIRECTOR.—Sí, hi ha alguns afers a examinar. Demà ens n'ocuparem.

SECRETARI.—Perfectament. Aquí té els documents que em va lliurar ahir.

SOTS-DIRECTOR.—Gràcies.

SECRETARI.—Tot està llest.

SOTS-DIRECTOR.—Molt bé, senyor Fidel, Gràcies.

SECRETARI.—Solament manca signar-los.

SOTS-DIRECTOR.—Entès, senyor Fidel.

SECRETARI.—M'ocuparé tot seguit d'aquests afers, senyor Ventrut.

SOTS-DIRECTOR.—Teniu la meua confiança.

SECRETARI.—Gràcies.

(El Secretari surt. Fa un instant ha arribat el Director.)

CONSERGE (Que ha anat al departament del Sots-Director; una mica misteriosament i quasi a cau d'orella).—Acaba d'arribar el senyor Director.

SOTS-DIRECTOR.—Bé.

(Carregat amb els protocols que li ha fet a mans el Secretari, es dirigeix vers el departament del Director.)

DIRECTOR.—Entreu! Ah, bon dia, Ventrut.

SOTS-DIRECTOR.—Bon dia, senyor Director.

DIRECTOR.—Com us trobeu?

SOTS-DIRECTOR.—Es troba bé, senyor Director?

DIRECTOR.—Ja ho podeu veure: ni bé ni malament.

SOTS-DIRECTOR.—Li faig a mans...

DIRECTOR.—Molt bé. M'ho miraré seguidament.

SOTS-DIRECTOR.—Només manca signar.

DIRECTOR.—Perfectament. No perdem el temps. Asseieu-vos, Ventrut (El Sots-Director s'asseu.) Aquí tinc un afer delicat per a resoldre.

SOTS-DIRECTOR.—Ah?

DIRECTOR.—Sí. Un projecte de fundació d'una societat agrícola.

SOTS-DIRECTOR.—Sí, senyor Director, ja me n'havia parlat. Em sembla recordar que s'anomena "El llegum artificial".

DIRECTOR.—Això mateix. Aquí teniu una informació completa de l'assumpte. Es tracta d'esbrinar si l'afar és interessant o no ho és. L'Alt Consell es reuneix a les deu. Jo voldria, abans

de tirar-ho endavant, tenir una seguretat absoluta.

SOTS-DIRECTOR.—En una hora?

DIRECTOR.—El temps és just, senyor Ventrut. Vaig rebre aquests documents fa un parell de dies, i m'acaben de demanar una resposta immediata. D'altra banda, no és tan difícil com sembla: solament heu de llegir la informació, examinar els mitjans productius, la capacitat de venda, els preus que es cotitzen en els mercats. Els llegums s'han encarat molt aquests darrers temps. En fi, informeu-me. No us demano pas una cosa amb molta precisió: sí, però, que les dades es vegin amb molta claredat. Jo mateix hauria fet aquest treball, senyor Sots-Director, però em manca el temps, com no ignoreu. Estic carregat de feina, submergit en els assumptes. A més... (El Director s'aixeca i, immediatament, s'aixeca el Sots-Director.), a més, teniu la meua confiança, senyor Sots-Director.

SOTS-DIRECTOR.—Li ho agraeixo, senyor Director.

DIRECTOR.—He pensat en vós perquè no desconec les vostres qualitats. És cert que no ens resta molt de temps, però hem de fer un vaitot. Haurieu d'estar content, senyor Sots-Director, d'haver trobat una ocasió que us permetrà, en un moment, de donar més relleu al vostre mèrit davant els superiors.

SOTS-DIRECTOR.—Tingui la seguretat, senyor Director, que sóc molt feliç, infinitament feliç. Ja sap que pot disposar en mi tota la seva confiança. Li ho agraeixo novament.

DIRECTOR.—Molt bé, Ventrut. Poseu mans a l'obra. D'altres importants afers m'esperen. El temps és or.

(El Sots-Director es retira. El Director es reïsta al seu escriptori. Llegeix els papers que té damunt la taula. A intervals, un empleat sotmetrà algun document a la seva aprovació. El Sots-Director entra al seu escriptori. Resta furios en extrem.)

L'HOMÉ.—Perdó...

CONSERGE.—Digui?

L'HOMÉ.—¿Fareu el favor d'anunciar-me al senyor Director?

CONSERGE.—El senyor Director el rebrà després de les deu.

L'HOMÉ.—Es enutjós! Però el cas és particular. No podrieu?...

CONSERGE.—Tots els casos són particulars. La regla és general. Li prego que s'esperí: no puc fer altra cosa.

(El Conserge és cridat. Sobtadament, el Sots-Director ha tingut una idea genial, motiu pel qual es dona un cop al front. Crida seguidament el Conserge.)

CONSERGE.—¿El senyor Sots-Director m'havia cridat?

SOTS-DIRECTOR.—Preguen al senyor Secretari que vingui immediatament.

CONSERGE.—Bé, senyor Sots-Director. (Al Secretari.) Senyor Secretari: el senyor Sots-Director diu que faci el favor d'anar-hi.

SECRETARI.—Molt bé.

(Va al departament del Sots-Director.)

SOTS-DIRECTOR.—Ah! Senyor Fidel. Asseieu-vos. (El Secretari no s'asseu.) No ignoreu, sens dubte, l'alta consideració que em mereix la vostra persona.

SECRETARI (Saludant).—Senyor Sots-Director.

SOTS-DIRECTOR.—També sabeu la confiança que jo he dipositat en vós, i que, en certa mesura, heu justificat. (El Secretari s'asseu.)

Doncs bé, senyor Fidel, us ofereixo l'ocasió de remarcar-vos davant els vostres superiors.

SECRETARI.—Es cert, senyor Sots-Director?

SOTS-DIRECTOR.—Heus ací el report d'un afer que sens dubte llancarem. Es tracta d'una potentíssima societat agrícola dedicada a la fabricació de llegums artificials.

SECRETARI.—Molt interessant.

SOTS-DIRECTOR.—Sí, molt interessant. El senyor Director, amb el qual n'acabo de parlar, m'ha dit que tenia molta confiança en aquest afer. Tindrem un consell aquest matí, a les deu, per fixar la nostra aportació; abans, però, és necessari reunir algunes dades molt precises. El petit treball que us confio consisteix en això: llegireu el report, establireu els mitjans de producció, el terme mig de venda, la comparació dels preus amb els que actualment es cotitzen en els mercats. El llegum, segons tinc entès, s'ha encarat molt. En fi, informeu-vos-en.

SECRETARI.—I d'aquí a una hora...

SOTS-DIRECTOR.—Ah!, sí, és urgent, què voleu fer-hi! Però és senzill: dos cops de telèfon, tres sumes, quatre restes i res més. Si damunt meu no pesés aquesta feïna aclaparadora, ho hauria fet amb molt de gust. No obstant, sé perfectament de qui em refio, senyor Secretari.

SECRETARI.—Molt bé, senyors Sots-Director; podeu comptar amb mi.

SOTS-DIRECTOR.—Haurieu d'estar content, senyor Secretari... (El Sots-Director s'aixeca, i immediatament s'aixeca el Secretari), molt content d'haver trobat una ocasió que us permetrà, en un instant, de remarcar-vos als vostres superiors.

SECRETARI.—Tingui la seguretat, senyor Sots-Director, que estic molt content, infinitament content. Bé sap prou que pot disposar en mi tota la seva confiança. Li ho agraeixo novament.

SOTS-DIRECTOR.—Molt bé, Fidel. Poseu mans a l'obra. D'altres importants afers m'esperen. El temps és or.

(El Secretari se'n va. El Sots-Director resta satisfet. Contempla damunt la seva taula el retrat d'una dama. Es posa a escriure-li una lletra.)

L'HOMÉ.—Em perdonareu.

CONSERGE.—Què desitja?

L'HOMÉ.—Tal vegada ja em podrieu anunciar al senyor Director...?

CONSERGE.—Però que no veu que encara no és hora? Faci el favor d'esperar.

L'HOMÉ.—Molt bé, senyor. Esperaré.

PRIMER DEPENDENT.—Quin individu més empipador!

(El Secretari, després d'examinar els papers, es dona un cop al front i crida al Conserge.)

CONSERGE.—Senyor Secretari?...

SECRETARI.—Feu venir el senyor Ploma.

CONSERGE.—Tot seguit, senyor Secretari... (Al primer Dependent.) Senyor Ploma: el senyor Secretari el demana.

P. DEPENDENT.—Bé, ja hi vaig.

(S'estira els punys, s'aferma el nus de la corbata i es dirigeix vers l'escriptori del Secretari.)

SECRETARI.—Entreu!... senyor Ploma...

P. DEPENDENT (Fent una salutació).—Senyor Secretari...

SECRETARI.—Vull provar-vos la confiança que us tinc...

P. DEPENDENT (Expressant la seva gratitud).—Senyor Secretari...

SECRETARI.—Heus ací un petit treball que ha d'estar acabat en tres i no res. Es tracta, com veureu, d'una empresa per a la fabricació de llegums artificials. Societat molt important. Hauriem d'establir, comparant-ho, la producció, la venda, els beneficis...

P. DEPENDENT.—Sí...

SECRETARI.—Amb tinta vermella posar els preus dels llegums artificials, i amb tinta negra els preus que actualment es cotitzen en els mercats; els motius dels grans beneficis que deu fer aquesta societat, els resultats després de tres mesos, de sis mesos i de tres anys d'explotació. Tot això en tinta negra i vermella, que ressalti força... i en cinc minuts. Heus ací el present que us faig.

P. DEPENDENT.—I en cinc minuts?...

SECRETARI.—En cinc minuts, senyor primer Dependent. En cas contrari, es podria dubtar de la vostra capacitat.

P. DEPENDENT.—Es farà, senyor Secretari... es farà...

(No sembla, però, gaire convençut.)

SECRETARI.—Haurieu de mostrar-vos satisfet, senyor Ploma, de l'interès que us portem, i de la sort que teniu en poder provar als vostres superiors, en menys de cinc minuts, que veritablement teniu alguna cosa dintre el ventre.

P. DEPENDENT.—Puc assegurar-li, senyor Secretari, que el meu ventre conté alguna cosa, tot agraïnt-li l'haver-me autoritzat a fer-ne la prova. Li ho agraeixo, senyor Secretari. Pot comptar amb mi.

SECRETARI.—Perfectament, senyor Ploma. Poseu-vos a treballar amb ràbia. Jo també tinc una feïna enorme. I el temps, no ho deveu ignorar, és or.

(El primer dependent es retira. Fa un instant, un subaltern, amb una pila de papers, ha entrat a l'escriptori del Director.)

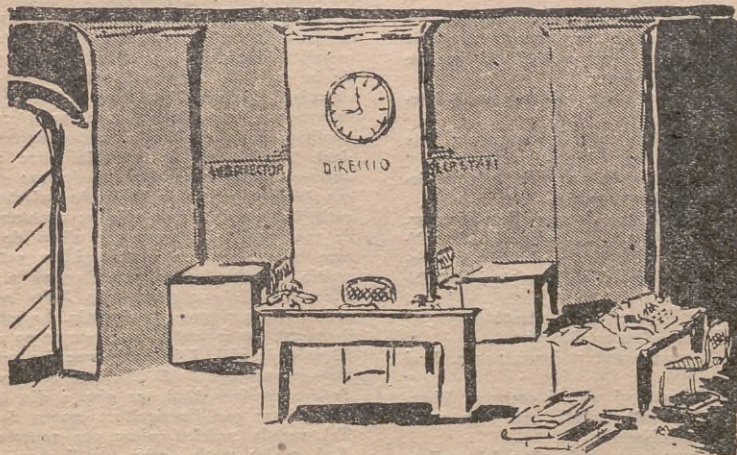
DIRECTOR.—Us feia una escassa intel·ligència, però d'això a no tenir-ne gens... (El subaltern fa signes afirmatius.) Sou el divuit dependent: us concedeixo que tingueu temps per pentinar el gat, però em sorprèn molt que pugueu creure que el vostre Director té prou temps per esmerçar en coses sense importància, com és ara aquesta. Sort en teniu que sou jove, sinó, d'altra manera us hauria anat. Que no torni a succeir! M'enteneu?

(El subaltern arplega els papers i se'n va. El primer Dependent ha retornat al seu lloc. Examina el report. Els braços li cauen, al mateix temps que cauen diversos arxivadors.)

P. DEPENDENT.—Solament em mancava això!... Estic ben arreglat... (Imitant burlescament el Secretari.) "Us portem molt d'interès..." Qui parla!... "Heus ací el present que us faig..." El porc!

L'HOMÉ (Al primer dependent).—Em perdonaré, però...

P. DEPENDENT.—Què! Adreceu-vos al Conserge!

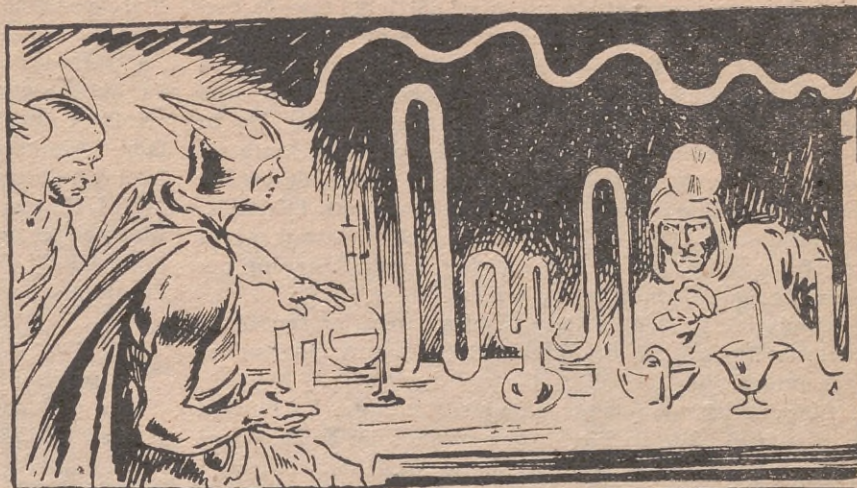
Escenografia per la sàtira en un acte de Pierre Fontaine «L'home que no fa l'afer», per M. C.

L'HOMÉ.—Ja fa una hora que m'espero...
P. DEPENDENT.—No n'he de fer res.
L'HOMÉ.—Desitjaria parlar amb el Director.
P. DEPENDENT.—No és de la meua incumbència.
L'HOMÉ.—Es que jo sóc el dependent nou.
P. DEPENDENT.—Us felicito!
L'HOMÉ.—Sinó que en la lletra hi manca el número.
P. DEPENDENT.—I en aquest cas?
L'HOMÉ.—El Conserge pretén no deixar-me entrar.
P. DEPENDENT.—Per quin motiu?
L'HOMÉ.—Perquè la lletra, com ja he dit, manca de número.
P. DEPENDENT.—I en aquest cas?
L'HOMÉ.—En aquest cas, ja veu el cas que em passa: una hora esperant i encara no n'he tret l'aigua clara.
(De sobte el primer Dependent té una idea genial.)
P. DEPENDENT.—Heu estat nomenat, si no m'equivoco, dependent d'aquesta Banca.
L'HOMÉ.—Just! Ni res més ni res menys!
P. DEPENDENT.—Això, però, no es tan senzill com sembla.
L'HOMÉ.—Oh! Senzillíssim: sé complir amb la meua obligació com el primer, mal m'està el dir-ho.
P. DEPENDENT.—Bé, bé, bé... Cal provar-ho. Aquí hi ha un petit report. Es tracta dels llegums artificials. Ho heu de llegir i determinar, en un minut, el cost de fabricació i el preu de venda, els beneficis i les pèrdues, en fi, si l'afer és interessant o no ho és. Es tracta de una societat que anem a fundar. Ho enteneu?
L'HOMÉ.—Sí, sí, una societat. Ja sé què cosa és una societat.
P. DEPENDENT.—Bé! Poseu-ho en net. Teniu. *(Li dona tots els papers i fa una mica de lloc a la seva taula.)* Installeu-vos aquí. Us dono dos minuts de temps.
L'HOMÉ.—Sí, senyor, dos minuts. Entès.
P. DEPENDENT.—Ah! No oblideu de fer la comparació entre els preus dels llegums artificials i els preus que es cotitzen actualment en els mercats.
L'HOMÉ.—En els mercats, sí, senyor. Molt bé... Ho faig en un instant. Dos segons. Ja ho crec!
(Es posa a treballar. Quant al subaltern de fa un moment, s'ha adreçat a l'escriptori del Sots-Director per a mostrar-li els papers.)
SOTS-DIRECTOR.—Ha de durar gaire aquesta burla pesada? *(El subaltern fa signes negatius.)* En aquest cas, aneu a contar-ho, si us plau, a un altre menys ocupat que jo. Recordeu-vos que no tinc temps per perdre. *(El subaltern se'n va.)* És inconcebible! *(El Sots-Director reprèn la seva lletra.)* Ara no recordo on era!
L'HOMÉ.—Perdó...
CONSERGE.—Encara el mateix!
L'HOMÉ.—Una petita aclaració i us deixo en pau. Què val una col?
CONSERGE.—Escolti: que s'ha tornat de la broma, ara?
L'HOMÉ.—No, seriosament: em cal saber el preu d'una col.
CONSERGE.—Dos rals, tres rals. Depèn.
L'HOMÉ.—Tres rals. Gràcies. I els naps?
CONSERGE.—Oh, els naps, això sí que va car... Però perquè no ho mira aquí. *(Li dona uns diaris.)* Hi ha les cotitzacions diàries.
L'HOMÉ.—Gràcies. Oh! sí, aquí ho trobaré tot fet.
(El Conserge s'arronça d'espatlles.)
SECRETARI *(Al subaltern.)*—Es aquest el respecte que us mereixo? Adreceu-vos, us ho prego, a un altre. Les meves ocupacions no em permeten d'entretenir-me en petiteses com aquesta. Ho heu entès?
(El subaltern desapareix.)
L'HOMÉ *(Que no es cansa de consultar els diaris i d'escriure les conclusions en un paper.)* Això rufla. I la pastanaga a quaranta cèntims. Quin afer més interessant!
DIRECTOR *(Que s'ha traslladat al departament del Sots-Director.)*—Bé, Ventrut, com va el report?

SOTS-DIRECTOR.—Em manca poc per acabar-ho. Un segon i...
DIRECTOR.—Apresseu-vos; ja és l'hora.
L'HOMÉ *(Al primer Dependent.)*—Aquí teniu aquest petit treball.
P. DEPENDENT.—L'heu acabat?
L'HOMÉ.—Sí. No és gens difícil.
P. DEPENDENT.—En efecte, és molt senzill. Voleu fer el favor d'ensenyar-me'l?
SOTS-DIRECTOR *(Que s'ha traslladat al departament del Secretari.)*—Bé, Fidel, com va el report?
SECRETARI.—L'estic acabant, senyor Ventrut. Jo mateix li portaré d'aquí un moment.
SOTS-DIRECTOR.—M'esperaré, senyor Secretari.
P. DEPENDENT.—Sí... Sí... Heu sabut comprendre'm... Està molt bé.
L'HOMÉ.—En aquest cas no tindreu inconvenient d'indicar-me el meu escriptori?
P. DEPENDENT.—Sí, seguidament. Ja torno. *(Va per sortir. En aquest moment el subaltern li mostra la pila de papers.)* Voleu fer el favor de deixar-me en pau?
(El subaltern desapareix. El primer Dependent es dirigeix al departament del Secretari.)
P. DEPENDENT.—Senyor Secretari, li porto el petit treball.
SECRETARI.—Acabat?
P. DEPENDENT.—Sí, del tot.
SECRETARI.—No ha estat gens fàcil, veritat, senyor Ploma?
P. DEPENDENT.—M'he cansat una mica, però no em sap gens de greu. He pogut demostrar, senyor Secretari, que tinc alguna cosa dintre el ventre.
SECRETARI.—No ho ignorava, senyor Ploma. Us felicito.
P. DEPENDENT.—Pot examinar-ho; només cal signar.
SECRETARI.—Molt bé.
P. DEPENDENT.—Es tot el que m'ha de dir, senyor Secretari?
SECRETARI.—Sí, de moment és tot el que li haig de dir.
(El primer Dependent es retira. El Secretari es dirigeix al departament del Sots-Director.)
SECRETARI.—Senyor Sots-Director... El treball que m'ha encomanat ja està llest.
SOTS-DIRECTOR.—Doneu-me. Hi heu reeixit?
SECRETARI.—Jo crec que sí, senyor Sots-Director. Encara que, amb les presses, no és gaire fàcil de fer. Però ja està llest. Només manca signar.
SOTS-DIRECTOR.—I a quina conclusió heu arribat?
SECRETARI.—Com diu?
SOTS-DIRECTOR.—Dic que a quina conclusió heu arribat. Hem de fer aquest afer? És interessant?
SECRETARI.—Ho trobaré escrit aquí. Només cal mirar-ho.
SOTS-DIRECTOR.—¿No sabeu el que heu escrit?
SECRETARI.—Recordo molt bé el que he escrit... *(Tracta de llegir per damunt l'espatlla del Sots-Director.)* Recordo molt bé el que he escrit, senyor Sots-Director.
SOTS-DIRECTOR.—¿Es interessant o no és interessant?
SECRETARI.—Interessant, interessant... Tots aquests afers, en principi, són interessants.
SOTS-DIRECTOR.—Us ho agraeixo, senyor Secretari. Estem molt contents de vós.
SECRETARI *(Saludant.)*—Senyor Sots-Director. *(El Secretari se'n va. Té calor. El Sots-Director examina el report i el troba de conformitat. Es dirigeix a l'escriptori del Director.)*
DIRECTOR.—Per fi, senyor Ventrut!
SOTS-DIRECTOR.—Senyor Director...
DIRECTOR.—Ja començava a inquietar-me. I el nostre afer?
SOTS-DIRECTOR.—Aquí el té, senyor Director. He acabat aquest treball, que, com vostè no ignora, era considerable.
DIRECTOR.—Per aquesta raó, ultra la confiança que em mereixeu, us l'he confiat, senyor Ventrut. La vostra opinió?

SOTS-DIRECTOR.—Molt interessant, senyor Director, molt interessant. Cal llançar-lo. Es tracta d'un afer magnífic.
DIRECTOR.—L'heu examinat bé?
SOTS-DIRECTOR.—En tots els seus extrems.
DIRECTOR.—Personalment?
SOTS-DIRECTOR.—Jo mateix, senyor Director.
DIRECTOR.—Està molt bé, senyor Sots-Director. Us dono les meves més expressives gràcies. Sou un col·laborador força estimable. Això, però, no us deu haver pres molt de temps, veritat? Creieu que els altres afers se'n ressentiran?
SOTS-DIRECTOR.—Sí cal, vetllaré, senyor Director.
DIRECTOR.—Vetlleu, Ventrut, vetlleu. Que els afers corrents no es negligixin!
SOTS-DIRECTOR.—Pot confiar en mi, senyor Director.
(Durant aquest diàleg, el Director s'ha posat el capell i els guants. Agafa la cartera de mà i el report que li ha lliurat el Sots-Secretari. Va per anar-se'n.)
L'HOMÉ *(Al primer Dependent, que ha retornat al seu lloc.)*—Em podria indicar el meu escriptori?
P. DEPENDENT.—Teniu la vostra convocatòria?
L'HOMÉ.—No. Justament és el que em manca.
P. DEPENDENT.—En aquest cas, no puc fer res per vós.
L'HOMÉ.—Vol dir que no podria?...
P. DEPENDENT.—No!... No puc fer res!
DIRECTOR.—Què passa?
P. DEPENDENT.—Aquest senyor, senyor Director, ha vingut amb el propòsit d'ocupar una plaça de dependent.
DIRECTOR.—I què?
P. DEPENDENT.—Que manca de convocatòria, senyor Director.
L'HOMÉ.—Millor dit, se m'ha perdut, senyor. I per sí això no fos prou, la meua convocatòria mancava de número.
DIRECTOR.—Però, quina història és aquesta?
L'HOMÉ.—Ja veurà, senyor, jo...
DIRECTOR.—Anomeneu-me: "Senyor Director..."
L'HOMÉ.—Senyor Director, jo...
DIRECTOR.—Vós veniu per a una plaça de dependent.
L'HOMÉ.—Jo he estat llogat...
DIRECTOR.—Ignoreu, sens dubte, que no és el mateix un dependent de banca que un dependent d'adrogueria?
L'HOMÉ.—Certament, senyor, senyor Director, però...
DIRECTOR.—A més, ¿quins són els vostres mèrits per postular un empleu semblant?
(En aquest moment, el senyor Director sembla una mica nerviós. L'home que no fa l'afer, davant d'aquesta actitud, no diu un mot. Tots els altres personatges, des de llurs llocs respectius, contempnen l'acabament de l'escena.)
DIRECTOR.—Dec dir-vos que no sembleu, a cop d'ull, el que a nosaltres ens convé. Els nostres empleats han de tenir una gran cultura, una moralitat extrema, uns coneixements profunds de la matèria. Aquí cal executar els treballs de més delicadesa. No tothom hi pot reeixir. Us espantareu, sens dubte, quan us enumeri les qualitats indispensables al nostre darrer dependent. Aquí teniu un exemple entre mil. *(Li ensenya el paper amb les conclusions que l'Home, l'Home que no fa l'afer, ha redactat.)* Això està ple de xifres i de càlculs; aparentment, no és res, però són coses que s'han de fer en cinc minuts, en un instant, i un petit error podria reportar greus perturbacions a tota la Finança. *(L'Home que no fa l'afer resta sorprès.)* No, creieu-me, no insistiu. La culpa, evidentment, no és vostra, com tampoc no és meua. El món és així. I jo no hi puc fer res. Bé, a reveure, senyor!... *(El Director se'n va; abans de desaparèixer, però, es gira i diu el final.)* Fan córrer que l'agricultura manca de braços. Tal vegada podrien mirar per aquesta banda. Amb major motiu, quan els llegums van tan cars... *(Són les deu.)*

CORTINA

MARC i els seus companys resten presoners dins l'alt calabós de la ciutat elèctrica.

El fill i els deixebles del savi professor català covardament assassinat planegen una fugida vers les terres il·luminades pel sol. El projecte és ràpidament posat a la pràctica, aprofitant l'entrada al calabós d'un agent de la P. I. K., damunt del qual es llencen els «Nois d'Acer», escapant així per la porta oberta de la presó.

Els valents xicots es perden per uns llargs i tortuosos corredors. De sobte es donen compte que són perseguits. Sense vacil·lar, es fiquen dins una estança, la qual no és altra que el Laboratori de la ciutat subterrània.

L'ampla sala està totalment ocupada per aparells d'assaig i observació, i per gran quantitat de productes químics. Darrera la taula d'experiments, un home realitza unes reaccions químiques amb uns tubs d'assaig.

ELS NOIS D'ACER

A LA RECERCA DE LA
FÓRMULA
HZ

(IV i ÚLTIM EPISODI)

Marc no tarda en reconèixe'l. Es un dels homes més poderosos d'aquella tènica organització; l'ànima, millor encara, el cervell d'aquells destructors de l'espècie humana. Abans que el químic pugui retornar de la seva sorpresa, els venjadors es llencen sobre d'ell. Després d'una lluita sagnant i aferrissada aconseguixen també parilitzar els seus moviments d'acció.

La sorpresa dels deixebles del doctor Viladric és enorme en constatar que el savi estava estudiant la fórmula robada dies abans al famosíssim inventor català. ¡Davant de Marc i els seus, hi ha la cèlebre fórmula «HZ»!

Els «Nois d'Acer» han tancat hermèticament la porta del laboratori. Una incontenible esgarripança corre al llarg de llurs espatlles en comprendre que dintre escasses hores, potser dintre

uns minuts, caurien novament a les mans d'aquells homes de sentiments salvatges i despietats. Sobtadament escolten un soroll clarament perceptible que prové del llarg i tortuós corredor que mena fins aquell laboratori. El soroll cada vegada s'escolta més clar. Els assassins que poblen la ciutat elèctrica es dirigeixen vers la cambra on es troben Marc i els seus amics. L'hora final sembla que és arribada per a ells. No hi ha pas cap esperança de salvació! Aleshores, Marc, amb un suprem esforç, aconsegueix recobrar els ànims decaiguts. Provarà si la fórmula del seu pare és realment útil i factible. Tot està a punt. Tè els deixebles, els aparells i, davant seu, la fórmula, un bon tros ja començada pel químic traïdor, per l'assassí a sou dels fabricants d'armes.

Ajudat dels «Nois d'Acer» es posa a treballar, fent ús de tot el material elèctric del laboratori. Són uns moments d'intensa emoció.

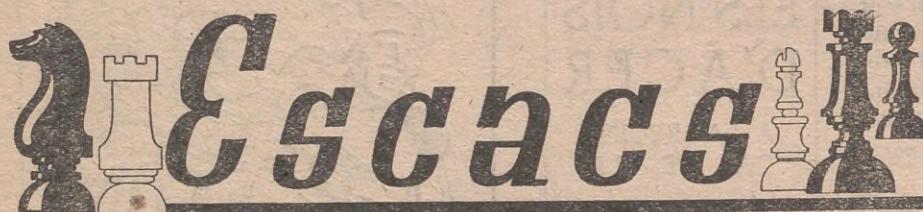
Marc es formula una pregunta tormentadora: I si l'invent del seu pare no fos factible, sinó no més fos un audaç somni d'un savi genial? Què seria, aleshores, de la sort dels seus i d'ell mateix?

Els assassins comencen a esbotzar la porta del laboratori. Tots els deixebles d'en Viladric s'apleguen entorn de Marc, pendents del seu treball. El perill és quasi incontestable.

Sortosament, la fórmula està ja enllestida. L'ingredient és aplicat als vidres d'un potentíssim reflector. Un dels «Nois», en lloc de defugir el perill, obra la porta d'una revolada. Aleshores, davant la turba salvatge i criminal que irromp a l'estança, Marc llença els raigs damunt els agents de la P. I. K., invocant el record del seu pare, el seu mestre. Ràpidament es produeix la gran meravella científica. Els traïdors, en mig de moviments de ràbia i odi, queden petrificats, desarmats, inútils per al combat o la resistència.

Després de vèncer mil obstacles, Marc i els seus soldats d'acer, poden tornar a Catalunya, on la fórmula «HZ» i el valor dels «Nois d'Acer» es feren famosíssims.

FI

EL SACRIFICI IMMORTAL

A. Anderssen, el jugador prussià, campió del món durant els anys 1851 a 1857 i 1859 a 1866, fou l'admiració del món escaquista del seu temps per les combinacions genials del seu joc. Una de les partides que major reputació li donà fou la que jugà i guanyà a Londres contra L. Kieseritzki, el 21 de juny del 1851, i que ha passat a la història dels escaacs amb el nom de «Partida immortal». Es conegut arreu el sacrifici efectuat de les seves peces, deixant que l'adversari capturés primer les dues torres i després la Dama, mentre ell aconseguia fer mat amb els dos cavalls i un alfil que li restaren. La primera part d'aquesta combinació —el sacrifici de les dues torres—, que és denominada el *sacrifici immortal*, ha estat repetida posteriorment en altres partides, però és possible que el lector desconeixi el que el Dr. Tolosa i Carreras —un gran problemista català que durant els darrers anys del segle passat fou universalment conegut— jugà contra un jugador català, J. C. Batlle, l'any 1898. Aquesta partida reproduceix amb un mecanisme diferent el sacrifici immortal.

BLANQUES

J. Tolosa i Carreras

OBERTURA VIENESA

1. e4
2. Cc3
3. f4
4. Ac4
5. b×Ac3
6. e4×d5
7. Df3
8. Aa3
9. D×Cc2
10. Dg3

NEGRES

J. C. Batlle

- e5
- Cf6
- Ab4
- A×Cc3
- d5
- C×d5
- C×f4?
- C×g2+?
- Dh4+
- D×Ac4

Negres: 15 peces

Blanques: 11 peces

Posició després de la jugada 10 de les negres

El negre ha mobilitzat només un cavall, un alfil i la Dama, i encara que té dos peons més, la seva posició és d'una inferioritat manifesta, la qual el blanc aprofitarà tot seguit, iniciant la combinació victoriosa a través del sacrifici immortal.

11. D×g7!	De4+
12. Rf2	D×Th1
13. Cf3!	D×Ta1
14. D×Th8+	Rd7
15. C×e5+	Re6
16. De8+	Rd5
17. D×f7+!	Ae6
18. Df3+	R×e5
19. d4 mat.	

El blanc ha aconseguit aprofitar brillantment les errades negres, i guanyar amb sols dues peces, mentre el negre conserva encara una torre, un cavall, un alfil i la Dama. Cal, doncs, per a jugar correctament, no precipitar massa l'atac, desenrotllar bé les peces pròpies per a obtenir una defensa sòlida, i desconfiar dels sacrificis que efectua l'adversari.

per A. F. Argüelles

El més gran problemista català

Valenti Marín i Llovet, nat a Barcelona el 17 de gener del 1872 i traspassat el 7 de desembre del 1936, ha estat el més gran problemista català de tots els temps i un dels més admirats del món escaquista. Dugué el nom de Catalunya a tots els nuclis escaquistes de l'estranger i arreu obtingué les màximes distincions, sobre tot amb els seus treballs en tres i quatre jugades. El problema núm. 2 és una de les seves moltes encisadores composicions.

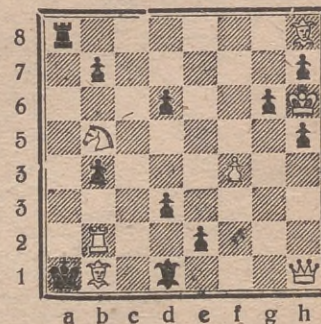
PROBLEMA Núm. 2

VALENTI MARIN

PRIMER PREMI

Norwich Mercury 1905

Negres 11 peces

Blanques 7 peces

MAT EN TRES

L'Home desconegut

"Aquí emissores barcelonines:
Sentireu avà, com cada diumenge..."

ELS diumenges, és clar, acostumeu a dinar una mica més tard i teniu més lleure per a perllongar a casa la migdiada.

Si no teniu ràdio i teniu diari —segons quin diari, ben entès— podeu entretenir-vos una bona estona repassant minuciosament la cartellera dels espectacles públics amb el lloable propòsit de descobrir alguna pel·lícula que hagueu vist menys de mitja dotzena de vegades.

Ara bé, si posseïu una ràdio és gairebé segur que no la deixareu emmudir.

La veu ampla i ben timbrada del «speaker» us previndrà:

—«Aquí, emissores de la Generalitat. Com cada diumenge a aquesta hora, sentireu ara l'home desconegut que us farà la crítica de la reraguarda.»

I una veu greu, profunda, amb sonoritats de caverna, una veu d'autèntic home desconegut us vindrà a posar una mica de sal i de pebre a aquesta taronja que us engolia àvidament per postres, tot i maleint de passada el veí que us n'ha ofert mitja dotzena a canvi d'unes mongetes que us han enviat del poble...

I l'home desconegut us parlarà d'aquestes mongetes i d'aquestes taronges i de tots els altres queviures que tocats per la vareta màgica de l'especulació es converteixen en muntanyes d'or per una sèrie d'individus que militen des d'ací a les fileres de Franco.

I us parlarà també de manera fàcil i entenedora, amb un punt de sentiment i un altre de causticitat, dels nous

burgesos dels Comitès, dels revolucionaris que sopen a «La Cala», dels pagesos enterradors de moneda «de la bona», dels que pateixen tant des de París per la nostra causa, dels estrategues de cafè, dels conreadors i aprofitadors de la «nova economia» i de tots els combatents que formen aquestes legions franquistes enquistades a la nostra reraguarda.

Els primers diumenges que les ondes hertzianes —com diuen els literats que en saben—, us portaven al menjador el ressò de les xerrameques de l'«home desconegut», gairebé ni en fèieu cas. Mica a mica us heu deixat atreure per aquella veu opaca, que tot plaguesejant, us diu unes veritats que endevinàveu, però que ningú no us ho havia dit ni a cau d'orella...

I cada diumenge, després d'oïr en Balot, posareu atenció a aquest home desconegut que comenceu ja a conèixer a través de «cinc làmpares» i que és un combatent més i no dels menys esforçats de la causa antifeixista.